

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

NEVELÉSÜGYI FÜZETEK

Augustus

TARTALOM

Vicsay Lajos: *Jöjj el Szentlélek.* (Vers.) — V. L.: *A hazatérők.* — Czvikker Gyula: *Adják vissza.* (Vers.) — *A nemzeti nevelésről.* — Gulyás Ilonka: *Ujra miénk.* (Vers.) — *Szülőföldismeret.* — *nemzeti önludat nevelése.* — *Tanévet megnyitó beszéd.* — Czvikker Gyula: *Álmodtam az éjjel...* (Vers.) — *A tanév-eleji munkálatok.* — Agyagfalvi Hegyi István: *Még nincs vége!* (Vers.) — H. I.: *Lacika.* — Havas István: *Az iskola harangja szól.* (Vers.) — V. L.: *A nemzeti zászló lizetele.* — *Mit jelent nekünk a Felvidék?* — *Szülői értekezlet.* V.: *Szent István — a szülői hivatás példaképe.* — *Közgazdaságunk 1938-ban.* — Magyar Gyula: *Piros-fehér-zöld.* (Vers.) — *Emlékezzünk.* — Vályi Nagy Géza: *Visszajöttetek!* (Vers.) — Kiss Menyhért: *Magyar zászló.* (Vers.) — Birinyi J.: *Zászló alá!* (Vers.)

Szeptember

Október 6. (Vers.) — *A nemzeti nevelés.* — *Ünnepi beszédek október 6-ra.* — *Az őshaza kérdése.* — *Tanítások.* Beszéd- és értelemgyakorlat. I—II. o. Helyesírás- és nyelvi magyarázatok. II. o. Tanítás. Olvasmánytárgyalás. III. o. Természeti és gazdasági ismeretek. III. o. Költemény-tárgyalás. IV. o. Gazdasági ismeretek IV. o. Történelem. V. o. Egészségtan. VI. o. — *Műsorok október 6-ra.* — *Mesedélután.* Gárdonyi G.: Október. Móra L.: Arad... (Vers.) Aradon 90 évvel ezelőtt... Pósa L.: A hű madár... (Vers.) Arad magyar marad! — A világnézet-nevelésről — Jászai Horváth E.: *Magyar feltámadás.* — Kovács S. Á.: *Magyar buza.* (Szindarab.)

MEGRENDDELHETŐ:

Szeged,

Kálvária utca 7.

Egy évre 6 pengő

1939 JUL. 27. de 10
ÉRKEZETT: 1939 JUL. 27. de 10
irodatiszt.

1939

6.—7. füzet.

VICSAY LAJOS

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

NEVELÉSÜGYI FÜZETEK 6 1939 AUGUSZTUS HÓ

MEGRENDELHETŐ: SZEGED, KÁLVÁRIA UTCA 7. SZÁM

Jöjj el Szentlélek . . .

Urunk, neveddel indulunk,
Kit minden munkában hívunk,
Bármerre vigyen is a cél:
Tőled indul s Tehozzád tér.
Te vezeted az utazót,
Tehozzád futnak a hajók,
Téged dicsőít ajakunk:
Téged, ki segíthetsz rajtunk:
...Jöjj el Szentlélek Ur Isten!

Vezesd utunkat célra majd,
Hárítsd el rólunk mind a bajt,
Ha Te méred ki az utunk,
Biztosan célhoz jutunk,
S ez a kicsi gyerek-sereg,
Melyet a Te szent neved vezet,
Küzdve, bizva Feléd halad,
Ha megmutatod neki magad:
...Tekints reánk kegyelmesen.

Adj erőt, ha csüggedünk,
Irányíts, ha tévedünk,
Erőnket ha fogyni látod...
Célunk: a Te Szent Országod.
Oda egyengessd utunkat,
Hova nélküled nem juthat,
Hol hit, remény és szeretet,
Várja már a lelkeket:
...Isteni segítségével.

— Aztán ajkunkon neveddel,
Megindulunk a sereggel
Visszavenni — még rab hazánk...
Ó, ezt engedd meg jó Atyánk!

*Nagyasszonyunknak földje volt,
Mit gaz rabló tőlünk rabolt...
És vannak még mindig sebek...
Emeld föl újra népedet:
...Végzetetlen kegyelmeddel.*

*Ő, nézd, e nép már mily szerény,
Egyebe sincs, csak hit s remény...
Bús földje — másnak ad buzát,
Bányái vasát, aranyát
Idegenek szüretelik!
— Nekünk kenyérre sem telik. —
És mennyi éhes, bús gyerek
Koldul az utcán, kéreget...
...Áraszd hát ajándékokat.*

*Bűneink ha nagyok voltak,
Fiaid ha megbollottak:
Megszenvedte már rég hazánk...
Engesztelődj meg Miatyánk...
S bocsásd meg minden bűneink,
Csak országunk add vissza mind,
Hogy újra egy és nagy legyen:
Az ezeréves földeken:
...Add a Te szent malasztodat.*

Amen.

Vicsay Lajos.

A hazatérők

Ki gondolta volna ma egy éve, hogy beteljesedik az, amiben olykor már magunk is alig mertünk hinni a csüggedés óráiban, amikor ránk szállt a husz esztendei küzdelem lélekkínzó fájdalma. Ki gondolta volna, hogy ezt a tanévet már mint a megnagyobbodott Magyarország boldog továbbreménykedői kezdjük meg... Hogy összeölelkezhetünk elszakított testvéreink egy részével, akiket husz hosszú éve szakítottak el tőlünk s akik sohasem tudtuk, mikor érzük meg azt a boldog pillanatot, hogy leomlani lássuk a trianoni kényszerhatárokat. És ime: ami ma egy éve vágyakozás volt, az ma beteljesedett valóság! Hazatért a Felvidék magyar lakta területe és hazajött a Kárpátok egy darabja az ezeréves magyar határok egy részével együtt... Áldjuk érte a Magyarok Istenét.

Most, hogy a hazatért területek szervezetileg is beilleszkedtek az anyaország testébe, első üdvözlő szavunk

a hazatértek közül a hazajött magyar nevelőknek szól! Azoknak, akik még ma egy éve is idegen uralom alatt voltak kénytelenek hivatásukat teljesíteni, bár magyar szívrük és lelkük hűséges maradt az anyaországhoz minden lélekgyilkolás, a magyar kultúra, a magyar szellem, a magyar élet ellen intézett embertelen hajsza dacára is.

Mert nagy volt, szinte emberfeletti munka az, amit a hazatérésig végeztek! Amig odáig vitték a dolgokat, hogy végre hazakerülhettek. Husz hosszú esztendőn át ők voltak az elszakított magyarság lobogó szövétneke. Nemcsak szószólói voltak a magyar nevelésügynek, de tanító mesterei, nevelői, igazi lelki előljárói is. Lelkileg ők rendezték meg az ottani magyarságot, a kisebbségi sorsnak ők adtak drámai ellenállást és drámai segítő erőt. Tisztjuk nem volt kisebb, mint azoké a magyaroké, akik valamikor a Bach-korszak abszolutizmusa alatt tartották a lelket a nemzetben. Hogy a felvidéki magyarság egy tömbből való sziklaként állta az idegen uralom hullámcsapásait, nekik köszönhető. Nemzetnevelők voltak és ezért válhattak történelemformálókká. Nem törődtek bele az igazságtalanságba, ébrentartották a tüzeket és nem hagyták kialudni a lelkeket. Férfiak voltak, *magyarok* voltak! Nem fogott rajtuk sem az idegen zsandár, sem az idegen államérdekeket szolgáló adótiszt. Nem tudta őket felőrölni az elnemzetlenítő közgazgatás sem.

Most bevonultak a magyar pedagógusok körébe és magukkal hozták a huszéves harcban megacélosodott felvidéki szellemiséget. Harcból jönnek építő munkára. De abban a husz esztendőben is építettek. Magyar őrházakat a szorongatott Felvidéken, sáncbástyákat, vigyázó- és világítótoronyokat. Építettek és megtartottak. Ennek köszönhető, hogy a mi felvidéki magyarságunk változatlanul került vissza a megnagyobbodott Magyarországba, azzal a változatlan magyarsággal, amellyel egy embertelen sors husz évvel ezelőtt kitepte őket Nagy-Magyarországból. Az ő számukra a háboru husz évvel hosszabbodott meg. Mert az ő életük odafent az alatt a husz év alatt nem volt békeélet. Hivatáshelyükön állandóan úgy kellett élniök, mint őrhelyen. Mindig készen a támadásra és annak kivédésére.

Az elmúlt husz esztendő egyikünkre sem volt történelmileg terméketlen, azokra sem, akik most hazatértek, azokra sem, akik hazavártuk őket a csonka hazában. Abban a két évtizedben megacélosodott a felvidéki magyarság nemzeti öntudatában s ezzel olyan nemzeti erőt kaptunk vissza, amely jelentékeny hatóereje lesz nemzeti újjáépítésünk munkájának. De az elmúlt husz év alatt az itthoni magyarság is megtalálta helyét a történelem előtt. Országot épített újra a romokon, ha mindjárt megcsonki-

tott keretek között is és ezt a csonka hazát képessé tette arra, hogy abba a Felvidék zökkenő nélkül térhessen haza. Ha ők husz éven át reánk gondoltak, meg lehetnek győződve, ugyanezt tettük mi is: mindig rájuk gondoltunk. Készültünk a nagy napra, amikor Kassa, Komárom, Ungvár, Léva, Losonc, Beregszász, a Csallóköz, Munkács, Huszt magyar nevelőivel kezét foghatunk s egyesült erővel foghatunk hozzá a további nemzetépítő munkához. Most bekövetkezett ez a nap. Hazavágyó, hazavivő álmából valóság lett.

A hazatérés mámoros ünnepei elmultak, most a hétköznapi szorgos munkája vár reánk. Jól tudják ezt ők is. Jól tudják, hogy a magyar élet küzdelmes, hogy az országra még nagy feladatok várnak. Tudják, hogy magyarnak lenni itten is munkát és küzdelmet jelent. De ők ezt a munkát szívesen vállalják. Annál inkább, mert érdemes. Itthon vannak. Szülőföldjük hazatért a haza testébe. Egy kenyéren élünk újra. S megtanuljuk egymás becsülését, eltanuljuk egymástól azt, ami bennünk érték s a közös munkát az egymás megértése és megbecsülése hatja át. Mert közös a cél, közös a reánk váró feladat, amelyet el kell végeznünk: *a szentistváni Magyarország ujjaépítése!*

Ebben a gondolatban köszöntjük a hazatérteket!

(V. L.)

Adják vissza!

*Hazajött Felvidék
Egy része hazánknak,
Hálát adunk érte
Az Egek Urának.*

*Erre a nagy napra
Már husz éve vártunk,
Bizakodást adott
A mi igazságunk.*

*Igazságba' bizva
A jövőbe nézünk,
Erdély földjét mikor
Adják vissza nekünk?!*

*Mikor megyünk át már
A szép Király-hágón,
S mikor lobog zászló
Ujra Kolozsváron?!*

*Óh, édes Istenünk,
Haldd szívünk fohászáat:
Mikor adják vissza
Bánátot és Bácskát?*

*Mert az igazságra
Nem tehetnek féket!
Mikor adják vissza
A szép Délvidéket?*

*Tedd, hogy visszatérjen
Ujra az igazság:
Legyen újra boldog
És Nagy-Magyarország!*

Czvikker Gyula

A nemzeti nevelésről

Nemzeti egység el sem képzelhető nemzetnevelés nélkül, jóllehet, talán sohasem volt úgy szükség a szó valódi értelmében vett *nemzeti egységre*, mint ma, amikor Isten tudja milyen holnapok előtt állunk, de amelyekre *feltétlenül* fel kell készülnünk, ha csak nem akarunk az annyi költőnk által meglátott nemzeti sir felé haladni. Ma minden nemzet arra törekszik, — még az ugynevezett demokratikus államok is! — hogy ifjúsága majdan érezze azt az *összetartozandóságot* a nemzet többi tagjaival, mely az állam polgárait nemzetté fűzi össze. E cél eléréséhez azonban nem elégséges csupán az értelmi nevelés, ehhez *érzelmi kapcsolat* is szükséges, vagyis az, hogy mindenki elteli a szolidaritásnak és az összetartozásnak, az egy célra való törekvésnek érzésével. Ne csak azt érezze, hogy magyar állampolgár, hanem egyúttal azt is, hogy tagja a magyar nemzetnek is: egynek kell éreznie magát *minden* magyarral, bármilyen társadalmi osztályhoz, foglalkozási ághoz tartozzék is. Ez az a szociális érzés, amely társnak és barátának érez minden magyart, segíteni törekszik, s egybeolvad vele a magyar haza szeretetében, hagyományainak ápolásában, s ideális törekvéseiben. Jól mondta egy nagy magyar államférfi, hogy a *népet* a közös eredet, a nyelv, az együttélés folyamán kifejlődött közös szokások, s a hagyomány tartják össze, de *nemzetté* csak a *közös érzelmek*, a *történelmi múlt*, a *tudatos közös törekvések* teszik.

Mivel ez csak nevelés által érhető el, természetessé válik, hogy már a gyermekkorban tudatossá kell tennünk e gondolatot, mert értelmének és érzésének e magasztos célokra való irányításával leszünk csak képesek az együtt élő és együtt dolgozó magyar polgárok sokaságát *magyar nemzetté* nevelni. Azt is mondhatnánk: a nép bizonyos hagyományok megőrzője, a nemzet kulturatermelő.

Nemzetnevelésünknek kitűnő betetőzője a nemzeti hadseregben való katonai szolgálat, amely a nemzeti öntudat és erő igazi képviselője, a nemzeti törekvések sugalmazója és védő kardja.

Milyen legyen az iskolában történő nemzeti nevelés?

E kérdésről már sokat hallottunk és sokat beszélünk, de — úgy hisszük, még mindig — nem tettünk eleget. Úgy érezzük, kedves kötelességünknek teszünk eleget, amikor *dr. Szakál Jánosnak* fenti címmel megjelent (Országos Polgári Iskolai Tanáregyesületi Közlöny, 1939. június) igen értékes cikkét bő kivonatban ismertetjük.

Bevezetőjében idézi miniszterelnökünk, gróf *Teleki Pál* ezidén elmondott beszédének idevágó részletét, amely így hangzik: »Nagy szüksége van a nemzetnek, hogy minden egyes tagját ráébresszük a magunkbaszállásra és a nemzet iránti kötelességtudatra. Nem azért vagyunk hievők a hazához, mert ad valamit, hanem azért, mert itt élünk, mert a háza bennünk él, mert mi benne élünk, vele egyek vagyunk és nem tudunk elválni.« Majd egy röviddel utóbb mondott beszédében a következőkre mutatott rá: »Nekünk ma a felnőtteket is nevelnünk kell, s az *ország nevelésügyének munkásaira* ebben a tekintetben is szerep vár. Részből aktiv szerep, akár iskolán kívüli népműveléssel, akár sporttal vagy munkatáborokkal és mindenféle más munkákkal, de *példaadással* és abban is, hogy ők nemcsak hivatalból nevelők és nevelésügyet intézők, hanem a társadalomnak is tagjai, mert a nevelői hivatást a társadalom tagjai is gyakorolják és gyakorolhatják.«

Majd a magyar nemzeti nevelés megindítóival — Kőlcseyvel és Széchenyivel — foglalkozik, akiknek tudós tanulmányozója Imre Sándor volt. Ezután felteszi a kérdést: *mire törekszik a nemzetnevelés?* Röviden így felel rá: arra, hogy *az utódokban hazaszeretettől áthatott, állandó érzületet és tudatállapotot teremtsen.* Mivel azonban a hazafiság nemcsak érzületi és tudati készséget kíván, hanem cselekvési hajlandóságot is, éppen ezért a hazafias nevelés nemcsak értelmet és érzelmet, hanem akaratot is, és ezzel *az egész jellemet* kívánja nevelni, képezni, ennek szemlélete pedig a *példa és a tett.* Ifjúságunk nemzeti nevelésében tehát ennek megfelelően kell a nevelőnek a nevelés eszközeit megválogatnia.

A nevelésnek ez az iránya a nemzeti államok megszervezésével indult meg: minden állam igyekezett nemzeti vonásait megtartani, fejleszteni. A mi magyar nemzeti nevelésünk azonban egyedülálló, amit történeti múltunk magyaráz.

A magyarságnak minden reménye meg lehetett arra, hogy a XVI. század nemzetállamai sorába fog jutni — a mohácsi csatavesztésig. A török hódoltság azonban mindent derékba törte. A töröktől féltő népek nagyarányu beszívárgása, majd az igen megritkult területeinkre való idegen telepítés végül is gazdasági célzatát levette a betelepültek tudatos kisebbségben tartására irányult. Az Árpádok idejében történt telepítéseket bölcs királyaink és tanácsadóik az ország közepe felé irányították, hogy ahonnan beköltöztek, a visszamaradottakkal területi érintkezésük megszakadjon. Mindennek vége szakadt a Habsburgok uralma alatt, s így köszönt ránk a XIX. század, amelyben

még egyszer szökken magasra a nemzeti állam tudata. A területi érintkezés ott kísértett állandóan nemzetiségeink körében, s hogy törekvéseik, amelyek a teljes elszakadásra irányultak, megvalósulhattak, azt a világháború befejezése, elvesztése tette számukra lehetővé.

Ma azt látjuk, hogy még az olyan nagy nemzetek, mint az olasz vagy a német is szükségesnek látja a nemzeti nevelést, sőt éppen erre teszi a fősúlyt, végre mi is rájöttünk arra, — amikor nemzeti létünk alapjait politikai árnyékok fenyegetik, — hogy mint a multban is, ha borulni láttuk fölöttünk az eget, most is nemzetiségünkbe, magyarságunkba vetett mélységes hittel fujjunk riadót a fokozottabb nemzeti nevelés érdekében!

Nemzeti függetlenségünk megtartására — mondja a cikkíró tovább — csak két tényező jöhet számításba: az egyik fizikai, a másik pszichikai. Előbbi a fizikai irredentizmus, a másik a lélek megerősítése a *nemzeti hagyományban, műveltségben, szellemben és öntudatban*.

Miért kell foglalkoznunk a nemzeti neveléssel most? — kérdezi a cikkíró.

Időszerűségén kívül azért is, mert szomszédságába, vagy szomszédságunkba került egy hatalmas nép, amelynek sohasem hiányzott a nemzeti öntudata, de most különösképpen meglelte és fokozza önbizalmát, önérzetét. A nagy és fegyelmezett népeknek mindig volt hatásuk a kisebb népekre. Nekünk is számolnunk kell ezzel. Ellensúlyozására kettőzött nacionalizmussal kell védekeznünk.

Valamikor — a nagy háború előtt — az általános, a szükséges és örök emberi kifejtése volt a nevelés célja, amely a német pedagógiai rendszerben látta az ideálját. A harmincas években mindezt elvetették, s csak egy értéket ismernek el: a *nemzetit*. A megváltozott világnézeti állásfoglalásból következik, hogy a nevelés célja is megváltozik. A »*jellemiskola*« világnézeti gondolatok alapján a *faj* akaratnevelésére törekszik, mert érdeke, hogy sajátos alapgondolatait már a gyermek szívében felébressze és megerősítse. Olaszországban, illetve az olasz tanügyi reformban az a központi cél, hogy a régi latin nagyságot utolérje, tulszárnyalja. Eszerint a római erények kitermelésére és az olasz népbe való begyökereztetésére törekszik, hogy nacionalizmusát kiteljesíthesse az aktivizmus, az öntevékenység, az önnevelés útján, amint azt Mussolini kifejtette.

Ezzel szemben a mi nacionalizmusunk alig bimbózik, jóllehet nemzeti függetlenségünk biztosításának főkövetelménye az, hogy minél előbb virágába szökjék. Az érzék megvan bennünk a nemzeti nevelés nagyszerűsége iránt, ha azonban tetteket kívánunk magunktól, meghátrálunk,

mintha szégyelnénk fajszeretetünket. Ugy látszik, hiányzik a nagy lelki egység, a közös nemzeti tudatosság belőlünk. Nem lehet vitás, hogy feltétlenül meg kell teremtenünk, legkönnyebben és legeredményesebben pedig éppen az ifju korban vethetjük meg alapját, éppen azért az iskolában kell azt megkezdenünk.

Itt felveti a kérdést cikkiró: *mennyiben fokozhatjuk a nemzeti nevelést az iskolában?* Bár ő elsősorban a polgári iskolák szempontjából felel a kérdésre, mégis helyénvalónak találjuk azt e helyen is szóvátenni. Jóllehet a Tanterv és Utasítás meg nem szűnő erővel hangoztatja jelentőségét, a kivitelben mégis nagy hiányokat tapasztalunk. Főleg a nemzeti tárgyak azok, amelyekben a Tanterv érvényre kívánja juttatni nemzeti létünk alapvető vonását, magyarságunkat. E célt csak megfelelő idővel, jó eszközökkel és — elsősorban! — lelkes magyar tanárokkal (tanítókkal) érhetjük el.

A nemzetnevelés fontosságát ezenkívül — bár kissé megkésve — új Tantervünk — megjelent 1927-ben — is kellően kihangsúlyozza, mondván: »...az ifjúságot vallásos, erkölcsös és *nemzeti* szellemben gyakorlati irányu általános műveltséghez juttassa...«, míg a leányiskoláknál már kifejezetten is: »ezenfelül művelt, *magyar*, polgári háziasszony nevelését« tüzi célul.

Most aztán szóvá teszi cikkiró, *melyek azok a területek, amelyeken fokozni lehet a nemzeti nevelést?* Ki tudná felsorolni azt a sok-sok életrezdülést, amelynek segítségével meg akarjuk gyökereztetni a magyar vonásokat, a sajátos nemzetit? Bizonyos, hogy *legnagyobb hatással van tanítványainkra az, amit közvetlen környezetükben átélnek, szemlélnék.* Így az állandóan maguk előtt látott kép, *nemzeti tantárgyak és a való élet ábrázolása, az élő példa.* Az iskolaépületeknél igen sok esetben kívánni való van nemzeti szempontból! A mai iskolaépületek legtöbb-ször dobozok egymásra rakásai. A folyosókon mindent, csak nemzeti vonatkozásu képet nem látunk, de ugyanígy a tanári (tanítói) vagy az igazgatói irodákban sem. Magyaros táj, nemzeti történelmünk eseményeit megörökítő jó festmények, kiváló magyarok arcképeit keresve sem találjuk meg sokszor. Az a tanuló, aki nap mint nap, vagy legalább is alkalomszerűen látja ezt, milyen emlékek hagyja el iskoláját? *Még szomorubb eredményt tapasztalunk a szemléltető képek területén!* Jól tudjuk, hogy szemléltetés nélkül nincs tanítás. Mégis, ha szemléltetünk a meglevő szemléltető eszközökkel, — vétünk a nemzeti érzés ellen, mert *a szemléltető képek nagyrésze mind idegen eredetű!* Idegen államok sokszorosító iparának olcsó termékei. Rajtuk tanulóink a magyar háziipartól merőben

eltérő ipari feldolgozásokat, szokásokat és nem utolsó sorban *nem magyar ruházkodást és népviseletet látnak*. Nincs itt ellentmondás? Hangoztatjuk a magyar háziipar kiválóságát, a magyar szokások megbecsülését, felhívjuk tanulóink figyelmét a magyar népviselet párját ritkító szépségére, — de képeinken ellenkezésbe jutunk önmagunkkal! Itt sürgős cserére volna szükség! Hála Istennek bőviben vagyunk a jeles magyar festőművészeknek!

Még mindig nagyon hiányos a magyar zászlótisztelet is. Sok helyen *hatósági fenyegetés* szükséges ahhoz, hogy nemzeti ünnepeken minden házon kívül lobogjon a nemzeti zászló! De úgy érezzük, szükség volna legalább az iskolaépületen belül alkalmas helyen elhelyezett lobogóra is, hogy a hármasszín mélyen belevésződjék tanítványaink lelkébe.

Amilyen hangtalanul hirdeti magyarságunkat a zászló, éppoly finoman adja tudtára magyarságunkat a megfelelő *ruha*. E tekintetben a tanároknak kellene jó példával előjárni, mert a tanuló egyébként a magyar ruhát csupán az iskola tartozékának tekintheti.

Jól tudjuk, mindezek csak *külsőségek*, de kevés azoknak az érett, emelkedett szellemű embereknek a száma is, akikre nem hat a külsőség. A gyermek pedig nem tud hatása alól szabadulni, ezért igen fontos tényező a nemzeti nevelés szolgálatában.

A legnagyobb hatást természetesen mégis a *tanításban, a nevelésben, a személyes érintkezéssel* érjük el. Nincs az iskolában olyan tantárgy, amelynek keretében ne nyíljk alkalom magyarságunk hangsúlyozására. Nem soroljuk itt fel az egyes tantárgyakat, hogy azok keretében hol és hogyan nyílik alkalom magyarságunk, nemzeti vonásaink kiemelésére. Feldolgozták ezt már mások előttünk, de mégis szükségesnek látszik, hogy felhívjuk a figyelmet legalább rámutatással nemzeti nevelésünk értékes kincsesházára.

A *magyar nyelv* és irodalom területének nemzeti nevelés szempontjából történő fokozottabb kiaknázásához kevés az idő. Ma, amikor nemzeti függetlenségünk erősítésére törekszünk, kívánatos volna növelni az óraszámot, esetleg azon tárgyak rovására, amelyek a nemzeti öntudatot korántsem fokozzák annyira, mint a nemzeti tárgyak. Itt volnának még az órákon kívül az ifjúsági könyvtárak. A mai ifjúsági könyvtárakra azonban széltében-hosszában nagy a panasz: rendezésük egyre késik. Szerző felveti a gondolatot: nemzeti nevelés szempontjából kívánatos volna a Magyar Könyvtár vagy Olcsó Könyvtár mintájára megszervezni az értékes ifjúsági művek olcsó kiadását. Ezzel kiszoríthatók volnának a napilapok sárga, zöld, kék, stb.

ponyvái. Erre áldoznunk kell, mert az *iskola is honvédelem!*

A *magyar történelem* tanításában van a legtöbb alkalom a történelmi gondolkozás kifejlesztésére. Ha van valahol területe a nemzeti nevelésnek, itt van, ahol a nemzeti gondolat ezeréves multját érzékeltethetjük. E tanításaink keretében vessünk számot önmagunkkal szépitgetés nélkül: Mennyiben volt felelős a magyar Mohiért, Mohácsért, Trianonért? Tegyük föl magunknak a kérdést: Megteszünk-e mindent, készülünk-e a jövőre? Mert súlyos mulasztásaink voltak 1241, 1526, 1914 előtt. A *jövő* pedig jön, feltartóztathatatlanul közeleg.

A *földrajz és természetrajz* tanításában még mindig igen sok az idegen, a magyar haza, flóra és fauna rovására. Földrajztanításunk sarkalatos elve a *szülőföld- és honismertetés*. E szempontból iskolai kirándulások alkalmával szerezhethünk szomorú tapasztalatokat, de viszont igen sokat foglalkozunk a földrészek sokszor velünk semmiféle viszonylatban nem lévő városaival, földrajzi jelenségeivel. Sajnálatosnak tartjuk, hogy tankönyveink »*zárlata*« már hosszú ideje tart és a hiányokat, valamint a szükséges változtatásokat nemzeti nevelésünk elmélyítésének nagy kárára tovább is nélkülözzük.

A szerző nem sorolja tovább a tantárgyakat, mivel ismételni kellene megállapításait. Csupán egy *ma még hiányzó tantárgyra* hívja fel a figyelmet: a *magyarságtudományra*. Felemlíti, hogy egyik könyvkiadóvállalatunk indított meg a közelmultban több kötetre tervezett hungarológiai sorozatot. Ennek a sűrítése lehetne az új tantárgynak tan- vagy olvasókönyve. Tartalmazná e tantárgy és könyv mindazt, ami érték s magyar, amit eddig nem taníthattunk az idő rövidsége miatt. Kíváncos volna, hogy ebben a tantárgyban kapjon helyet a helyes nemzeti önismeret erényeinkkel és hibáinkkal; tudja meg ebből a tanuló, hogy kik voltak a kiváló magyarok; mit adtunk a világnak; ismerje meg a mai magyar társadalom állapotát és e téren való nagy feladatainkat; legyen büszke katonai erényeinkre a multban és a világháború alatt; fedezze fel a magyar zene és népművészet eredetiségeit; élvezze és becsülje meg sajátos magyar műveltségét.

Felveti cikkíró a *névmagyarosítás* kérdését is, mint nemzeti nevelésünknek egyik jó eszközét. Megállapítja (eredeti források megnevezésével), hogy csonka hazánk 8.6 millió lakosából 2.6 millió (30 %) idegenhangzású nevet visel. E nagyszámu idegennevű közül azonban 2 millió (23 %) magyarnak vallja magát. A magyar érületnek nem magyaros névhez való kapcsolata sokszor szemünk előtt lejátszódó tragédiát jelent (utódállamok!). A felvidéki vá-

rosainkból bizonyára több került volna vissza, ha az ott élők megfelelő időben teljes magyarságukat kifejező magyaros nevet vettek volna fel. A névmagyarosítás jelentőségét akkor értjük meg igazán, ha meggondoljuk, mit jelentenek nekünk e nevek: Petőfi Sándor, Vas Gereben, Herczeg Ferenc, stb. Ha igaz, hogy nyelvében él a nemzet, mégannyira igaz, hogy *nevében él a nemzet!* A hosszú gyaroktól ma valószínűleg korszerű követelményként gyaroktól ma valószínűleg korszerű követelményként ma Széchenyi is magyaros nevet kívánna. A külföldieket igen sokszor zavarba hozza idegennevű honfitársunk azzal, hogy ő magyar, pedig neve után senki sem vélte annak. A névmagyarosításnak, mint nemzetnevelői tevékenységnek, legalkalmasabb helye az iskola, amint ezt Budapest megmagyarosodásának története szemlélteti.

Az iskola természetesen e tekintetben csak akkor teljesítheti nemzetnevelő feladatát, ha azok, akik felhívják a tanulók figyelmét a magyaros név kimutathatóan hazafias voltára, elsősorban *maguk* is magyaros nevet viselnek. Unalomig ismerős füleinknek a példa fontossága. Hiába viharozzuk át tanulóink lelkét hazafias szólamokkal, buzdításokkal, ha ők a hátunk mögött megállapítják, hogy mi lángoló magyarságunk ellenére még csak magyaros nevet sem viselünk!

Az összefoglalásban megállapítja cikkíró, hogy a fokozottabb nemzeti nevelés sohasem volt időszerűbb, mint ma. Ebben a munkában a nevelői hatások legértékesebbjének a *példát* kell tartanunk, mert való igaz az, hogy hosszú az út a szabályokon keresztül, rövid és hatásos a példán át. Kívánja, hogy a Vitézi Rend mintájára a közpályára lépők a jövőben csak magyaros névvel alkalmazzassanak. Magyarra nevelni csak az tud, aki *mindenben* magyar!

Ujra miénk

*Felvidéki falucskában
áll az anyám szülőháza,
nagyzüleim is ott várnak, —
várnak a feltámadásra.
Csendes álmuk megzavarta
husz esztendő rabigája:
magyar szívüknek a sirban
sem lehetett nyugovása.*

*De most végre újra miénk
Felvidékünknek egy része:
egymillió magyar testvér
borul anyja kebelére.
Hepehupás temetőikben
is megbékélnek a hollak,
hiszen magyar, újra magyar
föld az, mely alatt nyugosznak!*

Gulyás Ilonka.

Szülőföldismeret

Régen érezzük, hogy hazai földrajz-oktatásunk nem áll azon az alapon, amelyet adni szeretnénk. Ugy érezzük, hiányzik valami, ami a tanuló lelkét, szívét, de gyakorlati gondolkozását is szerves kapcsolatba hozza *közvetlen környezetével* s ezen keresztül tágabb hazájával. Valahogy úgy érezzük, hogy tanulóinkat nem tudtuk eléggé egygyé tenni azzal a környezettel, ahol született, ahol nevelődik, amelynek adottságai szabják meg az ő életét s amelynek majdan maga is alakító, formáló tényezője lesz.

A szülőföldismeret nemcsak a hazai földrajznak, természetrajznak és történelemnek ismerete, hanem a szűkebbkörű szülőföldnek minél alaposabb átkutatása, átélése és feldolgozása, hogy mindazt, amit geológiai alakulásáról, domborzatáról, vizeiről, növényvilágáról, állatvilágáról, ásványi kincseiről, az őslakók településéről, a rajta élő lakosság életmódjáról, foglalkozásáról, szóval mindenről, amiből a szülőföld fogalma kialakul, úgy ismerje meg a tanuló, hogy az neki átélést, élvezetes ismeretszerzést jelentsen.

A népiskolai Tanterv és Utasítás már az I. osztály számára bőséges földrajzi anyagot jelöl meg, amit a beszéd- és értelemgyakorlatok körében kell ismertetni. A földrajzi megismerés anyaga itt: az otthon, a szülői ház, annak beosztása, berendezése, az udvar, kert, az otthon élete, gazdálkodása, természetesen a gyermekek tapasztalatának feldolgozásával. A lakóhelyről az iskolába kerül a gyermek s ebben a szemléleti körben gazdagítja tovább ismereteit. A II. osztály földrajzi anyaga a szülői házból indul ki, azt hasonlítja össze más, a községben lévő lakóházakkal, megfigyeli az építési módokat, az utca s a község lakóinak életmódját hasonlítja össze az otthoniakéval. A cél itt is az, hogy a gyermek tanuljon meg látni, megfigyelni, összehasonlítani, vegye észre a hasonlóságokat és különbözőségeket, de egyuttal az otthon, a szülőföld, az otthoniak és a szülőföldön élők megszerettetése. A II. osztály megfigyelésének anyaga eszerint az udvar berendezése, a kert, a benne történő termelés, termények, a terek, a lakóhely határa s annak felismertetése, hogy a szülőföld lakosai egymásra vannak utalva. Amint kiléptünk az utcára, kiterjesztjük a tárgyalást a község vagy város gazdasági életére, a határ növény- és állatvilágára, számbavesszük ásványait, rámutatunk a megélhetés körülményeire és a szülőföld távolabbi gazdasági kapcsolataira (honnan hozták ide a követ? stb.).

Továbbfejlesztve a kört, a III. osztályban az otthon

és iskola területéről kiindulva megfigyeltetjük a távolságokat, azokat megbecsültetjük, leméretjük; felhívjuk a figyelmet a különböző magasságokra, a levegő és a víz tulajdonságaira, időjárás és éghajlatra is. Feltárjuk előttük — természetesen tapasztalati alapon — szülőföldünk vízrendszerét és vizeit, megvizsgáljuk a talaját, az azon termesztett növényeket s a tenyésztett állatokat. Megbeszéljük a szülőföld lakosságának eredetét, települését, történeti emlékeit, népszokásait és művészetét, felhívjuk figyelmüket a környéken lefolyt történelmi eseményekre, a határ népének foglalkozására, nyelvére, vallására, a környék forgalmára és utvonalaire, a postai szolgálatra, a közigazgatásra (község, járás, vármegye). Bővitjük a kört a nép életmódjával, egészségügyével, erkölcsi ismertetésével. Majd rátérünk a térképre, először alaprajzkészítés, majd kicsinyítés útján. Így visszük át fokozatosan a valóságot a térképre. Megtanulunk olvasni a részletes térképen, természetesen szemlélet alapján s kirándulásokon. Itt kerül szóba a tájékozódás, a Nap járásának megfigyeltetése útján. Séta és kirándulás a községbe és a határba, a szomszédos községekbe és a közelebbi városba.

Mindez eddig a beszéd- és értelemgyakorlatok körében történik, így annak éppen a földrajzi részén van a hangsúly s abban a szülőföld földje és népe együttesen jelenik meg. Főgondolata pedig az anyagrendezés és a természeti szemlélet gyűjtése.

A szülőföldismeret fontossága napjainkban szinte elemi erővel jelentkezik. Hazánk mostoha körülményeiből egyetlen kivezető utat látunk: azt, amely a nemzeti öntudatot abból a nemzeti érzésből kívánja kifejleszteni, melynek gyökerei a szülőföldismeret és szeretetből táplálkoznak. A szülőföldismeret és ennek révén a szülőföldszeretet lesz az az alap, amelyből kilombosodhat erős nemzeti önbizalmunk, nemzeti közösségérzésünk és elhivatásunkba vetett rendíthetetlen hitünk. Az iskola feladata, hogy a vallás-erkölcsi nevelés mellett olyan nagyon erős nemzeti öntudatot, büszke faji érzést és szülőföldszeretetet oltson a tanulók lelkébe, hogy ezzel felvértezve ellen tudjanak állni minden kísértéssel szemben, amely lelki integritásukra tör. A mai lélekfertőzés ellen legjobb orvosszer az a nevelőtanítás, amely a magyar gyermeket gyakorlati ismeretekben gazdaggá, nemzeti öntudatban meggyőződésesen magyarrá s szülőföldjének s azon keresztül hazájának rájongó gyermekévé neveli.

A szülőföldismereten alapuló földrajz- és történelmi tanításnak bizonyos szociális hatása lesz: a városi gyermekeket kivezeti a hazai föld gondolatához s belátja, hogy az állam életében minden tényező milyen sok szállal fűző-

dik össze egy nagy és megbonthatatlan egésszé, s így elvezet egyuttal a föld népének megbecsüléséhez is. Viszont a falusi gyermekeknél a mindenekfölött álló földszeretetet — amely természeténél fogva bizonyos szűklátókörűséget okoz — kiterjesztjük az egész haza földjére, így mindkét életközösségben élő gyermek megérti, hogy a város és falu egymásra vannak utalva s hogy a legegyszerűbb igényeket sem tudja kielégíteni az ember a saját földjéből, még a község területéről sem, hanem az egész ország ősi területének minden része szükséges ahhoz, hogy a nemzet megélhessen és legfontosabb szükségleteit kielégíthesse.

Az ily módon keltett hazaszeretet és nemzeti öntudat megérteti a tanulókkal, hogy a haza földje megszabja ugyan a gazdasági lehetőségek általános határait, de mégis a *dolgozó nemzet* az, amely a lehetőségek kereteit betölti. A nemzet boldogulása annál inkább biztosított, mennél több munkát fordít földjére s mennél céltudatosabban rendezi be annak felszínét. A nemzet birtokába véve a természet adományait, annál vagyonosabb, boldogabb lesz, mennél szorosabb kapcsolatba lépett vele.

A szülőföldismeret azonban nem elégedhet meg csupán a beszéd- és értelemgyakorlat, vagy a földrajz- és történelemtanításban való helyetfoglalással, még azzal sem, hogy minden gyermekkel megismerteti szülőföldje földrajzi, gazdasági és történelmi jelentőségét és nevezetességeit. Célt csak akkor érünk, ha a tanuló úgy nézi szülőföldjét, annak életét, multját és jövőjét s benne a maga feladatát, azzal a tudattal, hogy neki kötelessége azt ismerni, kötelessége hálával és kegyelettel gondolni mindazokra, akik szülőföldjét megalapították, nagyra fejlesztették, és érezze beletartozandóságát szülőföldje közösségébe, történelmi életébe. Ébredjen tudatára annak, hogy ő is egyike azoknak, kikért az ősök annyit szenvedtek, dolgoztak, akikért annyi vér folyt ott az idők folyamán. Érezze át azt, hogy szülőföldje minden talpalatnyi földje vérrel-könnyel-verejtékkel vált tulajdonunkká, kenyér-adónkká.

Magától értetődik ezek után, hogy a szülőföldismeretnek minden tantárgyban helyet kell adnunk megfelelő alkalmazásban. A földrajz és történelmen kívül a magyar nyelv tanításakor valóságos kincsesbánya lesz a szülőföld nyelve, szólásmódja, példabeszédei, népdalai, mondái, regéi, legendái s ezek felbecsülhetetlen értékei a magyar művelődésnek. Ezek gyűjtögetése, csoportosítása, feldolgozása is a szülőföldismeret elvét szolgálják. Minden magyar tájnak megvolt a maga jellegzetes költője, írója, aki megénekelte a táj szépségeit, megrajzolta ott élő magyarját. (Petőfi az Alföldet és népét, Arany Nagyszalonta vidé-

két, Tompa, Mikszáth a gömöri tájat és népet, Gárdonyi a történelmi magyar tájat és népet, Jókai Komárom és vidékét, Kisfaludy Sándor a Balaton vidékét, stb.) A számolási órákon szülőföldünk népmozgalmi adatait használjuk előbb, s csak azután bővítjük ki azt az egész nemzetre. (Miből készülnek községünkben a lakóházak; hányan élnek egy-egy szobában, mennyi az analfabéta, milyen a csecsemő-halálozás? stb.) A természettan és vegytani tanításunk is elsősorban a szülőföldön észlelhető, található tűneményekkel, ásványi kincsekkel foglalkozzék, figyeltesse meg azokat a természeti és gazdasági (háztartási) ismeretek nyújtása alkalmával. (Felhasználhatjuk itt az ipar, kereskedelem életére, fejlődésére vonatkozó adatokat is.) Az ének-órákon — ha van — a helyi népdalokat énekeltesük, a kézimunka-órákon használjuk fel községünk vagy környékünk sajátos házi és népművészetét, a női kézimunkánál szinte felbecsülhetetlen értékeket mutatunk meg a népi kézimunka felelevenítésével, gyűjtögetésével, felhasználásával. Az egészségtan, háztartástan, rajz is szívesen állítsa tárgykörét a szülőföldismeret szolgálatába.

Mindezt azonban meg kell előznie — a tanító szempontjából — egy nehéz munkának, amely nélkül mit sem tehet a szülőföldismeret tanítása terén. Ez a szülőföld monografiája, amely azonban nemcsak annak történeti multjával, hanem mai állapotával is foglalkozik s arról tiszta képet ad. Ez bizony csak hosszú évek munkája által érhető el, de segítségünkre lehetnek ebben a gyermekek is, akik amugy is szeretnek gyűjtögetni. A gyűjtésnek legalkalmasabb módja az, ha a mai állapotból visszafelé haladva kezdjük a kutatást. Felhasználhatjuk itt a falu öregjeinek elbeszéléseit, ellenőrizhetjük ezeket az utca- és dülönevek, a temető sírfeliratainak összehasonlításával. Figyeljük meg a község lakóinak nevét, ez sokszor rávezet az őstelepülők származására.

Ez a munka két szempontból lesz nagyértékű. Először a nevelés-tanítás szempontjából, amelynek — ime — szinte középpontjává éppen a szülőföldet kívánjuk állítani. De igen nagy szolgálatot tesz *nemzeti* szempontból is és sok téves, rosszindulatu történelemhamisításnak vehetjük elejét (lásd az utódállamokban!).

Igy érzi és éli át majd a magyar gyermek *Szózatunk* örökre élő sorait:

Ez a föld, melyen annyiszor

Apáid vére folyt;

Ez, melyhez minden szent nevet

Egy ezredév csatolt.

A nemzeti öntudat nevelése

AZ EMBER ÉLETFELADATAI. Minden emberi élet megoldandó feladat: célok és eredmények sorozata. E célokat az ember számára a vallás vagy filozófia tüzi ki, de egyuttal ezektől függ az is, milyen megoldandó életfeladatokat látunk magunk előtt. E célok azonban csak később válnak saját célokká, a gyermeknek még nevelői állítanak megközelítendő célokat.

A *keresztény nevelőnek* kétféle célt kell növendéke elé állítani: egy igazi célt, amely tul a földi életen érhető el s egy közelebbit, amely evilági életünkre nyújt utbagazításokat. Bár az előbbi cél az igazi, ez utóbbi csak amannak velejárója, mégis előbb erre a földi életre kell nevelnünk, mert e nélkül nem érhetők el a transzcendentális célok sem. Egyszóval ahhoz, hogy a magasabbrendű élet ideális céljait elérhessük, szükséges, hogy minél tökéletesebben éljük le földi életünket.

Bár — mint mondtunk — a gyermek s ifju elé előbb mi, nevelők, állítunk célokat, mégis valamennyien csak magunk oldhatjuk meg életfeladatainkat. Ebből következik, bármennyire törekszünk is anyagiakkal és nevelő munkánkkal előkészíteni a gyermek jövőjét: annak elérése egyedül a gyermektől függ. A nevelés itt csak arra vállalkozhat, hogy a gyermeket, ifjut ebbe a munkába beállítsa, s megjelölje számára az utakat, amelyeken át előbbi célok megközelíthetők.

A *közelebbi, földi célok* elérésére a szülőkön s több más, önkénytelenül vagy tudatosan ható tényezőn kívül az iskola van hivatva nevelni az uj nemzedéket. E cél eléréséhez fejleszteni akarja a reábizott gyermekek testét, bővíteni szándékozik szellemi képességeiket, növelni kívánja tudásukat, melyet alkalmilag és gyakorlati uton szereztek, lelki tartalmukat és szellemi kincseiket. Így akarjuk az iskola nevelő-munkájával »főlemelni« a gyermeket az emberiség általános szintjére, sőt még magasabbra is, ha képes reá.

Az a nagy kérdés azonban, *mivé akarjuk nevelni a gyermeket?* Látszólag könnyű rá a felelet: emberré, művelt felnőtté. Ma azonban ugy látszik, többre van szükségünk, hogy célt érzünk. Mindenki *valamilyen* embernek született, s ez a valami döntően meghatározza élete folyását. Aki magyarnak született, azt elsősorban erre, a *magyar életre* kell nevelni. Ime az első szempont, amire a magyar iskolának nevelő munkájában figyelemmel kell lennie.

Ezzel kapcsolatban azonnal felvetődik a második szempont: *kik nevelünk?* Milyen az, akit nevelni akarunk? Itt ismernünk kell feltétlenül a reánk bízott gyermek testi és lelki habitusát. Aki magyar gyermeket akar nevelni, tudnia kell a magyar gyermek általános jellemzőit.

A *magyar gyermek* a magyar kultúra hatása alatt lesz igazán magyarrá, amit a mi tudatos nevelőmunkánk van hivatva előmozdítani. Már bizonyos átöröklött vonásokat, készségeket, adottságokat hoz magával minden gyermek, így a magyar is, ezeket azonban — ha csak nem akarjuk, hogy elsenyvedjenek, tovább kell fejlesztenünk. Itt hárul nagy feladat az iskola nevelőmunkájára: a magyarság értékes tulajdonságainak fönntartása és kifejlesztése, másrészt azonban a tipikus magyar hibák elleni küzdelem is.

A *magyar gyermek* jellemvonásának összeállításával sokan foglalkoztak már. Legelőbb talán Széchenyi István gróf mutatott rá értékes nemzeti sajátosságainkra és káros hibáinkra is. Az ő nyomdokán haladva kísérelte meg Imre Sándor a magyar faj jellemző tulajdonságait (Széchenyi I. nézetei a nevelésről [1904]) összefoglalni és a magyar faj antropológiai jellemvonásait Herman Ottó vizsgálta, s a magyar faj legjellegzetesebb tulajdonságának a *szemet* tartotta, a magyarnak őszinte, nyílt, becsületes, nyugodt tekintetét. Ujabban Bartucz Lajos vizsgálta tudományosan a magyar típust. Szerinte a magyar faj antropológiai tekintetben öt típusra oszlik: északi, balti, nyugati, alpesi dinári típusra, aszerint, ahogy e népekkel keveredtünk. Mindegyik magyar.

A *magyar gyermek* általában nagyon tehetséges, többsége azonban idegenkedik az elméleti gondolkozástól. A magyar gyermek gondolkozása egyenesen józan, reális, kerüli a körülményes (agyafurt) és elvonatkoztatott gondolkozást. De világos fejű, általában komoly. Ha gondolkozó, szeret elmélyedni. Tehetsége különösen a gyakorlati irányokban sokoldalú. Érzékeny, becsületes, nyílt; helyesnek tartott gondolataihoz ragaszkodik. Lelkesedni tudó és lelkesedni szerető, de a munkában nem kitartó. Figyelme és érdeklődése könnyen ellankad, lelkesedése lelohad. Sőt nagy baj, hogy éppen közvetlenül a munka befejezése előtt hagyja abba a fáradozást, s így kárba vesz mindaz a sok előbbi munka.

Ezek ismeretében világosan látszik a cél: erősítsük a magyar gyermekben a kitartást, szoktassuk rendszeres munkára, mélyítsük el gondolkozását s tegyük képessé a magasabb absztrakciókra, végül tegyük fogékonnyá az elmélet iránt is. Másrészt fejlesszük jó tulajdonságait: a józan magyar gondolkodást, kiváló gyakorlati képességeit, egyes kiváló tehetségeit, igazmondását, szavahihetőségét,

szótartását, fogékonyságát, lelkiismeretességét, lojalitását, a tradíciók tiszteletét, józan konzervativizmusát, a családi élet tisztaságát, hazafiasságát, lelkesedését minden szép és nemes iránt.

A gyermeket, különösképpen pedig a magyar gyermeket a magyar, a mai magyar életre kell nevelni. Ez nem azt jelenti, hogy tagadjon meg minden közösséget a multtal s csak a mának éljen; ellenkezően: gyökerezzen egész lelkével a multon, s élje a mát úgy, hogy egyuttal a jobb jövőt készítse elő.

Minden kornak megvannak a maga jellemzői. Korunkat az átértékelés korának szokták nevezni, ami azt jelenti, hogy megváltozott az értékelés, nem azt tartjuk értéknek, amit eddig annak hittek, az anyagi értékeket tettük uralkodókká, mivel a mindennapi élet ezt követeli meg legjobban tőlünk s éppen az anyagiak előteremtése ma a legnagyobb gond. Így azután természetesen az ideális értékek háttérbe szorultak.

Az értékeknek ez az ingadozása magával hozta a világnézeti ingadozást is: az emberek sokféle és változó világnézetűek lettek.

Ez is bizonyítja korunk átmeneti jellegét. Mert míg a görög világot a szabadság és függetlenség gondolata, a középkort a keresztény szolidaritás eszméje, a fölvilágosodás korát az egyéni szabadság legszélsőbb megvalósítására való törekvés jellemezte, korunk jellemzőjét nem lehet ilyen röviden összefoglalni.

Ha mégis meg akarjuk állapítani korunk főbb jellemvonásait, rá kell mutatnunk a technika, az ész, a gép uralmára; a szociális gondolat kifejlődésére; a gazdasági eszmék előtérbe nyomulására, a politikának mindent behálózó tultengésére, a nemzeti és faji gondolat fellángolására, hogy csak a legfontosabbakat említsük.

Mindezek nevelése elől nem zárkozhatik el korunk magyar iskolája sem.

Mi mégis ma a legfontosabbnak a nemzeti gondolattól átítatott *nemzeti öntudat* nevelését tesszük a mai magyar iskola nevelőmunkájának központjába, mert a mai értelemben vett nemzeti öntudat nevelése magában foglalja a helyes szociális érzés, a közösségtudat, a magyarságismeret egész körét és terjedelmét.

Korunk a nemzeti gondolat uralmának színezetét viseli magán. Ezen alapszik az olasz fasizmus, a német nemzeti szocializmus, de ez uralkodik a francia, angol, vagy az utódállamok politikájában is. Ez a szó szoros értelmében vett nemzeti gondolat egyuttal a demokratikus felfogással is érintkezik, mivel azt vallja, hogy nemzeti az, ami népi. A népi (völkisch) gondolat vezet azután a faji gondolat-

hoz. Minden nép és nemzet elkülöníti magát faji szempontból az őt körülvevő környezettől s a maga sajátos tulajdonságainak kiművelésére törekszik. Ez a nemzeti gondolat, amely nemzeti öntudattá érlelődik, nemcsak érzésszerű vagy dialektikai magyarságot követel, hanem aktívabb magyarságot, cselekvő hazafiságot, de elsősorban a magyar kultúra magyarrá tételét a legszélesebb népi alapon.

A nemzeti gondolat által felébresztett szociális felfogás hatására mutat az, hogy ma a tömeg uralkodik az egyén felett, amit *kollektivizmusnak* neveznek. Mig a régi értelemben vett tömeg azonban szervezetlen, szerte hulló embercsoportosulás volt, a mai kollektív tömeg szervezett még hozzá nemzeti tömeggé lett. Jaspers írja egy helyen: »Mig azelőtt az uralkodókat és diplomatákat kellett ismerni, hogy az ember tudhassa, mire számíthat, ma a tömeg tulajdonságait kell ismerni. Életföltétellé lett oly működést teljesíteni, mely valamikép a tömeget szolgálja.«

Ezek szerint az állam ma a többségi elv alapján álló demokratikus szervezet, amely tehát szintén a tömegtől függ. Ez a kollektivizmus bizonyos nivellálást teremt a nemzet polgárai között, s ez az, ami ma annyira megsokszorozza az egyes nemzetek erejét.

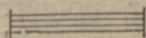
Mivel mint mondtuk, a mai tömeg, a kollektív közösség hatalmát szervezett alakban gyakorolja, természet-szerűleg *vezetőre* van szüksége. Ki tudja vezetni a tömeget? Aki azt teszi, ami mintegy visszhangja az átlagos tömegakaratnak. Másrészt mivel ebben a tömegben az egyes ember a többi társának érzi magát, természetesnek látszik a gondolat, hogy az egyenlőtlenségek megszüntetésére törekszik úgy társadalmi, mint vagyoni és jövedelem tekintetében. Így jutunk vissza a szociális gondolathoz, amely a mai állam egyik uralkodó eszméje lett.

Hogy az így felébresztett s a végsőkig felfokozott nemzeti és közösségtudat mire képes, világosan mutatja az olasz és német nemzeti erők szinte hihetetlen felduzzadása és meg nem alkuvó önbizalma, amely motorja minden haladásnak.

Amíg azonban egy nemzet eljut az igazi nemzeti öntudat érzéséhez, hosszú és nehéz nevelőmunkát kell végeznie. Mit jelent ez nálunk, magyaroknál?

Elsősorban egy új és egész népünket átfogó *nemzet-nevelést követel.*

(Folytatjuk.)

Tanévet megnyitó beszéd

Kedves Gyermekeim!

A jó Isten nevében megkezdjük újra azt a munkát, amelyet két hónappal ezelőtt abbahagytunk, s amely tovább vezet bennünket azon az uton, amelyen a tudást, a hazaszeretetet, a kötelességtudást, az istenfélelmet fejlesztve majdan derék, becsületes, istenfélő, hazát és munkát szerető fiai lesztek ennek a mi drága magyar hazánknak!

A legelső szavam, amely ezalkalommal hozzátok szól, kérjétek munkánkra a jó Isten áldását s azt a kegyelmet, amelyet kértünk Tőle az istentiszteleten, igyekezzünk megtartani egész éven át. Kérjünk Tőle áldást és segítő kegyelmet munkánkra, tanítóinkra, jó szüleinkre, hogy testben és lélekben gyarapodva, nemesedve hű fiai lehessünk.

A jó Isten segítségének kérése után felhivom figyelmeteket mindnyájunk édesanyja, a magyar haza iránti forró szeretetre. Arról ismernek benneteket, hogy magyarok vagytok, ha büszkén hangoztatjátok, és minden cselekedetetek is azt mutatja, hogy engedelmes, hűséges és dolgozó fiai, leányai vagytok édes hazánknak. Emlékezetekbe idézem ezalkalommal is halhatatlan költőnk szavait:

*A nagy világon e kívül
Nincsen számodra hely,
Áldjon vagy verjen sors keze:
Itt élned, s halnod kell!*

Mindnyájunk közös édesanyja után kérjük a jó Isten áldását szüleinkre, édesanyánkra és édesapánkra, akik gondunkat viselik, gondoznak minket, s akik a jó Isten után legfőbb nevelőink. Kérjük a jó Istent, adjon nekik erőt, egészséget, hogy sokáig velünk lehessenek, hogy támogassák az iskolai munkát, s így együttesen működjenek közre abban, hogy istenfélő, jó hazafiak, szüleinknek mindig hálás fiai lehessünk, akikre mindig büszkén gondolhatnak.

Az otthon, a szülői ház után második családi körökre, az iskolára gondoljunk. Jó szüleitek után itt nyertek a legtöbb oktató-nevelő hatást, hogy testben, lélekben növekedjétek, gyarapodjatok. Az iskolai munkát jó tanítóitok végzik nem kis buzgalommal, és nagy-nagy szeretettel. Minden gondolatuk és minden cselekedetük azt célozza, hogy belőletek olyan magyar polgárokat neveljenek, akikre nemcsak szüleitek, nemcsak ez az iskola, hanem az egész magyar nemzet is büszke lehet.

Kedves kötelességem még néhány dologra felhívni

figyelmeteket. Tudjátok mindnyájan, hogy megnagyobbodott hazánk szent jelvénye, a zászló. Azt is tudjátok, hogy ahol a nemzeti lobogó jelen van, ott az egész magyar nemzet ott van. Éppen ezért illik, hogy üdvözljük. Hallottátok már nem egyszer, hogy miként üdvözljük a nemzeti zászlót. Most nem ismétlem el, csak felhivom figyelmeteket, hogy mi, akik jó és hűséges magyaroknak valljuk magunkat, szentnek, tiszteletre méltónak találjuk nemzetünk jelvényét, előtt tisztelegjünk illedelmesen.

A másik, amire figyelmeteket felhivom ez alkalommal: pártoljátok a magyar ipart. Ilyenkor, év elején sok mindenre szüksége van a tanulónak. Édes születek bizony megérzik ezeket a kiadásokat, sok-sok verejtéket kell áldozniok, hogy könyveiteket, szükséges tanszereiteket megszerezzék. De ti már azt is tudjátok, hogy még megnagyobbodott hazánkban is vannak olyan magyar testvéreink, akiknek nem jut kenyér, vagy nem elég nagy darab ahhoz, hogy emberhez méltóan megélhessenek. Azért vásároljunk mindig magyar iparcikkeket, mert a magyar áruért adott fillér magyar emberek asztalára kerül kenyér alakjában. A magyar áruért adott fillérekéből magyar kenyér lesz, az idegenért adottból idegeneknek asztalára tesszük a magyar kalácsot, idegeneknek adunk pénzt ágyura, repülőgépre, puskára, kardra, szuronyra. Ugy-e, ti nem akartok növelni az ellenség pusztító eszközeit?! Azért gondoljátok meg jól, amikor valamit vásároltok, kedves gyermekeim, hogy magyar ember, magyar diák csak magyar árut vásárol, először azért, mert a magyar iparcikk is van olyan jó, mint az idegen, másodsor pedig azért, hogy elsősorban a magyar munkás asztalára jusson a magyar kenyérből elegendő.

Felhivom a figyelmeteket arra is, kedves gyermekeim, hogy tiszteljétek s adjatok tiszteleteteknek méltó kifejezést azok iránt, akik egészségüket, épségüket áldozták fel a hazáért. Jól tudjátok kikre gondolok: a hadirokkantakra, akik szemük világát, testük épségét adták oda értünk, a hazáért. Azt, hogy méltók vagyunk hozzájuk úgy mutatjuk meg, ha találkozva velük, tisztelgünk előttük.

Mindnyájan tudjátok, hogy a múlt iskolai évben milyen nagy öröm érte szegény hazánkat. Visszakaptunk az elszakított hazából egy részt: a Felvidék magyarlakta területeit, és Kárpátalját, vele az ezeréves Magyarország történelmi határainak egy darabját, s a magyar-lengyel határt. Ugy látszik, kedves gyermekeim, a jó Isten megelégtelte már a reánk mért csapást, s diadalra akarja juttatni az igazságot. De ne gondoljuk azt, hogy most már minden rendben van, hogy most már nincsen többé semmi dolgunk. Nézzetek a térképre, látjátok, hogy

még sok-sok magyar testvérünk várja a felszabadulás édes pillanatát. Mit gondoltok, kitől várják ezt? Tőlünk, tőletek! Ezért szent kötelességünk, hogy minden munkánkat, akár tanulók vagyunk, akár felnőttek, úgy végezzük el, hogy büszke legyen reánk magyar hazánk, s egy-egy téglát hordjunk szent hazánk ujjaépítéséhez. Gyermekeim! Tőlünk, tőletek függ édes hazánk, Magyarország feltámadása! Ne csak mondjátok azt, Hiszek Magyarország feltámadásában, hanem akarjátok is azt, tegyetek is meg érte minden, mert a ti életetek lesz jobb általa, ha visszaszerezünk mindazt, ami egy évezreden át a mienk volt s mienk lesz újra! Nektek jut ezzel nagyobb kenyér, ti lesztek általa boldogabb magyarok!

Ezekkel a gondolatokkal nyitom meg az 1939—40 iskolai évet s bízom abban, hogy amikre felhívtam itt figyelmeteket, lelketekbe vésitek, s mindig úgy végzitek kötelességeiteket, ahogy az igaz magyar gyermekekhez illik, ahogy azt a feltámadás katonáitól minden magyar elvárhatja!

Álmodtam az éjjel . . .

*Álmodtam az éjjel egy gyönyörű álmot:
A nagy Turul madár valósággá váltott!
Uj, szebb jövőt jósolt a magyar nemzetnek,
És biztatást küldött csüggedő lelkeknek.*

*S miként Árpád apánk idejében tette,
Hős honvédeinket előre vezette.
A seregnek élén ki jár oly délcegen?
Jó Kormányzó Urunk, aki ottan megyen.*

*Körülmasiroztak az ősi szép hazán,
Magyar zászló lengett a Kárpátok ormán.
Bátran meneteltek, mindig csak előre!
Bizva igazukba' s Hadur hitébe'!*

*És a Turul madár felszállott a légbe,
Kiterjesztett szárnya messze földet ért be,
Betakarta vele régi határunkat,
Szent Istvántól szerzett régi országunkat.*

*Óh édes Istenem áldott fegyél, áldott,
Váltsd valóra nekünk e gyönyörű álmot,
Minden magyar ember szívéből ez árad:
Bizzunk az Istenben — s a magyar feltámad!*

Czvikker Gyula tanuló.

A tanév-eleji munkálatok

Az iskolai munka már a tulajdonképpeni tanítás előtt kezdetét veszi. Így a legújabb rendelet szerint a most következő 1939—1940 tanév ünnepélyes megnyitása szeptember 3-án, míg a rendes tanítás szeptember 4-én, hétfőn reggel kezdődik. Azt ezt megelőző napokon kell megtartani az utólagos beiratásokat s az alakuló gyűlést.

Nem határidőnaplót akarunk itt adni, ezt megtalálják olvasóink másutt is. Célunk az, hogy felhívjuk a figyelmet az alakuló értekezlet fontosságára, az egész tanévre kiható jelentőségére.

Az alakuló értekezleten történik az egész évi munkabeosztás, a tízhónapi munka menetrendjének megállapítása. Ez pedig gondos előkészítést és megfontolást kíván nemcsak az igazgató, de a testület minden tagja részéről.

Ez alkalommal történik a tanító-testület munkamegosztása, most történik — kinek-kinek tehetsége és hajlama lehető figyelembe vételével — az iskolai évben tartandó ünnepélyek, szülői értekezletek s más egyéb munkák felosztása.

Fontos ez a munkabeosztás nemcsak a tanító, hanem az iskolai munka eredményessége szempontjából is. A tanító szempontjából azért, mert így mindenki azt vállalja a közös, tanításon-nevelésen kívüli munkából, amire rátermettséget, hajlamot érez, amit tehát szívesen el tud végezni. Az iskolai munka szempontjából pedig azért van nagy jelentősége, mert az iskolai ünnepélyek megfelelő előkészítése sok figyelmet, utánajárást, türelmes munkát, de mindenkinek felett rátermettséget kíván.

Az iskolai ünnepélyek valóságos kincseshányái lehetnek az érzelmi és akarati nevelésnek, ha azokat jól előkészítettük, a rendezésük a gyermekek korának, értelmi színvonalának megfelelő volt, s végül ha azokat az iskola nevelő-oktató munkájában elmélyítettük és alkalmaztuk.

Tanterveink és rendtartásaink nemcsak az ünnepélyek szellemét, hanem azok rendjét és számát is előírják. Eszerint kötelező: az évmegnyitó, az évváró, az október 6. és március 15. ünnepély. Az első kettőn a főszerep jóformán az igazgatóé. Az évmegnyitón az ifjúság cselekvő részvétele a nemzeti lobogó előtti tisztelgésben nyilvánul meg. A kötelező iskolai ünnepélyen minden tanítónak jelen kell lennie; ugyszintén el nem maradhat a Himnusz, Szózat és a Hiszekegy éneklése sem.

A két közbeeső kötelező ünnep rendezése azonban már a tantestületre hárul.

Az ünnepélytartásnak igen nagy előnyei vannak.

Igy már az előkészület alatt közelebb jut egymáshoz a tanító és tanuló, és a nevelő bepillantást nyerhet tanítványai lelkébe, fölismerheti jó, rossz tulajdonságait, hajlamait s azokat növelheti vagy nyesegetheti. Az ilyen munkásság, amely sokszor kevésbé értékes időtöltéstől vonja el a tanulókat, bizonyos mértékig előkészítő is a későbbi kíváncsias közéleti szereplésre. A nyilvánosság előtt való fellépés növeli az önbizalmat, fegyelmet és jó modort; kedvet éleszt a nagyobb munkálkodásra. Ugyelni kell azonban az ünnepély rendezőjének arra, hogy az ünnepély egész lefolyása bensőséges legyen, s művészi értékével megragadja s érzésekkel töltse meg az ifjú lelkeket. Épp ezért nem szabad hosszú ünnepélyeket rendezni; azok legfőljebb másfél órán tul ne terjedjenek. Az ünnepi beszéd 15 percnél tovább ne tartson, a felolvasást pedig mindenkor kerülni kell.

A miniszter rendelete értelmében fenti négy ünnepen kívül más ünnepély is tartható: így ezidőszerint: a hősök emlékünnepé minden május utolsó vasárnapján; madarak és fák napja, ugyancsak májusban, anyák napja. Ezeken kívül rendezhetők karácsonyi ünnepélyek, s más, előre nem látható, országos jelentőségű, vagy helyi érdekességű események, emléknapok alkalmával.

Vigyázni kell azonban arra is, hogy az ünnepélyek rendezése ne legyen olyan arányu és jellegű, hogy az azokra való előkészület a tanulók figyelmét és munkaerejét hosszabb időre lekössék és rájuk bármilyen csekély anyagi terhet is rójanak.

Nem kevésbé fontos a rendes havi értekezleteken tartandó módszeres kérdések tárgyának előre való megállapítása. Ha ezt rendszeresen, évről-évre a felmerült problémákra vonatkoztatva állapítjuk meg, megkönnyíthetjük az egyöntetű oktató-nevelő eljárás munkáját s elősegíthetjük a tanulmányi eredmény fokozását. Minden iskolának megvannak a maga sajátos kérdései, elintézetlen ügyei a környezethez viszonyítva: ezeknek napirendre tűzése, közös megbeszélése és tervszerű feldolgozása nagyban hozzásegíthet a kérdés helyes megoldásához.

Éppen így nem lehet közömbös a szülői értekezletek tárgya sem. Bár az újabb pedagógia az osztály-értekezletek felé hajlik, sok helyen már a gyakorlatba is átültették, vannak mégis olyan témák, amelyeket az egész iskola tanulóinak szülei előtt kíváncsias megbeszélni. Ugy a rendes, mint az osztály-szülői értekezletek anyagát előre állapítjuk meg, hogy azokon ismétlődés ne forduljon elő, de vigyázzunk arra is, hogy hagyjunk helyet és alkalmat az évközben tapasztalt aktuális orvoslandóknak is.

Az alakuló-értekezleteken történik az óráközi felügyelet, a templomba kísérés rendjének megállapítása is. Ahol napközi otthonnal kapcsolatos az iskola, itt ezen kívül megállapítandó az ebédeltetés rendjének megállapítása és kifüggesztése is.

Ez alkalommal kell gondolnunk a tejtízóraiztatás előkészítésére is.

Az itt történt megállapodásokat lehetőleg úgy osszuk el a testület tagjai között, hogy mindenki vegyen részt a munkában, lehetőleg arányosan, s kiki a maga helyén, de mindig a nevelési cél szem előtt tartásával. A tervezetet azután tegyük ki a hirdető táblára s álljon ott egész éven át, hogy jó figyelmeztető legyen a testület tagjai részére.

Még nincs vége!

Még nincs vége! Csak most kezdődik!

A Beszkideknél és a Hargitánál

égőbb a könny és feketébb a bánat...

Az emberszívek új csodára várnak!

Járomba törték, ostor s guny alázza

az uri lelket s hitvány szolgadölyfők

szinültig töltik a kinok kupáját...

Hogy nincs már vége, csupán azt csudálják.

Még nincsen vége! Pedig szegesebb

kinpadja nem volt, mint most a magyarnak!

De nem lesz vége, még ezt is kibírja,

Hargita, Kárpát soh'se lesz a sirja!

Még nincsen vége, csak most kezdődik

az erőpróba láncfépő tusája...

Te csak nézd, Istenünk, nézzed e fajt,

mikor a sorsa új kalászba hajt!

Villám csapkodhat, ellenség tiporhat,

rossz testvér keze csóvát gyújtogathat,

tank csikoroghat földjén és a lelkén,

de győzelmi tor soh'sem lesz a vesztén!

Csodás egy fajta, hogy mindent kibír,

és mindig győz... pedig félkarja béna!

Legtöbb sebét is testvérkéz ütötte,

de más faj azért meg nem áll előtte!

Petőfi, zendülj! Nézd s ujjongj megint:

»szétszórt hajával, véres homlokával«

megáll a magyar a világviharban,

s az idők hőse lesz megint, mint hajdan!

Agyagfalvi Hegyi István.

Lacika

Tik-tak, tik-tak, mondogatja az öreg óra a falon. Itt van a szép reggel, Lacika, mindjárt ütöm a hetet.

Tik-tak, nem telik bele sok idő és már meg is szólal az ütő. Hét óra van. Lacika abban a pillanatban fölül az ágyban, összeszeri kezét és mondja reggeli imádságát:
*Jó Istenem, fölébredtem,   Köszönöm, hogy megtartottál,
 Te öröködtél én felettem.   Hogy fölöttem virrasztottál.*

Aztán kiugrik és mint a fürge gyík, a reggeli dolga után lát. Megmosakodik, megfésülködik, kikeféli a ruháját, cipőjét. Egy félóra múlva már fogyasztja a jó reggeli kávéét, a ropogó zsemlyével együtt.

Táskáját már az este rendezte el, most csak a háttára illeszti. Kalapját veszi és kezét csókol a szüleinek.

— Lacika, jól vigyázz az iskolában! Tanulj, hogy ember legyen belőled!

Amint az utcára ér, itt is, ott is egy-egy kis diákot lát. Valamennyien az utca másik végére sietnek. Ott áll, ott integet feléjük az iskola csinos épülete. Abba igyekszik Lacika, meg a sok-sok kis diák. Nagy, komoly, de barátságos épület. Két emelet, sok-sok ablaka s két nagy kapuja van. Az egyikben a fiúk, a másikon a lányok mennek be. Az ablakokban mindenütt virágok nyílnak. A falak, az ajtókilincsek, a vizesapok ragyognak a tisztaságtól. Jólesik ez a szemnek, amint az épületben körültekint.

Lacika szeretettel, áhitattal néz a nagy ház felé. Örül, hogy pár perc múlva már bent lesz kis társai közt és hallgatja majd a tanító ur szavát. Mennyi szépet, mennyi jót, egy egész életre való bölcseséget lehet azokból a szavakból tanulni! Olyan ez a nagy ház, mintha templom volna. Ugy is kell szeretni — gondolja magában nagy bölcsen Lacika. És igaza van.

H. I.

Az iskola harangja szól

*Erik már a szőlő, dió,
 Elmulott a vakáció,
 Talpra fiuk, sorba lányok,
 Nyitva már az iskolátok!
 Szívetek is kitáruljon,
 Hogy a jó mag belé hulljon.
 Megfogadjon, törzsbe szökjön,
 Mert csak a jó győz a földön!
 Giling-galang, giling-galang,
 Csengeti az ezüst harang.*

*Legyetek ti jó magyarok,
 Kikre Isten napja ragyog,
 Kiktől Isten, haza, ember:
 Mindenki csak jót, szépet nyer!
 Tanuljatok, dolgozzatok,
 Soha szét ne szakadjatok,
 Összeforrvá, egy bokorba,
 Falu, város: egy hazába,
 Ez legyen a magyar álma!
 Giling-galang, giling-galang,
 Csengeti az arany harang.*

Havas István.

A nemzeti zászló tisztelete

— Beszéd tanévnyitáskor. —

*Nekünk is volt egy jelszavunk,
Lázba jött a honvéd tőle;
Nem volt abban a halálról,
Nem volt abban megadásról,
Egy szó volt csak, hogy:
Előre!*

*Ezzel himzé a honleány,
E szóval a honfi zászlót,*

mondja a költő s úgy érezzük, mindnyájunk szívéből szól.

Ó, drága szép lobogónk, amely ezer esztendő óta hű maradtál hozzánk s vezettél bennünket. Ott lobogtál Árpád honfoglalóinak élén, mikor megszerezték számunkra ezt a szép hazát. Akkor még csak egy színe volt ennek a zászlónak, a harc, a vér, a kiontott vér színe: piros. Később, amikor a kereszt alá tért a magyar s megtanulta, hogy a harc mellett a béke is lehet hasznos és szép az ember számára, alája került a pirosnak a béke, a szeretet színe is: a fehér. Még később, amikor vállalnunk kellett e földön Nyugat békéjének védelmét Kelet minden támadása ellen, bizony, sokszor megszenvedtünk s volt idő, amikor már-már szinte a sir szélén állottunk. Vagy nem ott voltunk Mohinál, Mohácsnál? Ekkor került fel szent lobogónk két színe alá az isteni igazságba, a szebb, a jobb magyar jövőbe vetett rendületlen hitnek, reménységnek színe: a zöld.

Magyarország Mária országa, az Isten anyjának ajánlotta fel első királyunk. Ha veszedelem közeledett hazánkra, mennyei Pátrónánk képét himezték zászlóinkra s Jézus kiáltással rontottak a reánk törő ellenségre!

Volt egy fejedelmünk, aki, amikor a magyar szabadságért kellett fegyvert fognia s kibontotta a szabadság zászlaját, ezt írta rá aranyos betűkkel: Istennel a házáért és szabadságért!

A mi magyar lobogónkban csakugyan együtt van a múlt, a jelen és a jövő, ezért szeretjük, tiszteljük anynyira!

Mit jelent nekünk a magyar zászló?

Kimondani, szavakba öntení nehéz ezt. Annál jobban megérezzük, ha messze idegenből hazatérve ez a szent jel fogad bennünket a magyar határon; ha az idegen népek tengerében ott látjuk felkuszni a magyar háromszínű zászlót is; ha muzeumok poros sarkában megpillantjuk az elrongyolt, kifakult lobogókat s felidézzük emlékeztünkben azokat az eseményeket, amelyeknek tanuja volt

az a szent nemzeti jelünk; amikor megalázták drága selymét, amikor sárba tiporták lelketlen lábbal szent színeit, amikor letiltották piros-fehér-zöld színeit a magyar szívekről; amikor lehullani láttuk ezeréves földünk sok-sok magyar városáról; amikor rudjára csak félig kuszhat fel, mert az a haza, amelynek szent jelképe: ma csak félország, csonka ország, nem egész, nem teljes...

Amit ekkor, ezek láttán érez a magyar sziv, azt jelenti nekünk a zászló!

Legjobbaink alatta küzdöttek egy évezreden át, érette ontották drága véréüket s áldozták fel életüke. Szent volt nekünk e három szín, s mindig csak a legderekből ember volt méltó arra, hogy nemzeti jelképünket vigye a harcok tűzében. Külön érdemeket kellett szerezni, hogy meghajoljon valaki előtt ez a büszke lobogó! Csak azoknak koporsójára borult, akik érette, a magyar hazáért adták életüket. Ilyenkor az egész magyar nemzetet jelentette, de nemcsak a maít, hanem a régít, s az eljövendőt is: mindent, ami magyar!

Benne van egy nemzet évezredes öröme és szenvedése, szorongó jelene s verőfényes jövődjé!

Mindenünk e zászló!

Velünk örül, velünk szomorkodik, velünk él s bukik a porba: mert egy velünk!

Őt viszik a győzelmes csapatok élén, zászlót tűznek az elfoglalt várra; zászlót hajtanak a nagy halott előtt, lehullik a lobogó az elvesztett várról; zászlódiszbe öltözik a község és város nagy ünnepeinken, mert egy velünk!

Mindenütt ott van, ahol magyarok élnek! Emlékezzetek csak az elmúlt év őszére, amikor diadalmas katonáink bevonultak a felszabaduló magyar községekbe: mindenhol magyar zászlókkal fogadták őket! Honnan volt ott, addig idegen uralom alatt, annyi magyar zászló, amit eddig anynyira tiltottak, üldöztek? Börtön, szenvedés, büntetés járt érte! És mégis megvolt valahol... Mert a magyar zászló mindenütt jelen van, ahol magyarok élnek.

A magyar zászló tehát minden magyart jelent!

Kicsit és nagyot, időset és fiatal, beteget és egészségeset, a határokon innen élőket s most még idegenben szenvedőket: akiknek keblében magyar sziv dobog!

Tiszteljétek a zászlót, s ezt külső jelekben is meg kell mutatnunk!

Igy leszünk méltók hozzá!

(V. L.)

Mit jelent nekünk a Felvidék?

Most, hogy husz évi rabság után visszatért hozzánk a szentistváni Magyarország egy darabja, szinte nem győzzük nézni, értékelni, mit is jelent számunkra hazánk e részének hazatérése? Melyik értéke a nagyobb: történelmi, gazdasági, néprajzi vagy politikai? Ugy vagyunk vele, mint a mesebeli gyermek a kalárral, amelyet kapott, forgatjuk kezünkben, azután bele akarunk nézni: mi van benne?

A most visszaszerzett Felvidék olyan, mint egy óriási diadalív, amelynek egyik ága a Dunántulon, a másik Erdélyben van. Gyönyörű karéja patakok, folyók érezésétől csillogó, erdők, talajhullámok domborműveivel ékes diadalív, melynek belsejében folyik a két legnagyobb magyar folyó: a Duna és Tisza, ezek hordaléka alkotja hazánk egyik legnagyobb kincsét: az Alföldet.

A peremen a hegyvidék ontja kincseit: a föld ölében ércek huzódnak meg, a hegyek között patakok folydogálnak, itt születik az energia. Az erdővel borított hegyek mélyén gazdag szénterületek rejlenek. Alattuk, a diadalív alatt terem az acélos buza s a rőtárány kukorica. Milyen két különböző terület, mégis mily nagyszerűen kiegészítik egymást! Egyik sem élhet meg a másik nélkül.

Fájdalmas, hogy még mindig nem kaptuk vissza Felvidékünket teljes egészében. Északon csak egy kis sávot adtak vissza 1,064.000 lélekkel, míg a többi mintegy 3 millió lakosával nem engedték hozzánk egyenlőre.

A visszakapott terület lakossága jobbára östermeléssel foglalkozik, így közvetlenül csatlakozik a magyar *mezőgazdasághoz*. Mezőgazdasági termelésünk tehát megnövekedett a Felvidék visszaszerzésével. Így buza- és rozs-főlöslegünk jelentékenyen megnövekedett. Ki kell emelnünk a kitűnő sörárpaterületek visszacsatolását, amelyek az amugy is nagyhirű magyar malátakivitel minőségének javulására vezetnek.

Jelentékenyen megnövekedett állatállományunk is, mivel a felvidékek magasabb tájain igen kiterjedt állattenyésztést folytatnak. A mezőgazdasági terület megnövekedésével együtt jár mezőgazdasági iparunk megnövekedése is, amit különösen a Kis-Alföld cukorgyárainak visszaadása igazol, ami a többtermelés feldolgozását biztosítja számunkra.

Talán legjobban várt kincse a most visszakerült felvidékeknek az erdőség. Az ujonnan visszakerült területek erdőségei jelentékenyen növelték a csonka ország erdőségeinek területét, amivel tűzifabehozatalunk csaknem tel-

jesen megszűnik, s csak épülettárból kell jóval kevesebb mennyiséget behoznunk.

Ásványi kincsekben vas- és magnezittelepeket, anti-mon- és ezüsbányákat, szénbányát és kaolint kaptunk, vissza, míg keleten az aknaszlatinai sóbánya teszi fölőssé sóbehozatalunkat.

Természetes, hogy a husz évi idegen uralom nem mulott el nyomok nélkül, különösen a gazdasági élet szempontjából. Ez viszont áldozatot kíván mindkettőnkől, úgy a visszatértectől, mint tőlünk, akik a csonka hazában élünk, de úgy hisszük, ezt az áldozatot mindenki szívesen vállalja.

Hogy a felvidéki magyarság mindig kész volt az áldozathozatalra, fényes igazolása annak Lau Antal kassai nyomdász *Dicsértessék...* című cikke, melyben a husz esztendővel ezelőtt erőszakkal elszakított Édesanyát így köszönti: »Fel a fejjel, tovább előre, a törhetetlen felvidéki magyar, szlovák, német, rutén vegyületű vasakarattal, ha negyed cipóval is hónunk alatt, róni fogjuk régi hazánk útját, abban a reményben és azzal a kitűzött céllal, hogy a nehézségek leküzdése után az Édesanya asztalunkra tetheti a magyar róna buzájából sült illatos egész cipót.«

Megnyugtathatjuk felvidéki magyar testvérünket: Testvér, közös erővel rajta leszünk, hogy a felvidéki munka új kenyere ne egész *cipó*, hanem egész *kenyér* legyen! Nem felejtjük el, hogy a törökök kiszorítása után az Alföld elpusztított területeit a Felvidék is segítette az újjászületésben. Most rajtunk a sor, hogy az átmenet nehézségein segítsük a visszacsatolt Felvidék népét.

De ha gazdasági értékekben ennyi kincset hozott vissza magával a Felvidék hazatért része, mennyivel több értéket találunk benne *történelmi* szempontból. Bár a Felvidék sohasem élt olyan önálló életet történelmünkben, mint például Erdély, mivel sorsa és fejlődése, minden sajátos vonás mellett is, feloldódott a magyar történelemben, mégis nem egyszer nagyszerű erőtartalékát jelentette nemzeti mozgalmainknak. Az is bizonyos, hogy mégis vannak az északi tájnak olyan történelmi, népi, sőt szellemi sajátosságai, melyek alapján elmondhatjuk, hogy a Felvidék a magyar történet egészében sajátos szint, más vidékektől eltérő fejlődést jelentett. Nem lehet róla külön történelmet írni, mert kezdettől fogva részese és hű vállalója volt a magyarság történelmének, mégis, a magyar történet egészében mindig a maga sajátos viszonyainak megfelelően vett részt s így szólhatunk arról, mit jelentett a Felvidék a magyar történelemben.

A honfoglaló magyarok találtak szétszórt telepeket a földön, szláv és bolgár népi elemeket, de ezek semmi ko-

molyabb politikai szervezettel nem rendelkeztek. Egységes, kiterjedt szláv telepésekről nem beszélhetünk és a mesék közé tartozik Szvatopluk nagy, Magyarországra is átnyúló »birodalma«. Bár a honfoglalás előtt nem lehet szó a Felvidék komoly politikai megszervezéséről, a terület mégsem volt egészen lakatlan. A zólyomi rengeteg erdőtől nyugatra nyitrai szlovének laktak, akiknek nagyrésze később a magyarságba olvadt, más része az északról és nyugatról beköltöző fehér horvátokkal és morvákkal egyesülve, a mai szlovák nép magja lett. A Felvidék nyugati részén, Zólyom és Nyitra táján, e nyugatinak nevezett szlovákság már ott lakott, mikor a honfoglaló magyarság egyik ága az Ipoly és Garam völgyén haladva, a Csallóközig jutott. A Felvidék keleti része, a Tiszántullal együtt, a bolgár birodalom érdekkörébe tartozott, anélkül, hogy ez uralom említhető népességet vagy politikai erőt jelentett volna. A helynevek azt mutatják, hogy Szepes és Sáros megye megszállását a XI. században magyarok végezték. Általában azt mondhatjuk, hogy a völgyeket fokozatosan betöltő magyarságtól s a nyugati szlovén elemtől eltekintve, az őserdőkkel borított Felvidék ekkor még lakatlan volt.

Szent István államszervező és térítőmunkája a Felvidék lakott részeire is kiterjedt. Az őt követő századokban a már földművelést űző magyarság viszi, a termékeny völgyeken felvonulva, a magyar középkor gazdasági és szellemi műveltségét az őserdők közt nyíló, művelés alá vett részekre. Ezzel indult meg a Felvidék történelmének első nagy korszaka, amely egészen a XVI. század elejéig, a török hódítás koráig tartott. E korszak első részében a Felvidéken erdőirtás, a földek művelés alá vétele, a kulturmunka megkezdése folyik, a későbbi századokban azután megindul a városi élete fejlődése. Közben, már a XVI. század elején megjelentek Máramaros, Bereg keleti részein a Halicsból, Podoliából beehúzódó ruszinok. Ezek utódai később Ung, Zemplén, Sáros megyék, korábban egészen magyar területére is áthúzódtak.

A tatárpusztítás után épültek ki várai: Zólyomvár, Turócvár, Szepesvár, stb., míg a régebbiek, mint Trencsén, Korpona, Beszterce, Lőcse, Késmárk, Beregszász kiváltságot nyertek. A felvidéki élet igazi fellendülése azonban valójában az Anjouk korában vette kezdetét. Az ekkor megélénkülő kereskedelem ide terelte a forgalom nagyrészét, erre irányultak a Bécsel megkerülő nagy forgalmu utak, Kassán át Brünn felé. E fejlődést később, a XV. század elején a cseh huszita betörések zavarták mintegy negyedszázadig, de Mátyás ezeknek is végét vetett.

Mátyás uralkodása nagy hatással volt a Felvidékre is, tudvalévő, hogy a főuri és rendi hatalommal szemben

az alsóbb rétegek, a városok fejlődésének kedvezett. A század elején Munkács még jobbágyfalu, Mátyás idején már városi módra egyösszegben fizeti adóját. Ekkor születnek meg külföldi mintára a felvidéki városok szövetségei (az alsó hét bányaváros = Selmec, Körmöc, stb. és a felsőké = Gölnic, Szomolnok, Ruda, Jászó, Telki, Rozsnyó, Igló). Ekkor állandósul az ugynevezett felsőmagyarországi öt város szövetsége (Kassa, Lőcse, Eperjes, Bártfa, Kisszeben). Ez a nagyszerű fejlődés azonban Mátyás halálával megakadt, de alapját adta a Felvidék polgáribb, városiasabb jellegének.

A török uralom két évszázadában a Felvidék összekötő sáv a nyugati rész és Erdély között. A királyok kiépítik a védővonalat, amelybe idegen katonaságot hoznak, s amelyek már nem délen, hanem a Győr—Komárom—Ersekújvár—Eger vonalon épültek ki palánkos, sokszögű erődítményekké. A védelem kiépítéséhez a nagybirtokosok segítsége kellett, így a nagybirtok fontossága is megnövekedett s az új birtokos családok (Báthori, Bocskay, Rákóczi, Homonnai) vezetőszerepet visznek e kor történetében.

A Felvidék nyugati része (17 nyugati vármegye) szellemben a legitim, törvényszerű magyar királyság gondolatát folytatta, a 18 keleti megye, élén Eperjessel, szintén a királyság alá tartozott ugyan, de szellemben is közelebb állt Erdélyhez, gyakran politikailag is Erdély hatása alá került. A XVII. század végén egyre nagyobb erővel bontakozik ki a kimerült, kifosztott, mindenét feláldozott magyarság elkeseredése. Ebben a kétségbeesett helyzetben emeli fel a felkelés zászlaját a Munkácsot védő Zrínyi Ilona fia, az erdélyi Rákócziak és Báthoriak vére, a multat és faját nem felejtő Vezérlő Fejedelem, II. Rákóczi Ferenc.

Kibontott zászlaja alatt nemcsak nemesek, hanem a jobbágyság nagy tömegei is, nemcsak magyarok, hanem szlovákok és rutének is ott küzdöttek a magyar szabadságért. A császáriaknál nincs szlovák katonaság, egy tömegben áll a szlovák nép Rákóczi mögé, a ruszinek, a »gens fidelissima«, a leghűbb nép szegény soraiból gyalogság, a »talpasok« serege toborzódik.

Az 1711 után következő korszak a tönkrement ország felépítésének kezdetét jelzi. A Felvidék aránylag szerencsésebb sorsának köszönhetette, hogy ekkor az ország legműveltebb vidékei közé tartozott. De milyen más a magyarság aránya, mint kétszáz éve! Erdély felől, a balkáni török területről beözönlő, hegyeken huzódó vlach-szláv pásztornép nagy tömegei kerülnek a Felvidékre, a XVIII. században letelepítik őket s a régi magyar földek az új

beköltözők kezére jutnak. Ezek a népek a szlovákságba és a ruszinok közé olvadtak.

A XVIII. század a magyarság pihenő százada, lassu felujulása egy irtózatoss élethalálharc után. Mindenütt építkezés indul, az elpusztult lakosság helyébe idegen telepesek jönnek, a gazdasági vérkeringés megindul. A század végére új irodalmunk, megújuló nyelvünk van, s ebben a Felvidék művelt köreinek, íróinak is nagy a része.

Hogy mennyire nem volt itt ismeretes még a nemzeti-ségi kérdés, bizonyítja a szabadságharc, amely nem annyira »elnyomta«, mint inkább *vonzotta* a nem-magyar tömegek igen nagy részét. A hagyomány, sorsközösség megérzése, a szabadságot adó és társadalmi reformot építő magyarság ügye mellé tizezrével állottak szlovák harcosok. Értelmiségünkbe minden nyomás nélkül rohamosan szívódtak fel a magyar ügyért lelkesedő szlovák és német elemek.

A kárpátaljai ruszinok — rutének, kárpátoroszkok — fajilag a keleti szlávok kisorosz csoportjához tartoznak. Nem mint nép vagy nemzet jöttek hazánk területére, hanem soltészeknek és kenézeknek nevezett vállalkozóik szállították és szegődtették őket földesuraikhoz jobbágy-sorba. Ez volt oka annak, hogy önálló politikai létük soha nem volt. Ideszakadva, a kárpátaljai föld földrajzi saját-ságai, a magas víz- és közlekedésválasztó hegyek, valamint a többszázados együttélés eredményezték azt, hogy ezek a ruszinok fajtestvéreiktől elszakadva, majdnem teljesen önálló néptörzssé fejlődhettek. Rákóczi népe lett belőlük, s ott találjuk őket minden magyar mozgalom-ban egészen a legutóbbi időkig. Felszabadításuk tehát nemcsak nekünk jelent örömet, az nekik is, hiszen a többszázados együttélés mellett pusztá megélhetésük is attól függ, együtt vagy külön váltan élnek-e a Magyar-medence közepétől.

Gazdasági szempontból már foglalkoztunk e vidék jelentőségével, talán turisztikai tekintetben jelent még sokat nekünk, alföldi magyaroknak, akiknek így alkalmunk nyílik a Felvidék kellemes nyári és téli alkalmait felhasználni, s hasznosítani.

Pusztá számadatokba foglalva megnagyobbodásunk értékeit, adjuk az alábbi statisztikát. A trianoni Magyarország területe volt

93.073 négyzetkilométer, ehhez jött a bécsi döntés alapján

11.946 négyzetkilométer, majd a kárpátaljai részek visszaszerzésével

12.141 négyzetkilométer.

Igy hazánk mai területe 117.160 négyzetkilométer.

E területen 1930-ban összesen 10.315.683 lélek élt.
Népsűrűség tekintetében volt

a trianoni Magyarországon (1930-ban) 93.4 lélek 1 négyzetkilométeren,

a Felvidék magyarlakta területein 86.5,
Kárpátalján 48.8.

A községek és városok számát tekintve (1930)

a trianoni Magyarországon volt 3417,

a Felvidéken 877,

Kárpátalján 464.

Ez összesen 4758 község és város.

SZÜLŐI ÉRTEKEZLET

Szent István – a szülői hivatás példaképe

A múlt évben ünnepeltük első szent királyunk halálának 900 éves jubileumát. Az ő nagy szellemének hódolt az egész ország. Őt ünnepelték mindenütt e hazában. Erdemeit törvénybe iktattuk. Szent Jobbját körülhordoztuk az országban. Emlékezetünkbe idéztük nagy alakját s méltattuk benne az apostolt, az egyházszervezőt, az államalapítót, a nemzetnevelőt, a törvényszerzőt, vármegyék és városok alapítóját, az új magyar életformák meghonosítóját, a magyar gondolat és haladás megtestesítőjét.

E szülői értekezleten miről beszélhetnénk másról, mint Szent Istvánról, a szülői hivatás példaképéről.

Mert mint szülő, gyermekét féltő, nevelő, oktató, gyámoltó is példaképe lehet minden magyar szülőnek kilencszáz esztendő távlatából is.

Jól tudjuk mindnyájan, hogy a szülői nevelésnek két eszköze van: a saját példaadás és a szoktatás, nevelés. E kettő közül mindenesetre a példaadás, a saját példánkkal való nevelés a hatékonyabb, bár olykor-olykor a nevelésre is szükség van.

Nézzük már most első szent királyunk életét, hogyan töltötte be ő szülői hivatását gyermekével, Szent Imrével szemben?

A történelem azt tanítja, hogy a honfoglalás után hét évtizeden át kalandozó és már-már széthulló magyar-

ság csak úgy tarthatta meg továbbra is az Árpád által elfoglalt Kárpát-medencét, ha beilleszkedik az európai népek közösségébe, vagyis felveszi a békés munkát a saját határai között s pogány hitéről áttér a kereszténységre, mivel azidőben Európa népei már mind azok voltak (s s nem tűrték volna meg itt, a Duna mentén a pogány magyarságot sem).

Istvánnak jutott e két hatalmas feladat végrehajtása. Mindkettő egymagában is hatalmas munkát igényelt, mert nem kis dolog egy vándorlásra, kalandozásra, könnyű zsákmányolásra szokott népet megtelepíteni egy helyen; de talán még nehezebb feladat volt arra rábírni, hogy hagyja el ősei hitét, s vegye fel a kereszténységet.

Ez utóbbi munkát csak olyan férfi vállalhatta s vihette keresztül eredményesen, aki maga is lelke mélyéig át volt már hatva a kereszténység eszméitől. Tudjuk, hogy István atyja, Géza fejedelem felvette ugyan a keresztséget, de nála ez csak külső máz maradt, hiszen amikor udvari papja figyelmeztette, hogy ha felvette a keresztséget, akkor minek tartja magánál pogány táltosát is, a fejedelem azt felelte: Elég gazdag vagyok ahhoz, hogy két Istennek áldozzak!

Szent István nemcsak nemzetét nevelte, hanem gyermekét is.

Mindenki azonban csak olyanná nevelhet másokat, amilyen ő maga. Ezenkívül azonban még más is szükséges a neveléshez. Mint mindent a világon tanulni kell, hogy azt jól végezzük, így természetesen tanulni kell a nevelést is, amely lélekformáló, sőt, mivel a lélek, amelyet nevelni, formálni akarunk, a világon a legnemesebb valami, ezt a mesterséget, ami már inkább művészetnek számít, kell csak igazán jól megtanulni.

Az a kérdés már most, honnan, kitől tanulja ezt a mesterséget a gyermek első és talán legjobb nevelője: az édesanya? Hiszen a legtöbbje még iskolákat sem végzett, ahol ezt megtanulhatta volna. Mégis az édesanya a gyermek legjobb, legeredményesebb nevelője. Kitől tanulta hát ezt a tudományt? A jó Isten oltotta bele, akinek teremtményeként részét vett, amint szíve alá fogadta s vérével táplálta gyermekét. Ez a magyarázata annak, miért az édesanya a legjobb nevelő a világon.

Az édesapa már, — bármennyire szereti is gyermekét, — mégis bizonyos mértékben távolabb áll attól, mint az anya. Neki nem adatott meg az az isteni kegyelem, hogy veleszületik a nevelés nagy tudománya. Pedig ő a gyermek másik, természetes nevelője. Ő sem mindig könyvből tanulja a nevelést, iskolákban, mégis hány édesapát látunk, aki jól neveli gyermekeit. Mi segítette ebben? Két

dolog: a szeretet, amely gyermekével szemben eltölti és a — mély vallásosság. Igen, a szeretet, amely nélkül nincs nevelés, és a mély vallásosság, amely nélkül nincs lélekformálás, mert éppen a vallás az, amely átformálja előbb a nevelő lelkét, hogy azután így, az önnevelés után formálhassa mások, a saját gyermekei lelkét.

A vallásban, a keresztény vallásban megtaláljuk a legfőbb és legfontosabb nevelői elveket, úgy a saját, mint mások nevelésére vonatkozólag. De eligazít az élet minden lélekre vonatkozó ügyében is.

Azt is mondtuk, hogy csak az tud igazán nevelni, aki önmagát is nevelni tudja, tehát az, aki mindazt, amit gyermekénél nevelni akar, azt maga is nemcsak hogy ismeri, jónak tudja, hanem maga is azt éli, aszerint él mindenkor és minden cselekedetében. A saját életünk példája a legjobb nevelési eszköz.

Szent István már kora gyermekségétől keresztény nevelésben részesült s egész életét az evangélium tanításai szerint élte végig. Ez hatotta át minden gondolatát, cselekedetét úgy családi, mint államalkotó tevékenységében.

Harcai előtt hosszan fohászkodott az Istenhez, tőle kért segítséget gyöngye emberi erejéhez, — s ha győzelmet aratott ellenségein, nem feledkezett meg a háláról sem, amit bizonyít az ellene lázadó pogány rokonának, Kop-pánynak legyőzését követő egyházalapítás is, amikor annak elkobzott birtokai egy részéből a pannonhalmi bencés apátságot alapította, amely máig hirdeti a nagy király kegyességét.

Az ilyen lelke mélyéig vallásos apától nem nehéz vallásosságot tanulni a gyermeknek sem. Bár Imre herceget kiváló papok tanították, mégis bizonyára atyja nagy vallásossága volt reá a legnagyobb hatással, amit élete s szentté avatása is bizonyít.

De amennyire vallásos volt István király, éppen annyira *magyar is* tudott lenni, aki évezredekre biztosítani akarta népe jövőjét ezen a földön. Gyermekeit maga vezette be az országkormányzás nehéz és terhes munkájába. Magával vitte nagy utjain, hogy lássa, miként kell az igazságot kiosztani az emberek között, hogyan kell kegyesnek lenni, irgalmasnak a bűnösökkel szemben, mint kell segítségére lenni a szegényeknek és árváknak. Ezt látta, ezt tanulta tőle fia, Imre herceg is, csoda-e hát, ha maga is szent lett.

De ugyanígy maga mutatott fiának példát a harcban való hősiés viselkedésre, a folytonos tanulásra, embertársainak megbecsülésére, az Isten parancsainak való feltétlen engedelmségre nézve is. Egyszerűen István király egész életével nevelte gyermekét.

De nemcsak életével, annak példájával igyekezett forrón szeretett gyermekében magához hasonló bölcs és kegyes utódot nevelni. Fent maradtak reánk fiának irt vagy sugalmazott tanításai és intelmei, amelyek a magyar törvénykönyv első oldalain nyertek helyet.

Ez intelmekben arról ír fiának, hogy mivel a földön mindenki utasításokat ad hiveinek, szolgálinak, akként ő is tanácsokat ad fiának, hogy azok szerint éljen, ha meg akarja nyerni a jó Isten tetszését, a maga és embertársai becsülését és tiszteletét.

Tanácsait azzal kezdi, hogy legyen mindig hű vallásához s tartsa be pontosan annak parancsait, mert csak így nyújthat példát alattvalóinak, akik így tisztelni és szeretni fogják. Majd arra tanítja gyermekét, hogy becsülje meg az országnagyokat és katonákat, mert ők a királyság védelmezői, a gyöngék oltalmazói, az ellenség elűzői. Ha békeszerző király leszel — mondja fiának — fiamnak mondanak és szeretni fognak, míg ha haragos, kevély, gyűlölködő, békétlen leszel másokkal szemben, meggyűlölnek s idegennek adják át a te királyságod. Ezért élj erényes életet, hogy azzal irányítsd az országnagyok életét is, így lesz királyságod mindig békességes. Azután türelmre s a keresztény erények gyakorlására inti gyermekét. A türelmes királyok uralkodnak, a türelmetlenek zsarnokoskodnak. Ezért valahányszor mások felett ítéletet mondsz, légy türelmes, járj előbb a végére a dolognak s csak azután mondj ítéletet. De abban is légy irgalmas és kegyes, mert tudd meg, ez az irgalmasság fog megkülönböztetni téged, a keresztényt a pogányoktól.

Inti gyermekét, hogy hallgassa meg az idősebbek, tapasztaltabbak tanácsait minden cselekedete előtt, hogy minden tettét a bölcsesség szabályozza. Majd inti az ősök tiszteletére, a fiui engedelmisségre figyelmezteti. A legnagyobb királyi ékesség: követni és utánozni a tiszta szülőket — írja fiának. Mert aki megveti atyái végzését és az isteni törvényeket nem tiszteli, azt megvetik embertársai is s megkapja méltó büntetését a másvilágon is. Aki elene szegül atyjának, az Isten ellensége. Az engedetlenek Istennek szegülnek ellen.

Majd felhívja fia figyelmét az imádkozás fontosságára. Imádkozz sűrűn és teljes lelkedből, hogy a henyeséget és restséget távoztassa tőled az Ur és adjon neked minden erényben támogatást, hogy békességben fejezzed be életed minden alattvalóddal szemben.

Végül az erényekre, azok gyakorlására inti gyermekét, amikor így szól: Egész életed alapítsd a tiz parancsolat szerint. Légy kegyes, irgalmas nemcsak szüleid és rokonaid, hanem a gazdagok és szegények iránt is, egyszó-

val mindenkihez, aki hozzád fordul. Mert a kegyesség vezet a legfőbb boldogságra. Légy irgalmas az erőszakot szenvedőkhöz. Légy türelmes mindenkihez. Légy erős, hogy a jószerencse el ne kápráztasson, de a balszerencse se tiporjon el. Légy alázatos is, hogy mások felmagasztaljanak, légy mértékletes és módfelett senkit se büntess. Légy szelid, légy tisztességes, hogy soha senkit meg ne alázz, légy szemérmes, hogy a bujaság minden mocskát, mint a halál gyötrelmét, elkerüld.

Adhat-e szülő okosabb, bölcsőbb tanácsokat gyermekének, legféltettebb kincsének? De különösen akkor lesznek e bölcs és okos tanácsok igazán hatásosak, ha azokat a tanácsadó, a szülő nemcsak tanácsolja, de maga is a saját életével példázza is az gyermekének, mint tette azt első királyunk.

Elmondhatjuk, az ő élete maga is tanítás volt, a jó példa ígéhirdetése és apostolkodása.

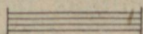
A Magyarok Tündöklő Csillagának emlékét idézve közénk, kövessük őt a szülői szeretet és nevelés terén, kövessük nagy hitét a jó Istenben és édes hazánk boldogulásában, kövessük megalkuvást nem tűrő erkölcsi felfogását, nagy szociális szeretetét, igazságosságát, kegyességét és irgalmasságát mások iránt s ezeket az erényeket igyekezzünk átadni gyermekeink, életünk folytatónak lelkébe. Nagyobb, értékesebb utravalót, örökséget senki sem adhat ennél gyermekének.

Szent István király ma is tanít. Megtanít bennünket arra, hogyan kell a krisztusi életelveket megvalósítani a családban, a gondjainkra bizottak életében. Erkölcsi felfogása, családi életének szentsége és tisztasága, minden bajban kész felebaráti szeretete azok a drága értékek, amelyek a mi tőle reánk maradt legdrágább örökségünk, s amelyeket megőrizni minden magyar szülőnek és nevelőnek mindig a legnagyobb és legszebb kötelessége lesz.

(v.)

*Vissza, megálljatok! Van-e istenetek,
Hogy a honszerelmet nem is ismeritek?!
Hogy lábbal rugjátok az Édesanyátok,
Mikor a legnagyobb szüksége van rátok!
Mikor annyi kinnal patazkik a vére...
Balzsam helyett mérget öntötök sebére;
Megveri az Isten, verellen ne hagyja...
Aki a hazáját hűllen meglagadja.*

Pósa Lajos.

Közgazdaságunk 1938-ban

Kereskedelmünk és Iparunk az 1938. évben című kiadvány nyomán. (Kiadta a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara, 1939.)

A mult esztendő magyar kereskedelempolitikájára döntő jelentőségű világpolitikai események nyomták rá bélyegüket. Ausztriának a Német Birodalomhoz való csatlóása megszüntette azokat az 1931., illetve 1932. év óta életben volt magyar—osztrák—olasz gazdasági egyezményeket, amelyek hazánkat és Ausztriát kivitelük elősegítésével igyekeztek hathatósan támogatni és amelyek legnyomatékosabb politikai és gazdasági formát az 1934 március 17-én aláírt római hármasegyezményben öltöttek. Emellett Ausztria kereskedelempolitikai és külkereskedelmi jelentősége hazánk számára lényegesen nagyobb volt annál, mint amit a statisztikai számok mutatnak. A négyszázados politikai együttélés és a közös vámterület olyan szoros gazdasági kapcsolatokat létesített a két ország között — és ezek vámpolitikai önállósulásuk után is nagyrészt fennmaradtak! — hogy Ausztriának a Német Birodalomhoz való csatlóása mélyreható változást idézett elő gazdasági életünkben. Fontos az is, hogy a csatlakozás következtében Németországnak külkereskedelmünkben elfoglalt vezető szerepe tovább erősödött. Az 1935—1937. évek átlagában Németország és Ausztria együtt behozatalunkban 42.6, kivitelünkben 41.3 százalékkal részesedett. 1938-ban a behozatali részesedés terén kisebb esés mutatkozik 41 százalékra, mert behozatalunk Ausztriából különösen fa- és egyéb nyersanyagok behozatalának csökkenése következtében nagyobb mértékben esett, mint ahogy Németországból emelkedett, a kiviteli kvóta azonban tovább emelkedett 45.8 százalékra.

A megnagyobbodott Német Birodalommal kötött egyezmények közül az egyik arra kötelez bennünket, hogy az 1938—39. évi buzatermésnek fölöslegéből 50 százalékot, de legfeljebb kétmillió métermázst Németország rendelkezésére bocsássunk. Buzafölöslegünk másik fontos fölvevő állama ismét Olaszország, amellyel 2.5 millió métermázsa buza szállítására jött létre megállapodás, ezenkívül még Svájjal kötöttünk több egyezményt, összesen 600.000 métermázsa buza szállítására nézve. (Mindezen megállapodások lebonyolítása során részben az átvevő államnak, részben a magyar kormánynak kellett gondoskodnia a magyar és külföldi buzaárak közötti különbség áthidalásáról. A magas magyar buzaár az oka annak, hogy más orszá-

gokba, nevezetesen szabad devizáért nem sikerült búzát elhelyeznünk.

A fűrészelt fenyő behozatala Ausztriából legutóbb 16.000 vagónról 2400-ra, értékben 13.8 millió P-ről 2.2 millióra csökkent. A fenyőgömbfa behozatala is majdnem negyedére esett, de jelentősen csökkent az Ausztriából beszerzett fémek, nyersbőr és egyéb nyersanyagok behozatala is. A magyar kereskedelempolitikának változatlanul fontos feladata az arról való gondoskodás, hogy Németország a nála fölgüyülemlett követeléseink jelentős részét nekünk szükséges anyagokkal fizesse meg, amelyeket az önálló Ausztria kielégítő mennyiségben szállított hozzánk. A megnagyobbodott Németországgal való áruforgalomban 1938 végén 68 millió pengő kiviteli többlet jelentkezett, amelyet csak kis részben birtunk vasuti és tengeri fuvardíjakkal és egyéb németországi belső fizetésekkel kompenzálni.

Külkereskedelmünk másik fontos tényezőjével, Olaszországgal szemben kiviteli fölöslegünk erősen csökkent. 1937-ben kiviteli fölöslegünk ezirányban még 48.1 millió P volt, illetve a szabad devizával kiegyenlített huzaérték leszámításával 34.6 millió P volt, 1938-ban már csak 18.8 millió pengőt, illetve 9.2 millió pengőt ért el. Ezt az a körülmény idézte elő, hogy Olaszországba irányuló szarvasmarhakivitelünk a múlt év második felétől ugyyszólván teljesen szünetel, és ezzel legalább is egyenlőre olyan piacunk kapcsolódott ki, amely évek óta szarvasmarhakivitelünknek több mint kétharmadát vette át.

Kereskedelmi szerződéseink vannak Romániával (a hozzánk behozott nyersolajtermékek értékét 40 százalékban szabad devizában fizetjük), bővült kereskedelmi forgalmunk Franciaországgal (selyem és műselyemszövetek behozatala, magyar porcellán kivitel), Lengyelországgal (különösen a bárdolt és fűrészelt fenyőfa behozatalára, illetve az Ausztriából elmaradt pótlására), Svájjal, Norvégiával és Svédországgal.

Kereskedelem- és gazdaságpolitikai szempontból is életbevágó fontossága volt a müncheni négyhatalmi értekezlet 1938 szeptember 29-i és a két döntőbíró november 2-i bécsi határozatának, amelyek a szudétavidéket Németországhoz, a Felvidék magyarlakta területeinek nagyobb részét Magyarországhoz csatolták. E területi változások gazdasági és kereskedelempolitikai kérdések megoldását tették szükségessé. Az 1938. évi XXXIV. tc. a döntőbírósi határozat értelmében Magyarországnak ítelt felvidéki területeket a magyar államhoz visszacsatolta, aminek következtében ezek ismét a magyar vámterület alkotórészei lettek.

A magyar kormánynak egyébként is gondoskodnia kell a felvidéki területeknek a külkereskedelmi forgalomba való bekapcsolásáról. A Felvidék iparának és fogyasztásának bizonyos nyersanyagokra van szüksége, ezenkívül a visszacsatolás következtében mezőgazdasági fölöslegeink is növekedtek, ezeknek szerepet kell biztosítani a Nyugatra irányuló kivitelben, míg keleti, különösen tiszántúli mezőgazdasági területeink az 1939. év elején szintén visszacsatolt Kárpátalja szükségletének és esetleg Lengyelország bevitele egy részének fedezésére volnának hivatva.

A Felvidék egy részének visszacsatolásával 1047 kilométer rendes nyomtávu, és 37 kilométer keskenyvágányu vonallal növekedett az ország vasuti hálózata, amely így 8670 kilométerről 9754 kilométerre gyarapodott. A megszerzett hálózat legnevezetesebb vonalai a szob—érsekújvár—szenci, amely elágazásai és az áruforgalom szempontjából igen nagy jelentőségű, mert nemcsak egy igen termékeny vidék főközeledési ere, hanem Németországgal, Lengyelországgal való forgalmunkban elsőrangú szerepet fog játszani; a Salgótarjától Losoncig, valamint Fülektől Bánrévén át Rozsnyóig futó vonal főleg vasipari termelésünk biztonsága érdekében nagyjelentőségű; legnagyobb fontosságú azonban a kassa—sátoraljaiújhely—beregszász—tiszaújlaki összekötő vonal megszerzése. Ez a vonalrész volt az egyik legfontosabb összekötő láncszeme az elmúlt 20 év alatt az Oderbergtől a cseh—román határig vezető vonalnak, amely így Cseh-Szlovákiának Romániával, sőt Bulgáriával való forgalmát is hazánk megkerülésével egyik napról a másikra megsemmisíthette.

A magyar Felvidéknek az anyaországhoz való visszacsatolása által a mindkét partján magyar Dunaszakaszhosszúsága 280 kilométerről 423 kilométerre emelkedett és a környező országrész értékes területekkel gyarapodott.

A magyar valuta stabilizálása óta eltelt mintegy másfél évtized óta ezuttal ismét a szorosabb értelemben vett gazdasági tényezőkön kívül álló erők határozták meg döntő mértékben a magyar gazdasági élet menetét. A konjunkturafolyamat legerősebb mozgatói nem a termelés autochton tényezői voltak, hanem a kormány ötéves terve, majd a bizonytalan világpolitikai helyzet feszültségéből származó körülmények, s a belpolitika fejleményei.

Szerkezeti átalakulást jelent a Felvidék magyarlakta részének visszatérése az anyaországhoz. Ez a világtörténelmi esemény az 1938. évben még csak kis mértékben éreztette hatását, annyival is inkább, mivel csak átmenetet jelentett a röviddel később bekövetkezett második területi változás, Kárpátalja visszacsatolása felé, ami a visszacsatolt területnek az anyaországtól részben eltérő, azt

kiegészítő gazdasági jellegénél fogva mélyreható módon változtatja meg Magyarország gazdasági szerkezetét. De éppen úgy messzemenően kiható módon befolyásolja hazánk jövő kereskedelempolitikai helyzetét és termelőerőinek kialakulását Ausztriának és a Szudéta-vidéknek a müncheni egyezmény értelmében történt elcsatolása is.

A magyarországi konjunkturafejlődésre rendszerint a mezőgazdasági termelés gyakorol döntő befolyást. Tavaly a kedvező termés eredménye az volt, hogy a gazdák pénzbevétele mintegy 120 millió pengővel növekedett, amihez nagymértékben hozzásegítette őket az is, hogy a minimális árakat a legfontosabb kiviteli cikkeknel hatóságiilag megállapították. De kedvező hatás volt a mezőgazdasági termeléshez szükséges anyagok árának csökkenése is. Ezzel szemben az állattartás jövedelme — részben a takarmányneműek drágasága, részben a marhakivitel megnehezülése következtében — visszaesett. Az agrárrolló tovább tágult, még pedig az 1936. évihez viszonyítva 12 százalékról 17 százalékra emelkedett. Közgazdasági életünkre legelhatározóbb behatás mégis a kormány 5 éves beruházási programja volt.

A kormánynak egymilliárd P értéket képviselő közmunkákat magában foglaló ötéves terve részben a konjunktura lefelé kanyarodó irányzatának visszafordítására, részben pedig az ország termelő erői jobb kihasználására irányuló célkitűzések eredménye, de döntően fontos szerepet játszik benne az ország katonai szervezetének kiépítése.

A honvédelem tökéletessége a társadalom első feladata, amint azt Smith Ádám is megírta (V. könyv. 1. fejezet, 1. rész): »az uralkodó legelső kötelessége a társadalmat más független társadalmak erejével és támadásával szemben megvédeni, amit csak haderővel lehet teljesíteni«.

Az elmúlt évben bővült az irányított gazdaság köre. Mig az állami beavatkozás eddig inkább csak a devizaforgalom szabadságának megkötésében, a behozatali tevékenység ellenőrzésében, valamint egyes termények értékesítési rendszerének megalkotásában jelentkezett, addig az elmúlt évben az államilag ellenőrzött áralakulásnak a közszükségleti cikkek összességére való kiterjesztése és a munkafeltételek (munkaidő, munkabér) megállapításával a gazdasági életnek igen nagy területén a gazdasági erők eddig szabadon hagyott mozgását is az állami akarat magának rendelte alá.

A Felvidék magyarlakta területeinek visszacsatolására jellemzők a következő adatok. Eszerint a visszacsatolás 11.865 négyzetkilométerrel 105.000 négyzetkilométerre nö-

velte az anyaország területét és 1.1 millióval a lakosság számát. A mezőgazdasági terület 2 millió holddal növekedett. A területi növekedés 13 százalékos arányszámát meghaladja az árpa, cukorrépa, gyümölcs és főzelék, valamint a tejtermékek termelésének növekedésében beállott gyarapodás. Az állatállománynál a szarvasmarhalétszám növekedése szintén meghaladja a területi növekedés arányszámát, míg a ló, sertés és juh tekintetében alatta marad. Az erdőterület 18 százalékkal nagyobbodott.

Ipari szempontból ez a terület nem éri el az anyaország iparosításának fokát. Itt a gyarapodás csak 4.4 százalékos és hiányzó iparágaink közül csupán egy cellulozegár került vissza. Értékes gyarapodás azonban a magnezitlőhelyek nagyrésztének, valamint a vasérctelepek jelentős hányadának, továbbá antimon- és kaolinbányáknak visszakerülése, ami nyersanyagkészletünk jelentős bővülését jelenti. Jelentős változás állott be Kárpátalja visszaszerzésével.

Az állami költségvetés 6 évi állampénzügyi politika gyümölcseként végre abszolút 0.1 millió pengő többlettel zárult: amennyiben a költségvetés közigazgatási részében 848.3 millió P állami kiadással szemben 878.5 millió P bevételt irányzott elő, tehát kereken 30.2 millió P többletet; az állami üzemeknél 486.6 millió P kiadással szemben 456.5 millió többletet, vagyis 30.1 millió P hiányt, tehát az egész költségvetés 0.1 millió P. többletet mutat fel.

A múlt év végén a Felvidék tulnyomóan magyarul lakta részének visszatérése az anyaországhoz az iparra elsősorban új vállalatok bekapcsolódását, a belföldi piac megnövekedését és fontos nyersanyagforrások megszerzését jelentette.

A múlt évben buzakivitelünk mennyiségben mintegy 20 százalékkal emelkedett, értékben azonban csak 10 százalékkal. Az élelmiszerek közül még emelkedett az élő és vágott sertés, a leölt baromfi, tojás, bor kivitele főleg Németország felé. Az iparcikkek közül a műszerek, cipészárúk, vasfélgyártmányok, gyógyszerek kivitelének növekedéséről számolhatunk be. Nagyon öröndetes vasuti motorkocsikból való kivitelünk fellendülése az 1937. évi 7.3 millió P-ről 12.5 millióra. A motorkocsikat, sinautókat és alvázakat legnagyobb részben Argentínába szállítottuk, továbbá Uruguayba, Brit-Indiába, Jugoszláviába és Bulgáriába. Ezek a vasuti kocsik és sinautók a magyar ipari kultúrának büszke tanúságtevői messze tengerentuli országokban is.

Magyarország behozatalának és kivitelének értéke

millió pengőben:

1930	behozatal:	823.3	kivitel:	911.7
1931		539.4		570.4
1932		328.5		334.5
1933		312.6		391.3
1934		344.9		404.2
1935		402.3		451.5
1936		436.5		504.4
1937		483.6		588.0
1938		418.2		521.9

(Folytatjuk.)

Piros-fehér-zöld

*Piros volt az álküzdött harcok színe,
Harcok vérében szikrázó rubint,
Biborpiros és forró, mint a vér,
Mely a szívünkön áldobban megint.*

*Fehér szín az ártatlanság színe.
Kinek sem ártó békés nyugalom,
E színre vágyik annyi millió szív,
E szomorú völgyeken s halmokon...*

*Zöld volt mindig a reménységnek színe —
S ha tiszta szív táplálta, semmi árny
Be nem fődözte, mint szabad mezőkre
Felhőtlenül ha tűz a napsugár...*

*Csak tiszta szívvel éljünk hát mi is,
S ha olykor megszur a rejtett tövis,
Begyógyítja az igazság, a fény:
S való lesz ismét, ami most remény!*

*Piros-fehér-zöld együtt: ezer évnek
Lelkünkbe forrott képe vagy!
Multunk s jövőnk szűz lobogója minket
Harcban, békében el ne hagyj!*

*Ó, légy velünk! Mi is veled leszünk!
Érted minden küzdelmet felvesszünk!
S ha a magyarok Istene segít:
Teáltalad szent Zászló és Tevéled —
Hisszük, megérünk újabb ezredével!*

Magyar Gyula.

Emlékezzünk

»Szegény magyar nemzet! Annyira jutott-e ügyed, hogy senki ne is kiáltson fel utolsó veszedelmedben?« Hogy senkinek ne keseredjék meg szive romlásodon? Hogy senki utolsó halállal való küzködésedben egy biztató szót ne mondjon? Egyedül legyek-e őrállód, vigyázód, ki megjelentsem veszedelmedet? Nehéz ugyan ez a hivatal nékem, de ha az Isten a hazámhoz való szeretetet reám tette, imé kiáltok, imé üvöltök. Hallj meg engem, élő magyar: ihon a veszedelem, ihon az emésztő tűz!

Fegyver, fegyver, fegyver kíváncsítik és jó vitézi neki-buzdulás. Ezen kívül én semmit sem tudok, semmit sem mondok. Azért is, magyarok, vagy ezzel oltalmazzuk meg magunkat, vagy vitézül haljunk meg mindnyájan, mert nincs más választás. Elfussunk? Nincs hová! Sehol másutt Magyarországot meg nem találjuk, senki a maga országából barátságunkért ki nem megyen, hogy minket helyezhesen belé. A mi nemes szabadságunk az ég alatt sehol nincs, hanem Pannoniában. Itt nekünk győznünk vagy halnunk kell.

De miért kelljen elvesznünk, avagy kétségbeesnünk, míg csontjainkban velő, ereinkben vér, míg Isten mennyországában a mi birodalmunk lehet, míg karunkban kopját, markunkban szablyát szoríthatunk? Avagy külön anyagból vagyon-e az a mi ellenségünk felépítve? Vagy nem azoktól a vitéz magyaroktól származtunk-e mi, kik kevés néppel számtalan sok ezer pogányokat kergettek? Nincsen-e Istennek hatalmában Hunyadi győzelmeit, Mátyás király dicsőségeit kezünkben ismét ujjonnan megvívágoztatni? De csak úgy, ha mindnyájan egy szívvvel, egy lélekkel, segítségül híván Istennek szent nevét, körmösen nyulunk a magunk dolgához és fáradunk, vigyázunk, tusakodunk a mi életünkért.

Egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalók! És ha kevesen vagyunk is, nem oly kevesen azért hogy ellenségeinkkel meg ne bánassuk, hogy ily semminek tartott minket...«

*Zrinyi Miklós: A török áfium ellen
való orvosság-ból: Szózat a nemzethez!*

*Alant apáink sirja;
Itt minden rög, fűszál miénk!
Egy ezredéves harcban
Véráldozattal öntöznék.*

*Magyarok lelke áll őrt
Minden fűszál felett;
Magyarok lelke, karja
Véd minden porszemet!*

(Vörösmarty Mihály.)

Visszajöttetek !

Irta: VÁLYI NAGY GÉZA.

KASSA.

*Hernádvölgyi ősi város
Ideláncolt a mult és szíved,
Hogy is tudnál hűtlen lenni hozzánk,
Hisz' Rákóczi hamvát őrized.
Észak kulcsa, Szent István gyémántja,
Mennyi könny hullt itt, és mennyi vér...
Mig megkondul dómod ércharangja
S magyar lett a bor és a kenyér.
Mig meghallhattad, hogy sirok fölött
Dicső honvédek lépte dübörög.*

RIMASZOMBAT.

*Rima-menti nyájas fészek,
Téged millió szív ölelése várt,
Hollós Mátyás itt tiporta porba
A cseh rabló garázda hadát.
Megedzöttél szenvedés poklában,
Sok volt sarcod, könny- és véradód,
Tompá és a »Nemzet csalogánya«
Halhatatlan bus dalt itt dalolt.
Oltáraidon örök tűz lobog:
Hősök születnek benned, s dalnokok.*

IPOLYSÁG.

*Itt vagy te is, kis palóc főváros,
Édesanyád áldott kebelén.
Némán türted kinzó rabigádat,
Lelked szirt volt, dacos és kemény.
Rád borult a kísértések éje,
Üldözték a három szint, a dalt,
Oltárodnál mégis Madách nyelvéen kérted
Isten, áldd meg a magyart!
Drága testrészed, te legelső voltál
Ki a vérző törzsszel összeforrtál.*

ROZSNYÓ.

*Visszajöttél te is, Sajó-parti,
Szelid bányaváros, tiszta, szent.
Ki bájoló, gazdag szépségeddel
Elvárásolsz minden edegent.*

Fényes krajcár vagy koldus kalapban,
 Őrtornyd a Kárpátokra néz,
 Imádkoztál és dolgoztál hiven,
 Kohóidban izzott a vasérc.
 Porba verhettek ámitó gazok,
 Tűzlelked mégis sas-szárnyat kapott.

KOMÁROM.

Visszajöttlél ősi fellegvárunk,
 Ronthatatlan a te védfalad,
 Szembenéztél százszor a viharral
 És földsáncod ép, erős maradt.
 Ostromolt tűz, víz, ádáz tatárhad,
 Kőbástyád nem rendült soha,
 Szent Szűz őrzött, Mátyás ősi vértje,
 Jókai és Klapka városa.
 Hidad pillére vén folyam felett,
 Összezüzi a testvérszíveket.

KRASZNAHORKA.

Andrássyak ősi, büszke vára
 Bástyáidon töröksip zokog,
 Kuruc harcok dicső, szép emléke
 Lelkesífi ódon homlokod.
 Itt álmodik a jószágos urnő,
 Még holtában is lán hevül, eped,
 A földöntuli szerelem varázsa
 Lengi körül a bezárt szemet.
 Itt minden holt tárgy, kő, zászló, selyem
 Komoly beszédes jel, történelem.

Magyar zászló

Ha a magyar zászlót látod, tisztelegj előtte,
 Ezeréves szenvedő nép lelke sir belőle.
 Mindig harcolt, mindig vérzett, de a harcnak bére.
 Ellennél rosszabb barátnak hullott az ölébe.

Ha a magyar zászlót látod, büszkén tekints rája,
 Árpád apánk tüzetle ki Verecke falára.
 Hunyadi, Rákóczi harcán lengett ez a zászló.
 A hitért és szabadságért egekig sugárzó...

Meglengette Kossuth Lajos, s mi volt írva rája?
 Guzsba kötött rab magyar nép nyiló szabadsága!

*S mikor sirba dőlt Petőfi, e lobogó földte:
Ha a magyar zászlót látod, tisztelegj előtte...*

*Piros színe piros vérünk idők tengerében,
A fehér az Igazságunk, hogy úgy lesz, mint régen.
A zöld Remény, hogy hitünk semmi ki nem ölte:
Ha a magyar zászlót látod, tisztelegj előtte.*

*Lengj, lobogj szent talizmánunk, a Kárpátok ormán,
Vess tüzet a szíveinkbe, sikolts, mint az orkán.
Hatvanhárom rózsánk egygőze Szent István kötötte,
Szétszaggatták. E jelvénnel kössük ismét össze:
Ha a magyar zászlót látod, tisztelegj előtte.*

Kiss menyhért.

Zászló alá!

*Kibontva már a zászló,
Magasan leng, lobog.
Habselyme szűzfehérén
Az ősi jel ragyog:
A Szent-Király keresztje,
Hős László cimere...
Fel! Álljatok alája, —
S vihar nem tépi le!*

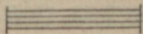
*Ó, gyűljetek alája,
Ti, vérző magyarok:
Kinek még él a hite
S a lelke hűn zokog,
A Nagyasszony néz rátok —
És biztat mosolya:
E jellel győzni fogtok!
El nem buktok soha!*

*Ha sóhaj az életed,
S a büszke szív törött,
S úgy érzed, szörnyű végzet
Hord gyászt e hon fölött,
S ha könny a gyöngyöd, kincséd,
S holt jaj a vig remény,
Jőjj, himnusszal az ajkon,
S a Jajjal szembe kélj!*

*Ha dus ölében ringat
S úgy dédelget a lét,
Hazádra gondolj: — s érte
A kelyhed zúzd ma szél!
S te, árva, üzött vérem,
S ti ezren szenvedők,
A sebeket hozzátok...
Építsünk szebb jövőt!*

*A szűz Máriás zászló
Szent-büszkén leng, lobog,
Kigyulladnak a máglyák
S a hívő csillagok...
A kettős kereszt ormán
Új hajnal bibora,
Fel, férfi szívvel, harccal!
S nem veszünk el soha!*

Birinyi József.

VICSAY LAJOS

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

NEVELÉSÜGYI FÜZETEK 7 1939 SZEPTEMBER HÓ

MEGRENDELHETŐ: SZEGED, KÁLVÁRIA UTCA 7. SZÁM

Október 6.

*Mikor így ősszel földre száll a dér,
A sok magyar seb mind panaszra kél...
Amerre nézünk, mindenütt sebek...
És vérző szívű, fáradt emberek.
Emitt keresztek roppant erdeje,
Amottan rablánc s könnyek tengere...*

*Mikor így ősszel száz seb felszakad:
Igy sir az egyik: — Én vagyok ARAD!
Mártirok hamvát én őrizgetem
E meglopott, elárvult szigeten.
A lelküket én vigasztalom,
Deret terítő őszi hajnalon,
S ígérem nékik, hogy még megvirrad,
Mert van még sok szív, aki hű marad!
Ígérem nékik új harcok zaját,
Trianont döntő győztes nagy csatát.
S ígérem nékik, én, — a rab Arad,
Hogy ez a szent föld csak magyar marad!*

*...Mikor így ősszel sok seb felsajog
S emlékezetünk lángja fellobog:
Ígérjük mi is, úgy, mint rab Arad,
Hogy ez a szent föld a miénk marad!*

A nemzeti nevelés

Valójában az egész nevelés tulajdonképpen nemzet-nevelés, hiszen mindenki egy nemzet fiává születik, s mindenkit ebbe a nemzeti egységbe akarunk belenevelni.

Szűkebb értelemben azonban a nemzetnevelés csak az állampolgári nevelést, a politikai nevelést, hazafias nevelést, vagyis a *nemzeti egységre való nevelést* tűzi céljául.

Minden állam arra törekszik, hogy polgárai hiven szolgálják célkitűzéseit.

Az állam szociális szervezet, vagyis szervezett alakja a társadalomnak, amelyben élünk, s amelybe a felnövekvő új nemzedéket akarjuk belenevelni. A gyermek azonban csak felnövekedve lesz tudatos tagja a társadalomnak és az államnak, ezt pedig az állam keretébe való beilleszkedéssel, polgártársaival való összetartozandóság és a szolidaritás érzelmei által összekapcsolódva éri el s így igyekszik majd a nagy közös nemzeti célok megvalósításában közreműködni.

Az állam hatalmi szervezet, de ezen hatalmát az állam polgárainak javára kell felhasználnia, hogy általa jólétüket, munkájukat biztosítsa, őket megvédelmezze, az összességet magasabb színvonalra emelje, hogy végeredményben minden nemzeti érték — a nemzet kultúrája — kifejlődhessék.

Az állam, mint minden társadalom is, erkölcsi közösség, de míg a társadalmakban a szokás, illem, udvariasság szabályozzák az életet, az államban a jog, amely törvényekben jut kifejezésre. Mindkettőnek azonban közös alapja van: az erkölcs. Ez pedig abban nyilvánul meg, hogy az állam polgárai élvezik állampolgári jogukat, de kötelesek teljesíteni ezzel szemben állampolgári köteleseégeiket.

Mivel mindnyájan valamely államban élünk, feltétlenül ismernünk kell államunk szervezetét (alkotmányát), hogy öntudatosan részt vehessünk a közügyekben, érdeklődjünk irántuk; de ezen felül ismernünk kell a magunk és polgártársaink jogait és köteleseégeit, végül pedig olyan *érzülettel* kell élnünk, mely az állam fönntartását és rendjét előmozdítja, mert az állam lényegében a mi védelmünket, a mi javunkat szolgálja, életföladataink feltételeit megteremti és fönntartja.

De még ez sem elég, ha megismertük államunk szervezetét. Ehhez az is szükséges, hogy államunk életében magunk is tevékenyen részt vegyünk s a magunk jogait a közösség érdekében valamennyiünk boldogulására, az állam felvirágzásának előmozdítására igyekezzünk föl-

használni. Ehhez szükséges az, hogy ismerjük meg a saját helyzetünket az államban, tudjuk szavazatunk horderejét, a következményeit, szóval tudjunk állást foglalni a politikai kérdésekben. Különösen nagy jelentősége van ennek nálunk, ahol legujabban a titkos szavazást vezették be.

A politikai nevelés azonban kétélű dolog, mivel könnyen pártpolitikai térre siklik. Hogy ez be ne következék, annak legjobb kezessége a politikai nevelésben is az, ha az elfogulatlan, önzetlenül történik.

Ma általánossá vált az a gondolat, hogy a felnövekvő ifjúságnak politikai nevelést kell adni, hogy helyét az államban, ahol élni akar, megállhassa.

Különösen két állam valósította meg ezt a gondolatot: Olasz- és Németország.

Az ifjabb olasz nevelők egyik legkiválóbbja, Nazareno Padarello ezt írja: »Abban a véleményben vagyok, hogy hiába keressük a neveléstudomány ideális tűzét, míg feltétlenül el nem ismerjük, hogy a pedagógia a politika szolgálója.« Klebelsberg így ír a fasiszta nevelésről: »A fasiszmus kiméletlen őszinteséggel tárja fel az olasz népnek a korábbi századok szenvedéseiből és nyomorúságai-ból kiburjándzott hibáit, most ezeket a hibákat kiméletlen erővel kigyomlálják, a nemzet jótulajdonságait pedig az erény tökéletességéig igyekeznek fokozni. És ezen felül világosan kitűzve az olasz neonacionalizmus új céljait, a felsarjadó, új nemzedéket egyenesen rá akarják nevelni ezekre az új feladatokra. Már a gyermekekben egészen öntudatosan főképpen azokat a tulajdonságokat igyekeznek kifejleszteni, amely tulajdonságokra az új nemzeti feladatok utalnak rá.«

Németország ma minden tevékenységét a nemzeti ügy szolgálatába állítja. Tudósai, pedagógusai versenyt hirdetnek, hogy új embertípust kell nevelni, új embereket kell formálni, kik nemcsak a harmadik birodalomnak, hanem egy új jövőnek lesznek hordozói.

Hitler nevelési programjában első helyen a testi nevelés áll. A német nemzeti állam az élet középpontjába a népet és fajt helyezi. Csak egy szent emberi jog van — mondja e program, — s ez a jog egyuttal a legszentebb kötelesség, tudniillik gondoskodni arról, hogy a vér tiszta maradjon. Gondoskodni kell a faj tiszta fönntartásáról. A gyermeket a nép legdrágább kincsének kell nyilvánítani. Gondoskodnia kell az államnak arról, hogy csak annak legyen gyermeke, aki egészséges.

A másik feladat az, hogy az ifjúból későbbi tovább-
szaporításra értékes tagot neveljünk.

Ebben a nevelésben első helyen áll a testi nevelés,

és csak utána következik a szellemi képességek fejlesztése. A szellemi nevelés élén is a jellem fejlesztése áll, különösen pedig az akarat és az elhatározás képessége, egybekötve a felelősség örömeire való neveléssel és csak utolsó sorban a tudományos iskolázás.

Tovább menve az államnak nemcsak az iskolai évek alatt kell gondoskodnia a nevelésről, hanem azon túl is. Az iskolai évek befejezése után következik a katonai szolgálatra való előkészítés. Erről is állami intézkedésekkel gondoskodik. A katonai nevelés tengelyében pedig a hazafias nevelés áll.

A katonai szolgálat befejezése után mindenki két okiratot kap: egy állampolgári oklevelet s egy egészségi bizonyítványt, amely a házasságra lépésre jogosít.

A fiukéhoz hasonló szempontok szerint történik a leányok nevelése is a népi államban. Nekik is elsősorban a testi nevelésre kell a súlyt helyezni, csak azután a lelkiekre, s végül a szellemi képességekre. A nőnevelés kétségbevonhatatlan célja eszerint: a leendő *anya*.

W. Dilthey arra az eredményre jut, hogy a pedagógiai igazságok a politikai igazságok függvényei, amit a multban talán önkénytelenül vagy be nem vallottan, ma tudatosan hangsúlyoznak.

Nálunk már Klebelsberg Kunó foglalkozott a politikai neveléssel s nála is új színezetet kapott a nemzeti gondolat értelmezése. (Neonacionalizmus.) »Meg vagyok róla győződve, — írja többek közt, — hogy a magyarságnak is sok tekintetben át kell alakulnia, ha a teljesen megváltozott viszonyok között, Európának ezen az exponált pontján, redukált területen, megfogyatkozott népességgel, elszegényedve mégis meg akarunk állni, sőt a pusztta létfenntartáson túlmenve, területi épségünket is helyre akarjuk állítani.

Ezért a neonacionalizmus főfeladata egy új magyar eszménynek, egy új magyar embertípusnak a kimunkálása: aki keveset beszél és szónokól, de annál többet dolgozik és alkot. Aki olyan nyomatékka tud akarni, mint ahogy az újfajta acélfurók könnyűszerrel áthatnak a legerősebb páncélfalakon. Aki nem meríti ki erejét vitákban, perpatvarokban, feleselésben, hanem aki minden energiáját öntudatosan a kitűzött célokra koncentrálni tudja. Ha a magyar iskola, a magyar templom és a nemzetnevelés többi tényezői nem tudják az aktív magyar embernek ezt az új típusát megteremteni, akkor veszve vagyunk.«

Gömbös Gyula is új embertípus nevelését tartotta szükségesnek. »Sokszor hangoztattam már, — mondotta a cserkészekhez intézett beszédében, — hogy új ember-

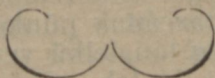
tipusra van nemzetünknek szüksége és ha a cserkészmozgalom nevelési irányát nézem, azt mondom: érzésem szerint a ti nevelő munkátok eredménye lesz az új ember-típus, az önzetlen, a munkabíró és a munkára kész magyar ember típusa. Az az új világ, amelyben ma élünk, új embert kíván: szorgalmas, dolgozó, a közért áldozni tudó, önzetlen magyart. Olyan magyart, aki akkor, amikor nemzetéről van szó, bármilyen legyen is társadalmi rangja, ha kell, azonnal beáll közembernek. Az önálló független magyarság a Kárpátok medencéjében olyan embertípust követel, amely hallgatagon állandó apostoli munkát végez a magyarság jelene és jövője érdekében. Csak olyan ember viszi előre az ország sorsát, aki kemény magyar, mint amilyenek az ősök voltak, aki szorgalmas, mint a magyar szántóvető és lelkes, mint mindannyian azok a nagy magyarok, akik a magyar ügyért hrcoltak.»

Látjuk, hogy a politikai nevelés számára a különböző országokban milyen szilárd elvi alapokat kerestek. Ezt az alapot Hitler a népi és faji gondolatban, a fasizmus a fokozott közösségtudatban állította be nevelési rendszerének tengelyébe. Nálunk egy, a mi sajátos körülményeinknek megfelelő új embertípus kialakítását sürgetik vezető pedagógusaink és politikusaink.

Mindez azt mutatja, hogy politikai nevelésre feltétlenül szükség van. A magyar népnek is szüksége van arra, hogy bizonyos fokú politikai iskolázottsága legyen, nem azért, hogy politikai vitákban merüljön ki minden ereje, de kell, hogy *világosan* lássa a politikai törekvéseket, s tájékozott legyen a különböző politikai irányokról. De különösen szükséges a helyes külpolitikai tájékozottság, hogy bizonyos kérdésekben kifelé egységes legyen minden magyar ember álláspontja. Szükséges az is, hogy minden magyar polgár ismerje hazájának helyzetét kifelé, a maga helyzetét az országban, s tudja mindig, mit kíván tőle a haza érdeke.

Mindennek azonban nem szabad pártoskodássá fajulni. Minden párton és érdeken felül ott van a nagy magyar érdek, a közös magyar eszmény és ha nem is tudunk mindig teljesen elfogulatlanok, pártatlanok lenni, mégis nagy kérdésekben felül kell emelkednünk pártokon és érdekeken, s pártfölötti összetartással és egyetértéssel szolgáljuk a hazát.

(Folytatjuk.)

Ünnepi beszédek

Magyar Testvéreim!

Talán egy nemzet történelmében sem váltakozik olyan szabályosan az öröm és gyász napja, a diadal és vértanuk ünnepe, mint a magyarban. Ezek azonban — véletlen-e, ki tudja? — mindig összeesnek a természet megnyilvánulásával. A tavasz, a megújuló természet nekünk is a szabadság örömnünnepét hozza el, hogy azután a hervadás ideje, az ősz lelkünkre borítsa a gyász vigasztalan ködét: a magyar vértanuk napját: október hatot.

Ma is gyászlobogót lenget az őszi szél kunyhón, palotán s bús, elárvult magyarok imádságos lelke kél zarándokutra, hogy felkeresse a Maros partján, a még elszakított területeken szétszórta levő magyar vesztőhelyeket. Legkomorabb s talán a legszívetmarkolóbb valamennyi között Arad, amely egymagában is egy egész nemzeti tragédiát jelent minden magyar számára.

Ezen a napon Aradra száll fájó tekintetünk, benne, ebben az elrabolt városban látjuk ma minden mártírhaltalt halt nagyunkat és közemberünket, minden magyart, aki a hazáért, annak boldogulásáért áldozta életét.

Gyászos szolgaságban, nehéz rabságban sinylődő Arad, hódolattal köszöntünk mi is e gyásznapon, hozzád száll most lelkünk és mélységes fájdalommal gondolunk mártírjaidra, s mindazokra, akik a magyar nemzeti gondolatért életüket áldozták.

Nemzeti nagylétünk nagy temetője Mohács, de vesztőhelye te vagy, Arad!

Felkeressük most gyásztteredet, hogy egyesüljön lelkünk a dicső vértanuk halhatatlan szellemével s megtanuljuk tőlük azt, hogyan kell szeretni, tisztelni a hazát, törvényt, hogyan kell utolsó csepp vérünkig küzdeni a nemzet igazáért; hogy megtanuljuk tőlük azt, ez a föld, a Kárpátok koszorujában a mi hazánk s érte, mint ők, élünk, küzdünk, s ha kell, — meghalunk.

Nemzeti függetlenségünkért, szabadságunkért, igazunkért élteteket adó vértanuink, Ti, akik itt, ebben a megnagyobbodott hazában, vagy a még idegen jármot nyögő, de örökre magyar hazában nyugosztok, Benneteket köszöntünk!

Akkor is, ma kilencven esztendeje, most is, nemzeti létéért küzdött a magyar! Akkor diadalmasan virradt ránk a nemzet önvédelmi harcának pünkösdirózsás hajnalhasáda. A magyar ifjuság lánglelkű vezérei, politikai életünk tündöklő csillagképei léptek népünk elé. Félreverték a

harangokat, mert égett az ország, köröskörül rántörtek ellenségeink!

Akkor talpra állott a nemzet s úgy tódult a honvéd lobogók alá, hogy a saját testével fedezze a hátrahagyottakat, szüleit, családját, magyar testvéreit. Most borzalmasabb képeket látunk egy eljövendő háboru következtében. De ha arról lesz szó, hogy ismét talpra kell állanunk hazánk függetlenségének, szabadságának védelmére, tudom, hogy követni fogjuk a szabadságharc dicsőséges márciusi ifjainak példáját.

Győzni csak úgy lehet, ha egyet akar a nemzet!

Ó, ezt annyszor megtanulhattuk volna már történelmünk folyamán.

Mégis azt látjuk, hányszor teritettek le bennünket olyanok, akik semmiféleképpen nem voltak méltó ellenfeleink. Miért? Mi volt az oka ennek? A konkolyhintés, az ármánykodás, a széthuzás, amely ellenségévé tette a magyart a magyarnak!

Mohi, Mohács, Világos és Trianon mind ezt példázák. Mindegyiket széthuzás előzött meg s mindegyiket a vértanuk ezrei követték, mint szomorú gyászkiséret.

Tanuljunk belőle, magyar testvéreim!

Ölelkezzen össze ismét a magyar!

Akarjon egyet, mint akkor, 1848-ban.

Nekünk ma egy célunk lehet csak: Nagy-Magyarország! Aki mást akar, az nem magyar, ellenségünk! Nagy időket élünk! Kell, hogy teljessedjen a jóslat: egy nyáj, egy akol.

Ha ez beteljesedik, s eggyé lesz a magyar minden társadalmi és foglalkozásra való tekintet nélkül a haza szeretetében és védelmében, akkor idézhetjük Kossuth szavait: Magyarországon a poklok kapui sem vehetnek erőt!

Ha ez beteljesedik, ha minden magyar odaáll a kibontott zászlók alá, akkor nincsen okunk gyászolni e napon, mert a vértanuk és hősök vére és példája megtermékenyítette lelkünket, okultunk a multból s valóra válik mindnyájunk álma és vágya: a magyar feltámadás!

Magyarok Istene!

Küldd el a Tizenhárom és minden vértanuhalált halt magyar testvérünk szellemét hozzánk, utmutatóul a nagy küzdelemre. Ha győzünk, hogy ők járjanak előttünk a véres csatákon, ha letipornak bennünket, hogy halálunkkal adjanak példát, hogyan kell elveszni a hazáért!

És küldj. Uram, egy új márciust nekünk erre az októberre, hadd ölelkezzen össze boldog testvériségben újra — minden magyar!

Kedves Magyar Gyermekeim!

Mint minden esztendőben e napon, ma is fekete ruhát vettünk magunkra, gyászlobogót tűztünk a házak ormára, hogy külsőleg is érzékeltessük nemzeti gyászunkat. Október 6. a magyar vértanuk napja, azoké a magyar hősöké, akik hazaszeretetükért szenvedtek vértanuhalált.

Ilyeneket rengeteget ismer történelmünk. Végigkíséri soruk az egész magyar történelmet, mert mindig szüksége volt rájuk e nemzetnek: vértanuk szegélyezik ezeréves multunkat e földön.

Oket jöttünk most felidézni emlékezetünkbe, hogy példájukon okulva, felmérjük nagyságukat s tanuljunk tőlük. A nagy idők nagy eseményeinek s történelmi dicső alakjainak hálás kegyelettel áldozni nemcsak kötelességünk, hanem a legszebb hazafiui erény is; amely széppé, példássá s dicsővé teszi a nemzet életét s halhatatlanná a nemzetet!

Ez a megszentelt érzelem köt össze bennünket a multtal, s ível át velünk, a jövőbe; ez forrasztja eggyé, nemzetté a széthuzókat s tartja össze szilárdná, erőssé, hatalmassá mindazokat, akik e hazának fiai lehetnek.

Szabadságáért, létéért, függetlenségéért küzdött mindig a magyar. Petőfi mondja: a magyarnak a szabadság volt az éltető napsugara. Szabadnak született s mégis — az idők és népek forgatagában annyi szolgaság jutott osztályrészéül. Szabadságát századokra elvették, függetlensége szárnyaszegetten feküdt elnyomói előtt hosszú századokon át. De mindig talpra állott, mindig kivivta szabadságát, függetlenségét!

Mégis azt látjuk, százan és ezren áldozták s áldozzák fel ma is legszentebb kincsüket: életüket a magyar szabadságért, függetlenségért.

Igy történt ez akkor, ma kilencven esztendővel ezelőtt is.

Mikor a magyar nemzet kivivta ama dicsőséges március 15. után szabadságát, ránk törtek ellenségeink s el akarták venni azt tőlünk! Ekkor állott a nemzet élére Petőfi és Kossuth, s a magyar nép apraja-nagyja zászló alá állott. Legyőzhetetlennek látszott, csatát-csatára nyert a számban sokkal nagyobb ellenség fölött. A leverte ellenség akkor végső elkeseredésében és bosszujában egy pihent, hatalmas segítséget zuditott reánk: az orosz.

A nemzet tovább is állta a harcot, bár nem lehetett kétséges sorsa, hogy el kell esnie az egyenlőtlen küzdelemben. De inkább meghalni, mint újra rabságba jutni, volt a jelszavuk! Végső kétségbeesésében szinte emberfeletti erővel küzd sebes szárnyakon közeledő végzete ellen.

A nagyvilág bámulja, megcsodálja, hiszen ilyet még nem sokat látott, hogy egy maroknyi nép miként áldozza vérért, életét szabadságáért. Ám akkor is magunkra hagytak küzdelmünkben. A rettentő harcban vérezve roskadt le nemzetünk.

Fényes napunk lealkonyodott, a dicsőség tündöklő sugára elhalványodott, s a hős honvédsereg Világosnál 1849 augusztus 13-án letette az oroszok előtt a fegyvert.

A diadalmas csatákat nyert 13 tábornok az orosz, majd az osztrákok foglya lett.

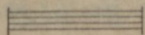
A nagyok, a hősök — törpék, legyőzöttek kezébe kerültek. Mit kaphattak mást: szégyenhalált.

Ma kilencven éve, szintén október 6-án történt a 13 tábornok kivégzése. Közülök Kiss Ernőt, Schweidel Józsefet, Dessewffy Arisztidet és Lázár Vilmost agyonlőtték, Pöltenberg Ernőt, Török Ignácot, Lahner Györgyöt, Knézics Károlyt, Nagy Sándor Józsefet, gróf Leiningen-Westerburg Károlyt, Aulich Lajost, Damjanich Jánost és Vécsey grófot bitófára huzták.

Igy szenvedett halált a magyar szabadság 13 hős vezére.

Kedves Gyermekeim! Ma kilencven éve 13 csillaggal lett gazdagabb a magyar égbolt. A vértanuk meghaltak, de hősi emlékük itt él közöttünk! Nem szégyen a bitóhalál, ha az egy nemzet igazáért, szabadságáért történt! Hallottátok, hány magyar testvérünk szenved ma is magyarságáért a még elszakított területeken. A mult évben voltatok fültanui annak, milyen boldogság az, amikor 20 évi szenvedés, szolgaság után felszabadul az ember. Sirtak a boldogságtól, hogy újra magyarok lehetnek nyíltan is, hogy magyar lobogót tűzhettek ki házuk falára, hogy magyarul beszélhettek s üdvözölhették a magyar honvédeket! Bizony, kedves gyermekeim, a szabadságot nem adják ingyen egy népnek sem! De annyit, amennyit mi küzdöttünk és szenvedtünk érte, talán egyetlen nép se még a világon!

Most újra rabságban sinylődik sok-sok magyar testvérünk. De Trianon sem örök! Ahogy arra a kilencven év előtti szomorú október 6-ra eljött a felszabadulás napja, úgy jön el Trianonra is az igazság hajnala, amikor fegyvert ragad újra minden magyar. Ezért a szent célért éljete, gyermekeim, ezért dolgozzatok erőtök teljes megfeszítésével, s vegyetek példát a vértanuktól: hogyan kell érte a legnagyobb kincsünköt is megválnunk, inkább, mint a szolgaságot eltűrnünk! Csak egyet ne felejtünk: mindig és mindenkor *első a haza!*

Az őshaza kérdése

A magyarság őshazájára, vándorlására nézve a tudomány legújabb megállapításai máig sem nyertek helyet az iskolában. Ezt kívánjuk alább összefoglalni.

ŐSHAHA. A nyelvtudomány megállapítása szerint a magyarság a finnugor népcsalád ugor ágához tartozik. Őshazája a Közép-Volga és mellékfolyói, a Káma, Csuszovája és Bjelája mentén terült el, ahol a III. évezred derekán a finnugor népek kötelékében velük teljes nyelvegységben élt. Ezek a népek ott halászzattal és vadászattal foglalkoztak, aránylag alacsony műveltségi fokon állottak és sátrakban laktak.

TOBOLMENTI HAZA. A finnugor népcsalád Krisztus előtt 1000—500 között kettészakadt: a finn népek itt maradtak Európában, az ugor ág tagjai, a vogulok, osztjákok és magyarok az Ural-hegység keleti lejtőire telepedtek le a Tobol- és az Irtis-folyók vonaláig. A közös hazából nyelvünk alapszavait hozták ide magukkal, így a szárneveket, a testrészek elnevezéseit, a családi életre, halászatra és vadászatra vonatkozó szavakat (szem, fül, láb, hal, eb, stb.). A Krisztus után I—IV. században a magyarságot egy szomszédságában élő és vele kereskedelmi kapcsolatban álló ogur nevű török törzs igázta le. A győzők és leigáztak ettől fogva életközösségben éltek és lassan összeolvadtak. Ennek folytán az eredeti finnugor nép természete és életformája gyökeresen megváltozott és a csendes halász-, vadász nép a szilaj lovas ogurokkal keveredve, vitéz lovas- és katonanéppé alakult át, melyben szerencsésen egyesültek a két alkotó nép kiváló tulajdonságai. Ez az egyesülés adta a magyarságnak azokat az értékes sajátságokat, amelyek később nagy feladatokra tették képessé. Valószínűleg az oguroktól tanulta el a rovásírást, erre vallanak a betű-, szám- és szóátvételek. Nyelve is bővült a fejlettebb életviszonyokra vonatkozó szavakkal (buza, árpa, gyapju, kantár, stb.).

KAUKÁZUSI HAZA. A magyarság körülbelül 465-ig élt ott az ogur törzs kötelékében. Ekkor ugyanis Ázsiában nagy néphullámszórás indult meg: a kínaiak megtámadták és szétverték az avarokat, akik nyugat felé nyomulva megharagták a mai Kelet-Turkesztánban élő szabirokat, ezek pedig északnyugatra tartva, rátörtek a Tobol mellékén nomád életet élő török törzsekre. A magyarság tehát az ogurok kötelékében elindul új hazát keresni és letelepszik a Kaukázustól északra a Don- és Kubán-folyók közti vidékre különféle török törzsek és alánok közé. A magyarságot a görög források itt négy néven említik: ungroi

(Ungarus, Ungarn, Uher, vengr), szabirok, törökök és magyarok néven. Ez a négy elnevezés négy különböző politikai korszakot takar és mindegyik annak a törzsnek a főségét jelzi, mely alatt a magyarság akkor élt. A magyar név már abban a korszakban jutott jelentőségre, amikor a Megyer törzs maga állt a független törzsszövetség élére és átvette a vezetést a többi törzs fölött is.

A magyarság körülbelül 465—830-ig élt a kaukázusi hazában. Mielőtt ezt a földet elhagyta volna, egy csoport kivált és visszaköltözött a volgamelléki őshazába (bes-gurok=baskirok). A többiek a Fekete-tengertől északra a Don és Dnyeper közti vidékre költöztek. Ezt a hazát egyik vezérükről Levédiának nevezték.

LEVÉDIA. Itt éltek 830—889-ig. Szomszédaik északról és északkeletről a szlávok és a besenyők, keletről a kazárok és délnyugatról a bolgárok. Itt csatlakozott hozzájuk a kazárok föllázadt csoportja, a kabar. Levédiában a magyarság még laza törzsszövetségben élt. Minden törzsfő önállóan vezette törzsét. E szervezetben érte őseinket észak felől az uzok és kazárok elől menekülő besenyők támadása. Az egységes erőt kifejezni nem tudó magyarság a nyomásnak engedve, átkel a Dnyeperen és a Bug—Dnyeszter—Prut—Szeret-folyók alsó folyása mentén az Al-Dunáig telepedik le. Ezt a hazát Etelköznek nevezték.

ETELKÖZ. Etelközben mélyreható változások történtek őseink életében. Az eddig törzsszervezetben élő magyarság a kazárok befolyása alatt Árpád személyében fejedelmet választ. Ezt a törzsek között létrejött szövetséget a vérszerződéssel pecsételték meg. Ezzel megalakult a magyar *nemzet*. Árpád hatalma nem volt korlátlan, mert az egész nemzetet érintő ügyeket (fejedelemválasztás, hadüzenet és békekötés, végső fokon az igazságszolgáltatás) a község (communitas) intézte. Mivel ennek tagja volt minden szabad magyar, a legszebben juttatta kifejezésre az alkotmányosság elvét. Őseink alkotmányos érzékére vall, hogy amikor a szomszéd népek mind a királyok korlátlan hatalmának vetették alá magukat, a magyarság alkotmányos alapon szervezkedett.

A második fontossága az etelközi tartózkodásnak az, hogy a magyarság innen lépett közelebbi kapcsolatba a nyugati hatalmakkal. Már 892-ben Arnulf német császár szövetségében halálos csapást mértek Svatopluk Moraviájára. 895-ben pedig Bölcs Leó görög császár hívta őket segítségül Simeon bolgár fejedelem ellen, aki már Konstantinápolyt fosztogatta. A magyarok leverik a bolgárokat, de Simeon a magyarság ősi ellenségével, a Levédia területén lakó besenyőkkel lépett szövetségre. Az együttes

támadásnak a magyarság nem tudott ellenállni, fölkerelkedett és a besenyők elől menekülve, a Kárpátok hágóin át a Kárpáti Medencébe nyomult be 895 őszén.

Időrendi sorrendben a magyarság vándorlását, útját és etnikai kialakulását a következőkben foglaljuk össze.

A magyarság őshazája a Közép-Volga mentén volt (Káma, Csuszovája, Bjelaja).

Innen húzódtak északra, a Tobol mellé, az urali erdőség és a szibériai róna határvidékére, ahol a török ogur néppel szomszédságba jutottak. Krisztus előtt IV. század. (Harmadfélezer évvel ezelőtt.)

Hosszas szomszédság és hódoltsági viszony, majd tartós együttélés során itt elsajátították az ogurok műveltségét, átvették számukra új fogalmakat jelölő műveltség-szavaikat, követték szokásaikat, utánozták életmódjukat, majd törzssé szervezkedve, a szomszédos on-ogur vagy on-gur törzsszövetséghez csatlakoztak.

Az onogur nép és a magyar (megyeri) törzse együtt hódolt meg a többi ogur népekkel Krisztus előtt 177-ben a középázsiai Húnbirodalom királyának.

Krisztus előtt 70 körül a magát függetlenítő ogur királynak hódoltak meg.

Krisztus után 90 táján a kínai határról kivándorolt húnok fejedelmének. Ezekkel együtt jött 375-ben hún vezetés alatt *európai földre*. A magyar nép ősei voltak a keleti határok védői. Az onogurokkal a Kaspi-tó nyugati partvidékén telepedtek meg, hol Magyar-i-törzsük emléke máig is él a Kuma-folyó mentén Madzsar város, Madzsar helység és a Madzsar-tó nevében.

453-ban, Attila halála után az avarok elől menekülő szavir nép nyomására a Földközi-tenger keleti partjára vonulnak (róluk 4 évszázadon át Onogorjának nevezték e területet), az alánok közvetlen szomszédságába. Ez a terület a Kubán és Don közötti területen volt.

Szövetségbe kerültek a bizánci császárral, ezt azonban Dengezik hún király nem nézte jó szemmel, legifjabb testvérét, Irniket küldte keletre, hogy »rendet csináljon«. Dengezik elesett a nyugati háborúban, népe egy része a birodalmi földre telepedett, más része keleten Irnik húnjaival felszivódott a keveredés nyomán most már bolgár (=keverék) néven emlegetett ogurságba. Attila legkisebb fia a Gyula-nemzetség alapítója lett. E nemzetségből kerültek ki a földközi-tengeri bolgár népek fejedelmei, (Gurda és Magyar 525 táján).

545 táján az onogurok a szavirokkal egyesültek.

558-ban az Európába nyomuló avaroknak,

568-ban a Donig hatoló ázsiai türk hatalomnak hódoltak meg.

630-ban a Gyula-nembeli Kurt onogur fejedelem felzabadijtja s még egyszer és utoljára egyesítette onogurbolgár birodalmában az összes bolgár népeket.

680 táján szétvált a 3 bolgár nép. (A volgai bolgárok északra huzódtak, a doni bolgárok Kurt fia, Isperich vezérlete alatt nyugatra s a dunai bolgár fejedelemség megalapítóivá lettek.)

Az onogurok Kurt fia, Bég Baján uralma alatt régi hazájukban maradtak, de 680 táján meg kellett hódolniok a Kaspi-tó vidékén új hatalmat alapító kazárok kagánjának.

Az Avarbirodalom bukása és a Türkbirodalom belső bomlása nyomán a VI. és VII. században nyugatra áramló ázsiai néphullámok, nem tudták kivetni hazájukból az onogur-magyarokat, de mindegyik hullám leszakított és elsodort egy-egy töredéket. Egy kisebb töredék perzsa földre vándorolt ki, másokat az avar áradat sodort nyugatra. Néhány törzs pedig a kazár törzsszövetséghez csatlakozott. Így a valamikor tíz törzs (on-ogur) öt törzsre (bes-gur) olvadt le s ebben a szövetségben a Magyaritörzs jutott vezető szerephez. (Ekkor kezdik a perzsák a bes-gur és madzsar = magyar nevet használni.) Már a besgur-magyar szövetségből — a Magyar, Gyarmat, Tarján, Jenő, Kér törzsek népéből — vált ki az a határvédő csoport, melyet a kazárok a Volga két partjára telepítettek, mikor a besenyők 830 táján a Jaik-folyóhoz értek. Ezeket a besenyők 870 táján északkeleti és északnyugati irányba sodorták, az Uralvidékre és Permiába, ahol Julián domonkosrendi szerzetes 1237-ben rájuk talált. A következő évben tatár uralom alá kerültek s eltatárosodtak. (Az Ural tövében élő baskirok között ma is megvannak az ősi Gyarmat, Jenő, Kér törzsből származó törzsek s 1539-ben még a Magyar és Tarján törzsek ivadéakai is éltek közöttük.)

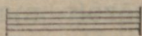
A régészeti emlékek tanúsága szerint az 5 törzs egész népe és három szomszédos törzs vagy törzstöredék — a bolgárfajta Keszi (töredék), a Gyarmattal egyesült türk-fajta Kürt s az ugyancsak idegen Nyék (határvédő) törzsnek a népe is 830 táján költözött át Levediába, a Don—Donec—Dnyeper közére. Egyesülésükből itt Levedijában, a magyar hagyomány »Doni Magyarországaiban« alakult ki a *hétmagyar-törzsszövetség*. Velük együtt jött az Alsó-Don vidékére az a 3 »kazár« törzs is, amely később kabar (=lázadó) néven egyesült a nyugatra költöző hét magyar törzsszel. Ez az áttelepítés a kazárok műve volt, akik mint határőrök kerültek erre a vidékre az ekkor délre nyomuló *normannok* ellen. (Rurik rusz törzsfő lett a ruszok vagy oroszok kievi szláv fejedelemségének megalapítójává.) A normannok voltak az észak-déli kereskedelem főközvetítői. A velük való érintkezés nagy anyagi jólétre,

de egyszersmind a katonai szervezet megerősödésére vezetett a magyaroknál.

Mikor azonban a besenyők 889 után átkeltek a Volgán és elfoglalták a Don mentén fekvő szállásaikat, kénytelenek voltak Levediát is odahgyni. A Dnyeper és Al-Duna közt elterülő, folyóvizektől át- meg átszelt s ezért magyarul Etelköznek, folyóköznek nevezett síkságra menekültek.

Etelköz termékeny földje századok óta utolsó állomása volt a római tartományok felé törekvő barbár népeknek. A duna—tiszaközi jazigok, a géták, gepidák, gótok, hunok, avarok, bolgáriai szlávok, bolgárok mind megpihentek néhány esztendőre Etelközön. A magyaroknak itt három veszedelmes szomszédjuk volt: besenyők (a Dnyeperig hatoltak), délen a bolgárok keresztény állama és a bizánci császárság. Ezért megteremtették a szükséges katonai és politikai egységet s előkészítették a továbbköltözés útját. Örökös fejedelmükké kiáltották ki Álmos fiát, Árpádot, a régi hun-magyar királyi ház sarját. Bevonták az immár egy fő alatt álló szövetségbe a kabarok törzseit, mint nyolcadik törzset. Szövetségbe léptek Bölcs Leó bizánci császárral és a letelepülésre kiszemelt új hazával szomszédos Keleti-Frankbirodalom királyával: Arnulffal. A szerencsétlenül végződött 895. évi bolgár háború és a besenyők újabb támadása után pedig Árpád fejedelem vezetésével mind felkerekedtek s a Kárpátok hágóin át le szálltak a Tisza és Duna síkjára.

TANÍTÁSOK

Beszéd- és értelemgyakorlat

I. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Az első beszéd- és értelemgyakorlat.

Nevelési cél: Az iskolában mindnyájan testvérek vagyunk!

I. Előkészítés. a) Érdeklődés keltés. Hányan vagytok testvérek? Hogyan nevezik testvéreidet? Szereted-e őket? Melyik testvéred szereted a legjobban? Miért? Mivel mutatod meg neki nagy szeretetedet? De azért a többit is szereted? Miért? Téged is szeretnek testvéreid? Miből gondold? Neked nincs testvéred? Kikkel szoktál játszani? Kik a te barátaid? Szereted őket? Miért? Mivel mutatod

meg nekik, hogy szereted őket?

b) Célkitűzés.

Látjátok, gyermekek, ezentul ez a mi osztályunk is egy nagy család lesz! Én vagyok benne a családfő, ti pedig a testvérek. Itt az iskolában ti mindnyájan az én kis gyermekeim vagytok! Itt is szeretnünk kell ám egymást, éppen úgy, mint otthon, az igazi családban. Hogy miként mutassuk itt, egymás iránti szeretetünket, ma arról beszélgessünk!

II. Tárgyalás. a) Mese a szeretetről. Elmondok most nektek egy szép mesét. Szeretnétek meghallgatni? Tudok én sok-sok mesét, egyik szebb a másiknál, s ha szépen idefigyelttek, mindig mesélek nektek, éppen úgy, mint otthon édesanyátok. Jó lesz? Akkor hát megkezdem.

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer két testvér. Az egyik szőkehajú volt, mint a kender, a másik meg fekete, mint az ördög. A szőkét Szeretetnek, a feketét pedig Haragnak nevezték. A Szeretet kevéssel is megelégedett, szépen meghuzódott az emberek szívében, mert érdekes, mindketten az emberek szívében laktak. Hanem nagy baj volt, még pedig az, hogy a Harag bizony egyre tovább akart terjeszkedni, ki akar szorítani a szívekből mindenkít, még a Szeretetet is, pedig az mije volt neki? (Testvére.)

— Miért békited te örökké az embereket? — kérdezte egyszer a Harag a Szeretettől, amikor éppen találkozott vele. — Hagyd őket: veszekedjenek és ha úgy tetszik, verkedjenek. Hiszen jó az nekik, legalább nem henyélnék naphosszat, hanem folyton szemmel tartják egymást. Az egyik észreveszi, hogy a másiknak nagyobb a háza, mint az övé, nem nyugszik addig, amíg neki is olyan nagy háza nem lesz. Így a szegényből gazdag lesz, a félénkből bátor. Így haladnak majd előre. Így mutatják meg az erejüket. Te azonban mindig csak békitgeted őket, azt akarod, hogy feledjék el, ha megsértették egymást, ha összevesztek. Te még a gyerekeket is arra tanítod, hogy szeressék egymást és ne veszekedjenek. Hát mire való ez?

Gondolhatjátok, gyermekek, milyen rosszul esett ezt hallgatnia a Szeretetnek. De nem is állta meg szó nélkül.

— Nézd, Harag testvérem, én soha meg nem bántottalak téged, s te mindig haragszol reám. Mivel bántottalak meg, mondd? Máskor nem teszek úgy. Engem a jó Isten küldött az emberek közé, hogy örömet, boldogságot, megelégedést hozzak közéjük a földre. Belopózkodom az emberek szívébe, hozzászoktatom őket, hogy jobb békeségben élni, mint haragban, állandó rettegésben és civakodásban.

A Harag azonban nem jó szívvél hallgatta ezt a beszédet. Otthagyta nagymérgesen testvérét, mert nem ju-

tott neki eszébe semmi, mit is kellene ilyen okos beszédre válaszolni.

A Szeretet pedig még jobban biztatta az embereket, hogy szeressék egymást. Építsék egymás mellé házaikat, mert mindenkinek szüksége van mások segítségére. Ha beteg valamelyikük, látogassák meg a szomszédok. A szülők is felosztják otthon a munkát, a családban. Az édesapa a kenyeret keresi, az édesanya főz, ruhát mos, varr, foltoz egész nap, a nagyobb testvéreitek már munkába járnak, dolgoznak ők is, hogy megkönnyítsék édesapjuk gondját.

De — fájdalom — nem minden ember hallgatott a Szeretet szavára. Voltak, akik a Haragnak fogadtak szót. Ezek aztán egész nap pörlekedtek, veszekedtek, olyan hangos volt a házuk tája, mint valami cigánytábor! De kerülték is őket a jó emberek, mert ugyan ki szereti az örökké veszekedő, kiabáló embereket.

Ti melyikre hallgattok, gyermekeim? Mit gondoltok, melyik volt a jobb testvér? Miért? Kiktől függ a Szeretet győzelme? Mikor győz az összes embereken a Szeretet? De jó volna, ha a világon minden ember szeretné a másikat, s benne testvérét látná.

Én is azt szeretném, gyermekeim, ha ebben az osztályban soha nem volna veszekedés, gyűlölködés. Szeressétek egymást, hiszen, mint mondtam, mik vagytok egymásnak? És ha valaki azt hiszi, hogy valami bántódás érte, kinek kell azt jelenteni, mit gondoltok? Otthon, a családban ki tesz igazságot köztetek? Otthon az édesapátok, édesanyátok, itt pedig én. Jó lesz?

b) A szeretet ereje.

Elmondok most nektek egy másik mesét. Szeretnétek hallani?

Volt egyszer régen egy nagyon nagy király, aki katonáival idegen népekre tört, felégette falvaikat, városait, a lakosságot pedig szolgaságba hurcolta. Ez a kegyetlen király, amikor közeledni érezte halálát, egy nagy, hatalmas sziklába vésette tetteit, cselekedeteit, hódításait s azt kívánta, hogy ha meghal, egy nagy palotába temessék, amelyet ő építtetett. Aztán megparancsolta szolgálóinak, hogy holttestét drága kenőcsökkel kenjék be, hogy a halál ne fogjon rajta.

Telt-múlt az idő, egy darabig még csak eszükbe jutott az embereknek a kegyetlen király, hanem aztán idővel csakugy elfeledték, mint akárki más.

Szomszédja volt ennek a folyton háboruzó királynak egy másik, de békés fejedelem. Ennek bizony még várai sem voltak, katonát is csak azért tartott, hogy ha valaki rátört országára, megvédelmezhesse velük népét és or-

szágát. Nem támadt soha másokra, nem égette fel házait, nem hurcolt rabságba soha senkit. Nevét nem is nagy sziklába vésette, mint az előbbi király, hanem gondolatok-e hová? Az emberek szívébe? Igen, gyermekeim, aki jót tesz velünk, azt szívünkbe fogadjuk, soha nem feledjük, olyan, mintha szívünkbe írta volna a nevét, hogy el ne felejtjük. Ez a békességes fejedelem kézen fogta a bűnösöket, szeliden megszímogatta a betegek forró homlokát, vigasztalta a szegényeket, koldusokat, egyszerűval arra törekedett, hogy mindenkin segítsen, ahogy tud.

Ez a jószívű fejedelem bizony nem építettett magának sirboltot, nem vésette sziklába azt, hogy mit tett életében másokkal; mégis a nagy városokban éppen úgy, mint a legkisebb falucskában is megsiratták, amikor meghalt s még sok-sok idő múlva is szeretettel emlékeztek meg róla.

Kedves gyermekeim! Ti melyik uralkodóhoz szeretnétek hasonlítani? Miért az utóbbihoz? Milyen volt az? Miért szerették az emberek? Mit csináltak a másikkal, a háboruzó királlyal? Azt is megsiratták az emberek halála után? Nem bizony, hanem bizonyosan felsőhajtottak, mikor hírül vették halálának hírét s azt gondolták magukban, nem jó ember volt, mindig a mások kárát akarta! Nem elégedett meg soha a magáéval, neki mindig a másé is kellett volna! Azt szerette, ha mások sirtak, raboskodtak. De gyermekeim, szerethet ilyen embert valaki a világon? Ugy-e nem! Látjátok, azért mégis vannak, akik ennek a haragos királynak, ennek a gonoszlelkű embernek a példáját követik! Ezért legyetek hűek az előbbihez, a jószívű, a békességes fejedelemhez, akkor szeretni fognak benneteket is, már pedig tudjátok-e, mi a világon a legnagyobb kincs? Nem az arany, azt ellophatják, nem is a gyémánt, az eléghet és por lesz belőle, még csak nem is a ház vagy a földbirtok, hanem a — szeretet. Akinek szeretet van a szívében, az a világon a leggazdagabb, legboldogabb ember! Én ismerem a világ leggazdagabb teremtetését! Tudjátok-e, ki az? Hát az én *édesanyám*! Tudjátok-e miért, gyermekek? Megmondom: mert én még nem láttam úgy szeretni senkit, ahogyan az én édesanyám szeret engem! Persze minden gyermek a maga édesanyját tartja a világ legboldogabb emberének, de jól is van ez így, gyermekeim. Csak arra törekedjete, hogy kövessétek őt ebben is: szeressétek egymást és minden magyar embert, aki ennek a magyar rögnek eszi kenyerét s közös édesanyánkért, a nagy magyar hazáért dolgozik.

III. Összefoglalás. Vonatkoztatás a gyermekekre.

Miről beszéltünk ezen az órán, gyermekek? Fordítsuk most meg azt a tükröt, amelyben a mások jóságát, rossza-

ságát láttuk és nézzük meg azt, milyenek vagyunk mi? Szeretjük-e szüleinket, testvéreinket, pajtásainkat? Megbántottuk-e őket igaztalanul? Haragudtunk-e testvéreinkre, ha igen, igyekeztünk-e megbékíteni őket? Látjátok, gyermekeim, ugyanígy kell viselkednünk itt, az iskolában is. Szeressétek egymást, hiszen mik vagytok egymásnak? (Testvérei.) A jó testvéreket pedig miről lehet megismerni? Tehát, ha valamelyikőtöknek nincsen valamije, mit kell tenni a jó testvérnek? Igen, adjon neki az övéből. Ha valakinek közületek baja van, bánat érte, mit kell csinálni nektek? Vigasztalnotok kell, érezze, hogy vele vagytok bánatában is. Ne irigykedjetek egymásra, ha valakinek valamiből többje van, mint nektek: elégedjetek meg a magatokéval. Ne irigykedjetek egymásra, az mindig haragot okoz. Ha a másik jobban felelt, mint ti, ne irigyeljétek ezért, hanem igyekezzetek ti is arra, hogy úgy feleljétek, mint ő. Így békesség lesz köztetek, szeretitek, megbecsülitek egymást, s akkor lesz igazán családi otthon, a ti második családotok, ez az osztály.

Igy akarjátok ti is, gyermekek?

Legközelebb majd egy szép mesét mondok el még nektek a Szeretetről és a Haragról.

Beszéd- és értelemgyakorlat

II. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Az Isten házában.

Nevelési cél: Kikért imádkozunk?

I. Kitől szoktatok kérni valamit? Mit kérték édesanyátoktól? Az édesapátoktól? Mit csináltok, ha valakitől kaptok valamit? Hogyan köszönitek meg azt? Mit csináltok reggel, amikor felébredtek, étkezés előtt és este, lefekvés előtt? Kihez imádkoztok? Miért imádkoztok a jó Istenhez? Ki tudná elmondani az esti imádságot, amit este imádkozni szokott? (Például: Megköszönöm jó Istenem, Amit ma is adtál nekem. Bocsásd meg, ha nem vigyáztam, Ha valamit elhibáztam. Megigérem, jobb leszek, Szegényekkel jól teszek, A leckémet megtanulom, Szüleimet nem busítom, a jó szándék meg van bennem, csak Te légy mindig mellettem. Amen.) Te mit imádkozol este? (Például: Fenn ragyog az esti csillag, Kis ágyamba térek, Én Istenem vigyázz reám, Imádkozva kérlek. — Vagy ezt: Leszállt már a nap, Fű, fa, virág pihen. Vigyázz mindnyájunkra, Édes jó Istenem. A sötét éjszakán Csak a szemed ragyog, Nem érhet semmi baj, Ha Te úgy akarsz. Amen.)

Van-e köztetek, aki eddig nem imádkozott esténkint? Kérjétek meg jó szüleiteket, bizonyosan megtanítanak valamit szép imádságra.

Tehát nemcsak jó szüleitektől, felnőttektől kértek valamit, hanem a jó Istentől is. Bizony, gyermekek, a jó Istentől kérünk a legtöbbször, ezért neki van legtöbb megköszönni valónk. Vagy ezt már nem szoktátok megtenni? Bizony, nagyon sok ember, felnőtt is van úgy, hogy kérni csak kér mindig valamit az Istentől, hanem megköszönni — azt elfelejti, vagy nem tartja érdemesnek. Akkor aztán csodálkozik, hogy amikor legközelebb megint kér valamit, azt nem kapja meg. Ti is így akartok tenni?

Mégis hol szoktunk igazán imádkozni? Beszélgessünk most arról, mit kérünk és mit köszönünk a templomban a jó Istentől! Felirom a táblára, az egyik felére azt, mit kérünk, a másikra — mit köszönünk a jó Istennek.

II. Mikor szoktunk az Isten házába, a templomba menni? Máskor nem, csak vasárnap? Édesanyátok bizonyosan más napokon is elvisz benneteket a templomba. Mit köszöntetek meg az Istennek a templomban? Miért nem voltál iskolában a multkor? (Beteg volt.) Amikor először el tudtál menni a templomba, mit köszöntél meg a jó Istennek? Mit kérünk először is az Istentől? (Egészséget.) Csak a magunk számára? Igen bizony, nemcsak a magunk számára, hanem szüleink, testvéreink részére is. Miért baj az, ha nem vagyunk egészségesek? Igen, a betegség nekünk fájdalmas, szüleinknek pedig sok gondot és szomorúságot okoz. Miért fontos az, hogy szüleitek is egészségesek legyenek? Ki visel reátok gondot, ha megbetegszik édesanyátok? Ki keresi meg a kenyeret, ha beteg az édesapátok? Megérzitek, ha beteg valaki a családotokban? Az egészséget a jó Isten adja, azért ezt neki köszönjük meg legelőször a templomban.

De van az egészségen kívül sok minden más is, amire szükségünk van, mert különben sok szomorúság érhet bennünket. Ki tud ilyen szomorúságot, ami bajba dönti a családot? (Tűz, víz, jég, stb.) Mindettől kitől kérünk oltalmat? Igen, a jó Istentől. A jó Isten vigyáz reánk, amikor ébren vagyunk s ha alszunk, akkor is. Ő oltalmaz meg mindnyájunkat a bajtól, ő visel gondot reánk, ezért ezt köszönjük meg neki másodszor a templomban: hogy megvédelmez minden bajtól.

De mondjátok csak, gyermekek, kinek köszönhetek legtöbbet a jó Isten után? Mit köszönhetünk édesanyánknak? Milyen szomorú lenne a ház, az otthon édesanya nélkül, gondoltátok már ezt gyermekek? Ki ölelgetne meg benneteket az ajtóban, mikor hazamentek az iskolából? Ki teritené meg az asztalt, a jó ebéd számára, ki foltozná,

varrná meg ruháitokat... jaj, végiggondolni is nagyon szomorú volna, mit vesztenénk, ha nem volna jó édesanyánk! De éppen így nagy-nagy szomorúság volna a családban, ha egy napon elvesztenénk az édesapát, aki két keze munkájával keresi meg a kenyérre, ruhára, mindenre valót. A jó Isten után tehát kinek köszönhetünk legtöbbet? Igen, a templomban tehát a jó Istennek való forró köszönetünk és kérelmünk után azt köszönjük meg, hogy egészséget adott jó szüleinknek s azt kérjük Tőle, adjon nekik továbbra is olyan egészséget, hogy gond nélkül felnevelhesenek bennünket.

Ki tudna még mondani valamit, amit kérünk, vagy amit megköszönünk a templomban? Felirom. (Közös megbeszélés alapján.)

Meleg otthont adott nekünk az Isten.

Megadja mindennapi kenyerünket.

Látjátok, milyen sokat köszönhetünk az Istennek. Az ő jósága és szeretete nélkül nagyon szomorú volna életünk.

Ki tudna még valamit megköszönni a jó Istennek?

Nagyszüleinknek egészséget adott.

Testvéreinknek, rokonainknak egészséget adott, megvédte őket minden bajtól.

Megsegíti hazánkat, községünket, embertársainkat.

Tanítóinknak erőt, egészséget adott.

III. Mit irtunk a táblára? Mit köszönünk a jó Istennek? Mit kérünk Tőle? Tudjátok-e, gyermekek, hogy a jó Isten számon tartja nagyon a gyermekek imádságát? A templom a jó Isten háza, oda azért megyünk, hogy megköszönjük neki azt, hogy megvédelmezett bennünket, szüleinket a betegségektől, minden bajtól és megadta nekünk a mindennapi kenyeret, a meleg otthont, stb. Sok gyermek azonban már csak akkor gondol a jó Istenre, amikor bajba jutott: amikor elszólitotta tőle a jó édesanyját, édesapját, szerencsétlenségbe jutottak, leégett a házuk, elenség tört a falura, árvíz döntötte romba a házat, jég verte el a termést. Az olyan gyormeknek, akinek csak ilyenkor jut eszébe az Isten, nincs jó szíve. De a jó Isten is csak úgy gondol vele, azt hiszitek? Nem bizony! A jó Isten türelme végtelen nagy, vár sokáig, hátha megjavul a rosszlelkű. De ha akkor sem tér észre, szigorúan megbünteti a gonoszt.

Ki tud olyan imát, amelyben a hazáért imádkozunk? Irjuk le annak az első két sorát!

Isten, áldd meg a magyart,

Jó kedvvel, bőséggel.

Helyesírás- és nyelvi magyarázatok

II. OSZTÁLY.

TANANYAGBEOSZTÁS.

Szeptember:

2. hét: Az I. osztályban szerzett szemléletek felujítása.
3. hét: Másolás. Írásjelek.
4. hét: A hang és betű.

Október:

1. hét: A kis- és nagy ábécé.
2. hét: Helyesírás gyakorlása tollbamondással.
3. hét: A beszéd szemléltetése.
4. hét: A mondás fogalma.

November:

1. hét: Írásjelek a mondásban. Tollbamondás alapján.
2. hét: Szótagolás.
3. hét: Egy-, két- és többtagu szavak.
4. hét: A szavak elválasztása.

December:

1. hét: Tollbamondás.
2. hét: Játék a szavak gyűjtéséhez.
3. hét: A szavak szétbontása hangokra.
4. hét: Karácsonyi szünet.

Január:

1. hét: Magán- és mássalhangzók.
1. hét: Mássalhangzók. Rövidek és hosszúak.
3. hét: A magánhangzók helyesírásának gyakorlása tollbamondás alapján.
4. hét: Mássalhangzók. Egyjegyű és kétjegyűek.

Február:

1. hét: Mássalhangzók. Rövidek és hosszúak.
2. hét: Gyakorlás tollbamondás alapján.
3. hét: Szavak vizsgálása helyesírás szempontjából.
4. hét: Még egyszer a mondásról.

Március:

1. hét: Mondások iratása emlékezetből és azok tárgyalása a helyesírás szempontjából.
2. hét: Nagybetűvel kezdődő szavak írása.
3. hét: Tulajdonnevek tollbamondás alapján.
4. hét: Az írásjelek. Pont és vonás.

Április:

2. hét: Kérdés és kérdőjel. Gyakorlása tollbamondás alapján.
3. hét: Felkiáltás, felszólítás és páncsolás.
4. hét: Mindezek gyakorlása.

Május:

1. hét: Kérdő és felkiáltó mondatok gyűjtése és leírása.
2. hét: Még egyszer az írásjelekről. Tollbamondás alapján.
3. hét: A rokonhangzású mássalhangzók.
4. hét: Ezek helyesírásának gyakorlása.

Június:

Összefoglaló ismételtes.

Tanítás

A tanítás anyaga: Az eddig szerzett szemléletek felújítása.

Az első osztályban a tanuló egész sereg szemléletet szerzett. A tanév első felében ezeket ujtjuk föl, de még bővebb magyarázatokba nem bocsátkozunk.

A kiindulás történhetik élő beszédből, vagy tartalmilag tárgyalt olvasmányból.

I. Élőbeszédből.

Tudtok-e már írni, gyerekek? — Most meglátom, ki tudja a nevét szépen megmondani és a nagy táblára pontosan leírni? — Hogy hívnak téged fiacskám? — Jőjj ki a táblához, és ird fel azt oda! (A tanuló leírja például: Nagy János.) Nagyon jól van! — (A dicsérettel ne fukarkodjunk, mert ez serkentőleg hat a gyermekre.) Hát neked mi a neved? — Te is ird föl! Ki szeretné még felírni a nevét? — Látom, ti mindnyájan szeretnétek felírni a táblára a nevetekeket. Jőjj k ite még, kis fiam! — és ird fel a nevedet! — A nagy táblán például ez állhat:

Nagy János.

Lakatos Erzsébet.

Szabó Károly.

Most figyeljete ide! Vizsgáljuk meg sorba, hogy jól irták-e fel a nevüket?!

— Olvasd el az első nevet!

— Nagy János.

Két részt látok felírva. Hogy lehet ez? — (A tanulóknak két neve van. Utalás a beszéd- és értelemgyakorlatban a családról tanultakra: vezeték- és keresztnév.)

Mindkét nevét milyen kezdőbetűkkel irta? — Látom,

gyermek, ezt jól megfigyelték! — De most mást kérdezek! — A neve után mit rajzolt Nagy János? — Miért kell oda pont? — (Minden mondás [írás] után ezt szoktunk tenni.)

Igy megyünk sorba a három, esetleg több néven át és az elkövetett hibák mutatják meg a további kérdéseket. Fontos a figyelem és a múlt évi szemléletek felújítása.

Begyakorlás. Csendes foglalkozásul minden tanuló írja le füzetébe előbb a saját, majd a tanítója, 1—2 társa, szülei, stb. nevét. (A tanító pedig nézze át valamennyinek írását, az esetleges hibákat vétesse észre és javíttassa ki.)

II. Tartalmilag tárgyalt olvasmányból.

Gyermekek! — a múlt évben sok mindent megfigyeltetek olvasás és írás közben, kíváncsi vagyok, nem feledtél-e el azokat?!

Melyik olvasmányt olvastuk utoljára? — Vegyétek elő az Olvasókönyvet és keressétek ki a hatodik olvasmányt.

6. Az is-ko-lá-ban.

Az is-ko-la ott állt a temp-lom szom-széd-sá-gá-ban, Ab-la-ka-in mo-soly-gott a reg-ge-li nap-su-gár. Rá-csos ka-pu-ja ki-tár-va vár-ta a gyer-me-ke-ke-t. Nyolc ó-ra fe-lé járt az i-dő. Tisz-ta kis fi-uk, ked-ves lány-kák si-et-tek be a ka-pun.

Olvasd el a címet Juliska! — Milyen betűvel kezdődött? — Látjátok, mikor írni kezdünk, az első betűt mindig nagygal kezdjük.

A cím után mit rajzolt az író bácsi? —

— Pontot. —

— Számláld össze a betűket! — Melyek a hosszúak? — Olvassd el a rövideket! —

— Olvass tovább, Péter! —

— Az iskola ott állt a templom szomszédságában. —

Milyen betűkkel kezdődött itt is az írás? — Mi van a végén? Nézzétek csak, a betűk nincsenek mindenütt összeírva. »Az« külön, magában áll. Az »iskola« után is van egy kis hely. Nincs mindenütt kis vonalka, biztosan ki-maradt, eltévesztette a nyomdász bácsi. — Mit gondoltok? — (A gyermekek találgatják, lesz aki hibásnak véli, de föltétlenül többségben lesznek azok, akik már tudják és ismerik a szavakat és megfigyelték azok különírását.)

Jól írták ezt, gyermekek! A szavak olyanok, mint ti, ültök egymás mellett szépen, sorban. Mindenitek külön, a maga helyén. A szavak is így következnek egymás után.

— Olvass tovább, Annus!

— Ablakain mosolygott a reggeli napsugár.

— Számláld össze, hogy ebben a mondásban hány szó van! —

(Igy haladunk tovább és ujitjuk föl a mult évi megfigyelésünkön alapuló szemléleteket. Ügyelni kell arra, hogy fokozatosan minél kevesebbet beszéljünk, inkább a gyermek beszéljen és önállóan próbálja elmondani mindazt, amit olvasás közben megfigyelt.)

Begyakorlás. Másoljanak a tanulók 2—3 rövid mondatot, először írott, majd nyomtatott szövegről.

Írás. Az írás tanításának kapcsolatban kell lennie a helyesírással. Tehát nemcsak a betűk szabályos alakját, majd a szép folyóírást tanítjuk meg, hanem az ékezetek pontos alkalmazását, a kettőzött mássalhangzókat és a rokonhangzású szavak írását is.

Az elkövetett hibáknál ragadjuk meg az alkalmat, ujitsuk föl és kapcsoljuk helyesírási szemléletüket, hogy ezáltal is gyakoroltassuk a helyesírást.

Feladat. Írják le emlékezetből a kisbetűket! — Írják le a nagybetűket!

Tollbamondás. A tollbamondás a helyesírás megtanításának egyik fontos eszköze. Használjuk tehát ezen eszközöt minél gyakrabban. A nagytáblára, valamint a füzetbe — tollbamondás után — írjanak a tanulók előbb szavakat, majd később rövid mondatokat is. Ezáltal fejlődik a gyermek hallása, finomodik megfigyelő képessége és így írási készsége is.

A tanító a leírandó szöveget mondja ki értelmesen, tisztán, majd a tanulókkal is mondassa ki. A kimondott szó jeleentését tisztázzuk, mondatoknál pedig annak tartalmi jelentését. Sőt a tanulók egy-egy nehezebb esetről előre is elmondják annak leírási módját.

Tollbamondás alatt kérdezni nem szabad, mert ez zavarja a többieket.

A nagytáblára írt szöveget azonnal közösen kijavítják, a füzetbe írottat pedig a tanító nézze át, a hibát jelölje meg és javíttassa ki.

Aki lassan, 3—4 ízben tollbamondott szövegből valamit elfelejt, hagyja ki. Javításhoz a helyes szöveget írjuk a nagytáblára, vagy írassuk oda.

Kókai Béla

mezőturi rk. igazgatótanító
vezérkönyve alapján.

Olvasmánytárgyalás

III. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Mennek a huszárok c. költemény tárgyalása.

Nevelési cél: A katonás szellem kifejlesztése a gyermekekben.

I. Előkészítés. Mi szeretnétek lenni, ha megnőttök? Igen ám, de előbb katonáskodni is kell ám! Szeretnél-e katona lenni? Miért? Aztán milyen katona szeretnél lenni? Miért huszár? Tudjátok-e, gyermekek, hogy nevezték a világháboruban a magyar huszárt ellenségeink? Vörös ördög-nek! Hát csakugyan olyan ördögök voltak a magyar huszárok? Akkor hát miért nevezték el őket »vörös ördög«-nek, mit gondoltok? (Megbeszélés.) Olyanok voltak, mint az ördögök, mindenhol, ahol baj volt, ahová ember kellett, igazán katona, ott voltak a magyar huszárok. Szóval nem is ördögök, hanem inkább ördöngösök voltak, vitézek, a legvitézebbek a katonák között.

Ábrányi Emil bácsi irt egy szép költeményt a magyar huszárról. Beszéljünk ma erről a költeményről.

II. Tárgyalás. A magyar lovasnemzet, mondják rólunk a régi történetírók. Csakugyan, őseink szinte lóra születtek. Mindjárt gyermekkorukban lovat kaptak s talán még járni sem tudtak, már is úgy megülték a lovat, hogy jobban se kell! Akkor még nem volt állandó tanyájuk, hanem állataikat terelgetve legelőről-legelőre ide is, oda is el-látogattak. Az ilyen népnek nagy hasznára van a ló. De szerették is, meg is becsülték őseink a lovat. Ma talán nem így van? Bizony a jó gazdát ma is arról ismerjük meg, milyen a lova. Hát még aztán, ha harcászáltak. Mint a villám, vágattak az ellenségre s nem volt ember, aki megállott volna előttük. Gyorsabbak voltak a futó szél-nél, még a hirnél is, amely pedig — mint a szóbeszéd mondja — gyorsan jár, mint a villám. Ha valaki elköhögi magát az alvégen, az percek alatt már a felvégen van s fuldoklóssá erősül. De a magyar huszár még a hír szárnyalását is megelőzte ám! Ezért rettegtek tőle a világ népei.

De vitézsége mellett gyönyörű is a magyar huszár! Nincsen a világnak még egy olyan délceg katonája, mint a magyar huszár. Tudjátok-e, gyermekek, hogy még a francia, angol, német és minden katonája a világnak is a magyar huszár ruhájába öltözik, ha nagyon szép akar lenni valamilyen ünnepélyes alkalomkor.

De rátarti is ám a magyar huszár mivoltára! Csak úgy félvállról beszél másfajta katonával, mintha tudná, hogy ő a világ legelső katonája!

Most pedig elmondom nektek, mit irt róla Ábrányi Emil.

MENNEK A HUSZÁROK.

*Mennek hosszú sorban
A magyar huszárok.
Nem tartja fel őket
Se folyó, se árok.*

*Sohasem járadnak,
Nagyritkán pihennek.
Akkor legvigabbak,
Ha csatába mennek.*

*Nincs a földnek bátrabb,
Büszkébb kalonája.
Ragyog a nap örömében,
Ha lepillant rája.*

*Szemük is, kardjuk is
Villámmal van tele,
Minden ellenséget
Lesujtanak vele!*

*Villogó kardjukkal
Ők vigyáznak rátok,
Hogy szabad maradjon
Szép magyar hazátok!...*

*Hogy fölkeljen újra
Régi dicsőségünk!...
Hogy ne legyen, míg világ áll,
Soha, soha végünk!*

(Néhány pillanatnyi szünet után.) Mi tetszett nektek legjobban ebben a szép költeményben? A költemény szépségeinek spontán megnyilatkozásait megtárgyaljuk közös megbeszélés alapján.

Olvassuk el most még egyszer a költeményt. Olvasd el az első versszakaszát! Miért mondja azt a költő: Nem tartja fel őket se folyó, se árok? Mit csinál a huszár, ha folyóhoz ér? (Átgázol rajta, vagy átusztat lovával.) És ha árokhoz érkezik? (Átugrat rajta!)

Olvasd a második szakaszt!

Miért akkor a legvigabbak a huszárok, ha csatába mennek? Hogy értitek ezt? A magyar huszár nem szereti a sok gyakorlatozást. Azt szereti, ha élő ellenséget lát maga előtt, amit aprítani lehet! Szembe mer nézni a veszedelemmel, sokszor szinte maga keresi azt, hogy megmutassa virtusát.

Olvassuk tovább! Olvasd a harmadik versszakot!

Miért mondja azt az író, hogy ragyog a nap örömében, ha lepillant rája? Ugy bizony, még neki is kedve telik a gyönyörű magyar legények nézésében!

Olvassuk tovább!

Mit jelent az, hogy szemük is, kardjuk is villámmal van tele? Hogy néz a magyar, ha mérges? Miért mérges a magyar huszár? Azért bizony, mert szembe mer vele szállni az ellenség! Aprítja is aztán őket úgy, mint a rópát! Már a szeme is szur, mintha az is fegyver volna, akár az élesre fent kardja.

Tovább olvassuk!

Mikor az ellenséget kiverik szép hazánkból, reánk vigyáznak valójában, hogy nekünk bajunk ne essék. Ezért mondja a költő azt: Villogó kardjukkal ők vigyáznak rátok, hogy szabad maradjon szép magyar hazátok!

Olvassuk tovább! Mit jelent az, — Hogy fölkeljen újra régi dicsőségünk!... Hogy ne legyen, míg világ áll, soha, soha végünk! Régen nagy volt a magyar és neve dicsőséggel járta be a világot! Aztán, hogy ránk törtek az ellenségek, számunk megfogyatkozott, ha hírünk nem is! Azért mondja azt az író, hogy küzd a huszár, mert azt

akarja, hogy újra felragyogjon, felkeljen régi dicsőségünk! Hogy amíg a világ áll, a magyarnak soha se legyen vége!

Ki tudná most ennek a szép költeménynek elmondani a tartalmát?

Mondd el! (Előbb több tanulóval, majd egy összefüggően mondja el.)

A költeményt összefüggően olvastatjuk el.

III. Összefoglalás. Kérdések alapján.

Házi feladat: minden órára 1—1 versszakaszt megtanulnak könyv nélkül.

Alkalmazás. Rajzolják le a magyar huszárt! Rajzolják le úgy, amint a könyvben látják! Mit ábrázol az? (A nap ragyogva nézi a vágtató magyar huszárt.)

Elmélyítés. Vannak-e ma huszárok? Vannak ám! Kinek a katonái? Tudjátok-e azt a nótát: *Horthy Miklós katonája vagyok, legszebb katonája?* Hát ez kikről szól? Énekeljük el mi is most ezt a nótát!

Ének: *Horthy Miklós katonája vagyok...*

Gyermekek, hát ki nem akar huszár lenni, ha katoná lesz?!

Természeti és gazdasági ismeretek

III. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: A gyümölcs szedése, eltartása, feldolgozása.

Nevelési cél: A gyümölcsstermelési ismeretek elsajátítása.

I. Érdeklődéskeltés. Előkészítés. Miért termelnek gyümölcsöt községünkben? Milyen gyümölcsöt szednek mostanában? Van-e haszna ebből a gazdának? Milyen? A gyümölcsstermesztés sok szép hasznót és gyönyörűséget szerez. Nem okoz nagy költséget s könnyen el lehet végezni a többi munka mellett. A reáfordított fáradságot, a kitaratást és hozzáértést bőven jutalmazza, hiszen a magyar fajgyümölcsnek külföldön is jó híre és ára van!

Ki ne szeretné a jó gyümölcsöt? Miért szeretjük? Kellemes íze miatt fogyasztjuk, de egészségünk fenntartásáért is; a friss gyümölcsben ugynevezett vitaminanyagok vannak, ezek az anyagok életűdítők. Gyümölcs nélkül el sem tudunk képzelni gyermeket. De nemcsak a gyümölcs maga, hanem a fája is hasznára van az embernek. Szép vidék, árnyas út, barátságos utca fák nélkül el sem képzelhető! Vagy nem igyekszik-e minden ember gyümölcsfák ültetésével házának környékét szebbé, barátságosabbá és kedvessé tenni? A fák ezenkívül javítják a levegőt, felfogják a port is.

II. Beszéljünk ma arról, hogyan szedik, tartják és dolgozzák fel a gyümölcsöt?

Mikor szedjük a gyümölcsöt?

Friss állapotban való fogyasztásra, aszalásra és bornak, teljesen ép gyümölcs jó. A gyümölcs azonban csak akkor marad ép, ha nem rázzuk le a fáról, hanem leszedjük. Mikor kell leszedni a gyümölcsöt? Sok gyümölcs már a fán megéri és leszedve élvezhető. Ilyenek a cseresznye, meggy, szőlő, dió, továbbá a nyári alma- és körtefélék. Van azonban olyan gyümölcs is, amely csak leszedés után, fekvés közben érik meg. Ezt nevezzük utóérésnek. Ekkor változik át ugyanis bennük a gyümölcsben lévő ugynevezett keményítő cukorrá. Utóéréssel érik meg a birs, a naspolya, továbbá a téli alma- és körtefélék.

Mikor kezdjük meg az őszi és téli almák szedését?

Ha száruk a termőnyárról könnyen leválik (szemléltetés) s a levél sárgulni kezd. A korán szedett gyümölcs fonnyad és izetlen marad.

Hogyan szedjük a gyümölcsöt?

Bizony az ütődött alma, körte, birs és barack hamar romlik. Az eltartásra szánt gyümölcsöt kézzel szedjük, úgyhogy szára is sértetlen maradjon. A magastörzsű fák veszélyesebb részein termett gyümölcsöt csak hosszú póznára erősített vagy házilag készített gyümölcsszedővel (szemléltetés) szedhetjük le.

Gyümölcsszedő sokféle van. A szedést száraz időben kell végezni. A diót, mandulát, gesztenyét zöld héjának felrepedésekor lerázogatjuk. Hogy gyorsabban menjen a dolog, póznával szokás leverni. De ilyenkor vigyázzunk, nehogy leverjük a fa rügyeit, mert abban van a jövő évi termés!

Hogyan tartjuk el a gyümölcsöt?

Télen és késő tavasszal a szépen eltartott gyümölcsök többet fizetnek, mint ősszel. Kár, hogy gyümölcstermelőink nagyrésze már a gyümölcshűtőre igyekszik tudni a termésén s mert nagy tömegben viszi a piacra, keveset kap érte. Bizony, ez kevés üzleti érzékre vall s a vége az, hogy decemberben, januárban előzőnli hazánkat a külföldi gyümölcs, mert hazai gyümölcs már csak elvétve akad.

A gyümölcs eltartható padláson, pincében, lakatlan, de egyenlő hőmérsékletű szobában. (Nagytermelőknél gyümölcskamrában tartják el.)

Minthogy még egészen száraznak vélt pincében is fejlődhetnek ugynevezett penészgombák, a pince gyümölcstartásra csak akkor alkalmas, ha gyümölcslakás előtt jól kikénezték. (A látottak megbeszélése, hogyan kénezték?)

A túl világos és nagyon változó hőmérsékletű helyi-

ségek sem jók gyümölcstartásra. A gyümölcs minden szagot könnyen magába vesz, ezért az erős szagot árasztó, bomlásnak indult anyagokat távolítsuk el a gyümölcskamra közeléből.

A kamrában és a pincében gyümölcstartó állványokat és polcokat helyezünk el, pincében zsupszalmát terítünk a gyümölcs alá.

A leszedett gyümölcsöt csészéjével (ahol levele volt!) lefelé egymástól külön fektetjük le. Helyszüke esetén a gyümölcsöt egymásra rakják, ez esetben az egyes rétegek közé azonban csomagolópapírost tegyünk, s ügyeljünk arra, hogy e rétegeket husz centiméternél magasabbra ne halmozzuk. Nagy halmokban a gyümölcsöt nagyon nehéz elenőrizni, már pedig a rothadt darabok megromtják a többit is.

Hogyan történik a gyümölcs feldolgozása?

A gyümölcsöt szokták aszalni, befőzik, gyümölcslét (lekvárt) készítenek belőle, ha sok terem, bort vagy ecetet is csinálnak belőle.

A gyümölcs egyik leghasznosabb értékesítési módja az aszalás. Az aszalt gyümölcsnek nagy előnye, hogy sokáig eláll és bárhová könnyen szállítható. Az aszalást azonban gondosan (nem kemencében!) kell végezni.

A befőzés vagy gőzölés is sokáig eltartja a gyümölcsöt. Ezt háromféleképen szokták végezni: vagy meghagyják természetes állapotban a gyümölcsöt, vagy hántják s végül felszelelik.

Gyümölcslésnek (lekvárnak) nevezzük a főzés által besűrített gyümölcsöt, melyet cukorral vagy a nélkül is előállíthatunk. E célra azonban mindig csak teljesen érett, egészséges gyümölcsöt használunk fel.

A gyümölcsbort vagy gyümölcsecetet legtöbbször almából (olykor körtéből vagy ribizliből) készítik.

III. Összefoglalás. Kérdések alapján, közös megbeszélés útján megbeszéljük a látott és hallottakat.

IV. OSZTÁLY.

Költeménytárgyalás

A tanítás anyaga: Felszabadulás! című vers tárgyalása.

Nevelési cél: A hazatérő magyarság érzésének érzékeltetése.

1. Előkészítés. Gyerekek! Ki emlékszik még a múlt év őszen történt nagyjelentőségű dolgokra? Mi történt akkor hazánk egy részével? Melyik részt kaptuk vissza akkor? Miért örültünk annyira a felszabadult Felvidék

magyarlakta részének? Kiket, milyen anyanyelvű testvéreinket kaptuk vissza?

Gondoltatok-e már arra, gyermekek, mennyit szenvedtek azok a mi jó magyar testvéreink az idegen megszállás évei alatt? Kik szakították el tőlünk? Hány évig éltek távol, elszakítva tőlünk? Hány évesek vagytok? Gondoljátok el, több, mint kétszer annyi ideig voltak »idegen« hazában, mint amennyi évesek ti vagytok! Még elgondolni is rettenetes szenvedéseiket!

És mégis mit láttunk? Csodát, gyermekeim! Azok az elnyomott, magyarságukért üldözött, hajszolt magyar testvéreink minden üldözés dacára is hiven kitartottak. Eltiltották nekik anyanyelvük használatát, elvették földjüket, kitették munkahelyükről a családfőket, bezárták gyárakat, műhelyeiket, megszüntették magyar iskoláikat s gyermekeiket idegen nyelvű iskolákba kényszerítették, letiltották keblükről a három szint, ki akarták parancsolni lelkükből a magyar hazához való visszakivánczozást! És mind ezt nem néhány napig, hétig, hónapokig, hanem husz hosszú esztendeig csinálták velük! És szegények hiába vártak, reménykedtek, hogy jönnek a felszabadító Horthy-bakák, felvirrad szabadulásuk hajnala... Hiába rejtegették a letiltott magyar zászlót, sokszor életük kockáztatásával is, hogy háfha eljön az óra, amikor kitűzhetik végre házuk falára... Hiába...

Magyarul csak titokban, egymás között beszélhettek, mert azt is eltiltották nekik. Magyarul dalolni csak olyankor lehetett, ha nem hallották a minden magyar szótól, daltól rettegető elnyomóik. Megtiltották számukra a magyar rádió hallgatását, s ha valakit rajtakaptak azon, hogy Budapestet hallgatta, kegyetlenül elvették rádiókészülékét, gazdáját pedig börtönbe zárták.

Ó, milyen kegyetlenül hosszú lehetett ezeknek a derék, jó, hazájukhoz hűségesen kitartó magyar testvéreinknek ez a husz év! Mennyi kint, mennyi megaláztatást, mennyi szenvedést kellett vállalniok, amiért magyarok maradtak. De ők inkább vállalták a meghurcoltatást, vállalták a börtönt, vállalták a nyomorúságot, a szenvedést, de nem tagadták meg magyarságukat. Pedig milyen könnyű dolguk lett volna, ha kijelentik: hogy ők ezentul nem magyarok akarnak lenni, hanem csehek! Bizonyosan a legjobb jövedelmű állásokat, földet adták volna számukra, hogy aztán büszkén mutogassák a világnak: Ime, lássátok, a magyarok sem kívánczoznak már vissza többé régi hazájukba, annyira szeretnek nálunk! És azt gondoljátok, akadt egyetlen egy magyar is, aki így cselekedett! Inkább türték a szenvedést, de áruló magyar, fajtáját, hazáját

megtagadó magyart nem talált egyet sem az elnyomó el-
lenség!

Gondolhatjátok, mekkora volt az örömük ezeknek a derék, hozzánk mindvégig hűségesen kitartó magyar testvéreinknek, amikor bevonulni látták községükbe, városukba a magyar honvédeket! Amikor kitűzhatték végre — addig Isten tudja hol rejtegetett — magyar zászlóikat s kiállhattak az utra, éljenezhették a Kormányzó urat és a délcegen lépkedő daliás magyar honvédeket! Gyerekek! El tudjátok képzelni ezt az örömet? Volt magyar, aki, amikor átjöhetett végre szabadon, utlevél nélkül a Dunán a magyar partra, ahogy kilépett a partra, letérdelt és megcsókolta az anyaföldet... Mint gyermek, aki régen eltávozott szüleitől s végre husz hosszú esztendő után kezét csókolhat édesanyjának...

II. Hogy mit éreztek, mit szenvedtek ezek a derék, hazatért magyar véreink, nehéz volna még elképzelni is. Szerencsére egy derék kassai magyar versbe, költeménybe foglalta érzéseit. Gondoltam, ennél szebben, jobban senki sem tudná ezt érzékeltetni velünk, azért elmondom most nektek ezt a költeményt.

Címe:

FELSZABADULÁS!

Írójának neve SZIKLAY FEPENC (Kassa). Jól jegyezzétek meg!

Most pedig hallgassátok, mit ír a költő.

*Husz éve vártuk ezt a drága percet,
Hogy szabadon szólhasson végre szánk!
Eddig hazudni, vagy hallgatni kellett,
Hogy gyilkosan ne törjenek reánk.
Husz évig éltünk, önmagunk tagadva,
Hogy tartogassuk puszta életünk
E szent megváltó, áldott pillanatra,
Mikor hazánkba visszatérhetünk.*

*Husz évig éltünk itt igába törve,
Szülőföldünkön idegen gyanánt,
Hányszor borultunk sirva ősi rögre,
Ahol lakásunk volt, de nem hazánk!
Nem volt hazánk, hisz hencső pribékek
Üllék vadul az árulás torát,
A járom a mi vállainkon égett
És ők zsebelték buzáját, borát.*

Nem volt hazánk és mégis — úgy szerettük!
 Kinok között, halálra szántan is,
 Mert tudtuk azt, egy percre sem feledtük,
 Hogy urságuk bítorló, gaz, hamis!
 Mert tudtuk azt, csak avval is, hogy élünk
 E szent helyen s ha kell, temelkezünk,
 Szent hivatás feltámadást remélnünk
 S hinnünk, hogy egyszer még ott hon leszünk!

Magyar maradt ez ősi föld! Hiába
 Üldöztek el közülünk ezreket,
 És jött tizannyi mindegyik nyomába, —
 A holtakat kiüzni nem lehet!
 Magyarnak őrzött meg sok hősi emlék:
 Nagy ősök földbe ágyazott pora,
 Ha büszke mult erősít szívet, elmét,
 Korcsult jövőtől nem félünk soha!

A multból élünk, ámde — a jövőnek!
 Nem búsitott a céltalan jelen,
 Vigyáztuk elmulását zord időknek,
 Amig a napfény újra megjelen.
 Gunyolt reményünk végre, im, beválott!
 Utat talált az égbe hő imánk,
 Eljött a perc, a százezerszer áldott,
 Mit millió szív úgy, de úgy kívánt!

Ne higgye senki, hogy csodára lesve
 Mi mitse tettünk értünk, értetek!
 Munkában izzott férji lelke-teste
 S magyar anyák neveltek gyermekeket!
 Dolgunk olyan volt, mint ki fákát ültet,
 Habár maga gyümölcsöt sem remél:
 A vágy, mely élteté öreg szívünket,
 Tovább az ifjúság szívében él!

S ne higgye senki, hogy tán elfeledtünk,
 Ha »tulra« innen ritkán szállt a hír,
 Hisz tudnotok kell, átok ül felettünk
 S magyar, ha sirni kell, magába sir!
 És tudnotok kell, mit parancsol Isten,
 — Hiába tört be cseh, tatár, török, —
 Amig e föld nem egy, itt béke nincsen:
 A Kárpátok törvénye szent s örök!

A Kárpátok törvénye ez: Ne lépje
 Szét jött-ment azt, amit Isten egybetart!
 És, hogy legyen nép, mely szavát megértse,
 Ezért alkotta Isten a magyart!

*Jogunk van minden talpalatnyi földre!
 — Vagy ezredévé ur itt volt-e más?!
 Ez volt hitünk, ezt biztatott öröme:
 Magyar-nak lenni égi hivatás!*

*Magyarnak lenni! Nyillan! Mitse félve,
 Hogy már ezért is üznek véredek!
 Magyarnak élni, dolgosan, remélve,
 Hogy mit teremtünk, mind miénk lehet!
 Ó, hogy megértük ezt a drága percet!
 Dicséret érte Néked, Istenünk!
 Köszönjük ezt a nem remélt kegyelmet
 S fogadjuk: Áldhat szent kezed, vagy verhet,
 Mindig a Te néped: magyarok leszünk!*

Egy percig némán maradok, várom a költemény által keltett hatás elmélyülését. Aztán megered a szó, a beszélgetés, mint a patak, mely »minél messzebbre foly, annál inkább dagad«. A költeményt most nem lesz időnk szakaszonként tárgyalni: annak egy egész órát kell szentelnünk! Megéri! Most csak hallgassuk, mit ébresztett a gyermekek lelkében e költemény s vezessük, irányítsuk a beszélgetés fonalát egyik gondolatról a másikra. Ó, micsoda lelki megrázkódtatásokat kelthetünk e költeménnyel a gyermekben! Egész életére kiható élménnyel véshetjük szívébe a szent hazaszeretetet. S ha úgy érezzük, hogy csordultig már a pohár, befejezésül most, e költemény egyszeri elolvasása után, mondjuk el együtt a *Szózat* első két szakaszát:

*Hazádnak rendületlenül
 Légy hive, ó magyar!
 Bölcsőd az s majdan sirod is,
 Mely ápol s eltakar.*

*A nagy világon e kívül
 Nincsen számodra hely;
 Áldjon vagy verjen sors keze:
 Itt élned, halnod kell.*

A második órán, amikor szakaszonként tárgyaljuk majd a költeményt, elevenítsük fel azt a fenséges pillanatot, amikor vitéz honvédeink először léptek a husz évig elrabolt magyar földre. Tegyük ezt színesen, egész lélekkel, hadd érezze a gyermek, hogy mi is ott vagyunk most a *lulsó* oldalon, s mi is a költemény írójával várjuk a felszabadító magyar katonákat, élükön a Legelső Magyarral! Énekeljük el a bevonuló magyar bakák dalát: *Horthy*

Miklós katonája vagyok... Számoljanak be a gyermekek, ki mit hallott rádióan a felszabadulás és bevonulás felejtetetlen pillanataiból!

Ha így sikerült a nemzeti érzést elébük tárunk s azt a tanulók lelkében meggyökereztetnünk, a vállalkozó egykét legjobb tanuló tanulja meg a költeményt s valamelyik iskolai ünnepélyen adja elő szépen. A felújított költemény újra rezonálni fog a gyermekek lelkében, ami csak még jobban elmélyíti a hatást, amit nem lehet eléggé mélyen belevésni ma minden magyar gyermek szívébe-lelkébe!

(V. L.)

Gazdasági ismeretek

IV. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Őszi teendők a konyhakertben.

Nevelési cél: A gazdasági érzék és gondolkodás fejlesztése.

I. Előkészítés. Kivonulás az iskola konyhakertjébe. Beszélgetés a konyhaketről, annak műveléséről, beosztásáról, hasznáról.

Szóba kerül itt a konyhakert területének kihasználása, a vetésforgó, trágyázás.

Célkitűzés: Beszéljünk ma arról, mik az őszi teendők a konyhakertben?

II. Tárgyalás. (Közös megbeszélés alapján.)

A konyhakertnek trágyázásra kerülő részét ősszel trágyázzuk meg és azonnal ássuk le a trágyát. A konyhakert többi részét is még a fagyok beállta előtt fel kell ásni. A felásott földet csak akkor szabad elgereblyézni, ha azt még az ősszel bevetjük.

Ősszel vetjük a téli salátát, a korai spenótot és a fokhagymát.

A téli saláta magját Szent István-nap körül (sűrűn szórva vetjük el. A 3—4 levelű palántákat aztán októberben palántáljuk 25 centiméter sor- és növénytávolságra. Ültetéskor jól megöntözzük.

A spenót magját szeptemberben vetjük 20 centiméter sortávolságra. Ősszel és tavasszal kigyomláljuk. Kora tavasszal a spenót levelei adják az első zöldfőzeléket. Fejlődő gyermekek legegészségesebb vérképző tápláléka. Korán felmagzik. Utána még tavaszi vetésű növényeket vethetünk.

A fokhagyma-gerezdeket szeptemberben vagy márciusban 20 centiméter sor- és félannyi növénytávolságra dugdossuk el. Tavasszal gyomláljuk és sekélyen megkapáljuk. Szárát érés előtt épp úgy, mint a vöröshagyma szárát, letapossuk. Juliusban szedjük fel.

A konyhakerti növények téli eltartása.

A konyhakerti növények közül leginkább a következőket szoktuk termelni (vidékenként más):

1. A hagymaféléket felszedésük után vagy koszoruba fűzzük és felakasztjuk, padláson megszárítgatjuk és száraz, fagymentes helyen rakásra hányjuk. Nagytermelők a jól kiszáradt hagymát prizmába is szokták rakni, úgy, mint a burgonyát.

2. A hüvelyeseket megérés után kicsépeljük, kiostáljuk vagy szeleljük és ha jól kiszáradtak, zsákba tesszük. A babot zölden is eltehetjük. Ekkor előbb sós vízben megfőzzük s azután ecetes vízbe rakjuk. Sokan a zöldbabot megaszalják és úgy tartják el télire.

3. Az uborkát sós vízbe vagy ecetbe téve tesszük el télire. A sárgadinnye és a tök némely fajtái száraz, hűvös, fagymentes helyen sokáig eltarthatók.

4. A paradicsomot úgy tesszük el télire, hogy megfőzzük, levét és husát lószőrszítán keresztül nyomkodjuk, majd üvegekbe öntjük, pergamentpapirossal jól lekötjük s végül vízben pároljuk.

5. A fejes káposztát hordóban savanyítjuk, vagy pedig ásónyom mélységű gödörbe rakjuk és leföldeljük. A földréteg fölé szalmás trágyát terítünk, hogy meg ne fagyjon. Utóbbi módon rakjuk el a többi káposztaféléket is.

6. A gyökérféléket friss homok között rétegenként helyezzük el. A sárgarépa leveleit a magnyerésre alkalmas szép tövekről lecsavarjuk, a többiekről pedig a gyökérfejjel együtt levágjuk. A petrezselymet úgy rakjuk el, hogy a zöldje kiálljon, akkor egész télen át lesz zöldpetrezselymünk.

III. Megbeszélés. Miért nem trágyázzuk meg egyszerre az egész kertet? Hogyan teszük el nálatok télire a zöldségféléket? Miért kell évről-évre friss homokba tenni a gyökereket? (A régi homok száraz, azért fonnyasztja a gyökereket, azután rothasztó baktériumokat tartalmaz s így megfertőzi az egészséges gyökereket!)

Történelem

V. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Kik lakták hazánk földjét a honfoglalás előtt?

Nevelési cél: A történelmi gondolkozás kifejlesztése.

I. Előkészítés. A negyedik osztályban tanultak felújítása, különös tekintettel a szülőföldi történelmi vonatkozásokra.

II. Tárgyalás. a) A Kárpát-medence a magyarok honfoglalása előtt.

Krisztus után az V. század elején az Európa nagy részére, Nyugat-Ázsiára és Észak-Afrikára kiterjedő hatalmas római birodalom megrendült. Északról és Ázsia felől friss erőtől duzzadó új népek jelentkeztek és most már szünet nélkül döngetve a római birodalom kapuit, bebozsátást kérnek. Támadásaik folytán megindul a népek vándorlása s Európán az általános zűrzavar lesz urrá.

A IX. század végén a nyugtalanság már mindenütt elült, a népek hullámozása véget ért; azok felhagyva a harcokkal s letelepedve államokba tömörülnek és békés foglalkozáshoz fognak. Csak a Kárpáti-Medencében nem tisztult még a helyzet. Itt nem alakult ki még egy egységes, erős állam, pedig ezt a területet mind földrajzi és gazdasági egységével, mind a Kárpátok természetes védővonalával az Isten is arra rendelte, hogy itt egy államalkotó képességekkel megáldott nép hosszúéletű államot alapítson.

b) Kik lakták a Kárpát-Medencét a magyarok honfoglalása előtt?

Hazánk földjén a magyarság megjelenése előtt már sok nép vonult át. Egyesek hosszabb-rövidebb időre le is telepedtek itt, de szilárd államot vagy azért nem tudtak alapítani, mert hatalmukat a medence csak egy részére terjesztették ki, vagy mert tulcsaptak határain.

1. A legrégebb lakosok. A Dunántúlra nyugatról kelta törzsek szivárogtak be, de szervezett államot nem alkottak. Iparral és kereskedelemmel foglalkozva városokba tömörültek. Erdélyben a dákok alapítottak államot, királyoknak hódolva. A Duna—Tisza között a szarmata jazygok, a Morva és Garam vidékén a germán kvádok éltek.

2. A rómaiak. Ezt a néprajzi képet a rómaiak zavarták meg. A római hódítás először a Dunántúlra terjedt ki, ahol a kelta törzsek leigázása után már a Krisztus utáni I. században erősen megvetették a lábukat és azt Pannonia néven római tartománnyá szervezték.

Majd rákerült a sor a Tiszántúlra és Erdélyre is. A dákok vitéz királyuk, Decebal vezetése alatt elkeseredetten harcoltak a rómaiak ellen, de Trajanus római császár 101—107-ig tartó hadjáratában megtörte erejüket és országukat Dácia néven a római birodalomhoz csatolta. E győzelmes hadjáratok emlékéért Rómában a Trajanus-oszlop, az Al-Dunánál a sziklába vésett felirat és a dunai kőhid maradványai őrzik. A rómaiak a meghódított területeken mindenütt a magasabb műveltséget terjesztették. A régi kelta és dák városok romjain csakhamar virágzó római városok épültek: Aquincum (Óbuda), Sopianae (Pécs), Brigetio (Ószőny), Savaria (Szombathely), Scarabantia (Sopron), Arrabona (Győr), Apulum (Gyulafehérvár). A városokat nagyszerű hadiutak kötötték össze. A

barbárok ellen erős védőművekkel biztosították tartományaikat.

A rómaiak azzal követtek el hibát, — a saját szempontjukból! — hogy nem foglalták el a mocsaras és műveletlenül álló Duna—Tisza közét és a zord északi hegyvidéket. Ennek a mulasztásnak az lett a következménye, hogy északról germán népek szivárogtak be és megdöntötték a rómaiak uralmát. Elsőnek Dácia bukott el, ezt a Fekete-tenger és az Al-Duna mellékéről nyugat felé vonuló nyugati gótok támadásai következtében már 275-ben kénytelenek voltak kiűriteni és csapataikat a Duna vonala mögé visszavonni. A kiűritett Dáciát tehát a nyugati gótok szállták meg. Pannoniát sok harc árán egészen a IV. század végéig tudták tartani a rómaiak. Ekkor azonban veszedelmes ellenség jutott el a római birodalom dunai határáig. Ez az ellenség a hún nép volt.

3. A húnok. A húnok a Krisztus előtti III. század végén tűnnek fel Ázsiában, Kína szomszédságában, a mai mongolok földjén. A húnok itt nomád (vándor) életet éltek. Főfoglalkozásuk az állattenyésztés és a hadakozás volt. Városaik nem voltak, állandó telepeken sátrakban laktak. Eleinte sokat szenvedett tőlük Kína. Ellenük építették a kínai falat. Végül a kínaiak összefogtak ellenük és megdöntötték a birodalmat. A húnok egy része a kínaiak elől Európa felé menekült és előbb Kelet-Oroszországban telepedett le, majd a Volga- és a Don-folyók között találjuk őket. Innen 375-ben Balambér vezetésével elindultak nyugat felé és előtörésükkel nagy néphullámozást idéztek elő Európában. Feltartózhatatlan tömegeik hamarosan elérik a Kárpátok vonalát. Mivel azonban a hún törzsek között hiányzott az egyetértés, a római birodalom veszedelmévé csak akkor váltak, mikor Attila (434—453) testvérének, Budának megöletése után egyesítette a hún törzsek erejét s Európa közepén nagy birodalmat alapított a Rajnától a Volgáig és a Kaukázusig.

A birodalom középpontja hazánk földje volt. Attila főhadiszállása valahol Szeged táján lehetett. Parancsainak engedelmeskedtek germán, szláv és török népek. Attila nagy hadvezér és éleseszű államférfiu volt. Kardhoz csak akkor nyult, ha a politika ravasz eszközeivel nem ért célt. Ő magát Isten ostorának nevezte. Két nagyobb támadó hadjáratról tudunk. Az egyiket 451-ben vezette a nyugatrómai birodalom egyik galliai tartománya ellen, de annak vezére, Aetius, sikeresen harcolt Attila ellen. A másik útja Róma ellen irányult, a Szent város falai előtt azonban megállott és visszavonult. A következő évben meghalt s a birodalom, amelyet csak az ő hatalmas egyénisége tartott össze, felbomlott. A leigázott népek felszabadultak, a

húnok maradványai a Fekete-tenger partvidékére vonultak és itt a bolgárokkal és más török népekkel olvadtak össze.

4. Germánok hazánk földjén. Attila magyarországi örökségén a felszabadult germán törzsek osztozkodtak: Erdélyt és a Tisza völgyét a gepidák, a Dunántúlt a keleti gótok, az Északnyugati Felföldet a longobárdok szállták meg. A keleti gótok azonban nemsokára elhagyták a kiélt Dunántúlt és helyükre a longobárdok ereszkedtek le a Dunántúlra. A longobárdok összefogva a kelet felől a Kárpátok irányában előnyomuló avarokkal, megdöntötték a gepidák uralmát és miután 568-ban maguk is elhagyták a Dunántúlt, az avarok szállták meg hazánk egész területét.

5. Az avarok. Az avarok a húnokhoz hasonlóan óriási területet egyesítettek hatalmuk alatt. Birodalmuk közép-pontja szintén hazánk földje volt és mintegy 200 évig éltek itt, állandó rettegésben tartva a keletrómai császárságot és a nyugati népeket. A császár birodalma védelmére ekkor telepítette a Balkánra a szerbeket és a horvátokat, majd a bolgárokat. Az avar uralmat Nagy Károly frank király törte meg több hadjáratban: gyűrűalaku földsáncaikat elfoglalta és birodalma határának védelmére 803-ban megalapította Ostmarkot (Ausztria).

6. Szlávok. Az avarok uralma idejében hazánk földjének néprajzi összetételében nagy változás történt. Az itt élő avar és germán elemek közé szlávok özönlöttek be oly nagy mértékben, hogy egyes részekén a szlávok kerültek túlsúlyba.

A Tisza mellékét a IX. század elején a bolgárok foglalták el. Az avarok egy része felvette a kereszténységet és lassá beolvadt a szlávok, germánok és később a magyarok tömegébe.

7. Hazánk lakói a honfoglalás előestéjén. Közvetlenül a magyar honfoglalás előtt a Dunántúlon, a Dráva és Száva közének nyugati részén és az Északnyugati-Felföldön jobbra szlávok, avarok és a Dráva mentén elszórtan bolgárok éltek frank fennhatóság alatt. A Dráva—Száva közének keleti része, a tiszántul Erdéllyel együtt a keletrómai császárság fősége alá tartozott. Itt többnyire szláv környezetben élő és erősen szlávosodó bolgár-törökökkel találkozunk. A Duna—Tisza között elszórtan gepida és avar telepek kerültek el.

8. A magyarság megjelenése a Kárpát-Medencében. A honfoglaló magyarság a IX. század végén rövid idő alatt (850—900) hatalmába kerítette a Kárpát-Medencét, leigázta és magába olvasztotta annak laza szervezetben élő szláv népeleleit. Már ez a tény is a magyarság államalkotó és

szervezőképességeiről és életrevalóságáról tanuskodik.

III. Összefoglalás. Nagy vonásokban összefoglaljuk a hazánk földjén élő népeket s rámutatunk itt arra, hogy ellenségeink jogtalanul állítják azt, hogy ők hazánk földjén őslakók, vagyis hogy előttünk, a mi honfoglalásunk előtt is már itt laktak s mi leigázva őket, jutottunk e föld birtokába.

Érzségtan

VI. OSZTÁY.

A tanítás anyaga: A mozgás szervei.

Nevelési cél: Az emberi szervezet megismerése.

I. Előkészítés. Egy szegény, megcsonkított, megnyomortott, koldussá tett ország, a Magyar Haza könyörög hozzatok: Mentsétek meg! Mutassátok meg, mint teszi meg kötelességét a magyar gyermek, ha Hazájának szüksége van reá! A magyar hazának életerős, egészséges ifjakra és leányokra van szüksége! Hogy azzá lehessetek, meg kell ismernünk az emberi szervezetet, hogy azután azt ismerve, megtanuljátok azt, miként kell azt ápolni, edzeni, fejleszteni s megóvni a reá leselkedő ezernyi betegségtől.

Azt, hogy élünk, legelőször talán arról vesszük észre, hogy mozgunk. Beszéljünk ma arról, miért tudunk mozogni, s melyek azok a szerveink, amelyek segítségével mozogni tudunk. (A mozgás szervei.)

II. Tárgyalás. a) A csontváz. Testünk valamennyi anyaga (szöve) közül a csont a legkeményebb. Sejtjei ugyan lágyak, de a ruganyos, porcogószerű sejtközötti állományba a vérből ásványsók, különösen foszforsav, meg szénsavas mész rakódnak le, amitől a csont megkeményedik, anélkül, hogy rugalmasságát elveszítené. (Ha a mészlerakódás hiányos [angolkóros], a csontok a rendesnél lágyabbak maradnak, könnyen elgörbülnek, s ha orvos nem segít a bajon, utóbb ilyen görbén keményednek meg.)

A csont tömör kérgén belül szivacsos szerkezetű. (Szemléltetés valamilyen csonton.) Apró üregecskéit csontvelő tölti ki. Kívül a csontot a vékony és igen érzékeny csonthártya borítja.

A csontok a testnek szilárd támasztóvázát képezik. A csontok védőüregeket alkotnak nemesebb szerveink befogadására (agyvelő, szív, tüdő, stb.).

Csontjaink vagy mozdulatlanul függenek össze egymással (koponyánál az alsó állkapocs kivételével), vagy mozgékonyan az ízületekben. A csont két végét ízületi tok zárja be, amely sima, porcogó s az ízületi nedv teszi síkamlóssá. (Miért? Hogy könnyebben mozogjon.)

A csontvázat három főrésze osztjuk: a fej, a törzs és a végtagok csontvázára.

A fej csontváza a koponya. Csontjai (szemléltetve) az alsó állkapocs kivételével mind mozdulatlanok. Ezek a csontok védőüreget alkotnak az agyvelő és az érzékszervek számára.

Törzsünk tengelye a gerincoszlop, csigolyákból áll. (Szemléltetés.) A gerincoszlop hullámszerű hajlottsága ruganyosságot ad a hátgerincnek. A csigolyák a gerinccsatornát zárják körül, amelyben a gerincvelő húzódik.

A hátszigolyák mindegyikével egy-egy pár borda izesül. A bordák porcogós végükkel elől a lapos mellcsont-hoz nőttek. A bordák a hátszigolyákkal és a mellcsonttal együtt a mellkast alkotják. Ebben van a szív és a tüdő elhelyezve.

Az embernek két pár végtagja van: felső és alsó. A felsőt a lapocka és a kulcscsont, az alsót a medencecsontok erősítik a törzs csontvázához. A felső végtag részei: a felsőkar, az alsókar és a kéz. A felsőkarban egy csont van, ez a felkarcsont. Az alsókarnak két csontja van: a hüvelykujj oldalán az orsócsont, ellenkező felén a singsont. A kéz három részből áll: a kéztőből, a kézközépből és az ujjakból. Kezünket nagyfokú mozgékony-sága a fogásra s a legfinomabb munkára teszi alkalmassá.

Az alsó végtag nagyjában megegyezik a felsőével, csupán az alsó lábszár két csontját nevezzük másként: még pedig a belső oldalon lévő t sipesontnak, a külsőn lévő szárkapocsnak.

b) Az izomrendszer. A csontokat izmok borítják. Az izmok a mozgás szervei. Akaratunk befolyására a legtöbbjük összehúzódik, megrövidül és mozgásba hozza a csontokat. A legtöbb izom inban végződik. Izmaink a mozgáson kívül egyéb feladatokat is végeznek. A tarkóizmok a fejet, a hát- és derékizmok a törzset tartják egyensúlyban. Az alsó végtag erős izmainak állás közben is állandóan dolgozniok kell, hogy a csipő- és térdizületeket kifeszítve tartsák. Vannak azután lélelző-izmok, ezek a bordákat emelik lélelzéskor. Ezekhez tartozik a test belsejében levő rekeszizom, mely a mellüregtől a hasüreget választja el. A belek tartalmát is a rekeszizom távolítja el a hasizmokkal együtt. Igen sok, jórészt apró izom van a kézen. Ez adja meg a kéznek rendkívüli mozgékony-ságát.

Az izmok barnás-vörös rostos nyálábokból állnak. A rostok között ágaznak el az agyvelőből eredő mozgató idegszálak és az izom tápláló erei. Minél több és minél vastagabb rostokból áll az izom, annál erősebb.

c) Az érzékszervek. A külvilágról érzékszerveink útján szerzünk tudomást. Érzékszerveinket mindig valami külső

hatás indítja működésre. Így a látás ingere a fény, a hallásé a hang, a szaglása valamilyen szag, az izlésé valamilyen íztadó anyag, a tapintása valami tárgy érintése. Az inger által keltett benyomásról az érzőidegek visznek jelentést az agyvelőbe, amely azt tudomásul veszi. Érzőidegek útján kap jelentést az agyvelő testünk belső részeiről is. Az ilyen érzékeket belső érzéseknek vagy közérzésnek nevezzük, ellentétben az érzékszerveink nyújtotta külső érzésekről.

III. *Összefoglalás.* A mozgás szervei tehát: a csontrendszer, az ezt mozgató izomrendszer, az idegek, amelyek eszünk parancsait közvetítik az egyes szervekhez, vagy a külvilágból szerzett észleleteket közvetítik az agyhoz, s végül az érzékszervek. (Összefoglalás a tárgyalás menete szerint az egyes részegységek után is történik.)

Műsorok október 6-ra

Elemi iskolában.

1. Szózat.
2. Szavalat. Az aradi tizenhárom. Vályi Nagy Gézától.
3. Ünnepi beszéd a magyar vértanukról. Mondja a tanító.
4. Szavalat. Október hatodikán. Móra Lászlótól.
5. Damjanich és társai. Felolvasás.
6. Szavalat. Órhelyen. Ifj. Szász Károlytól.
7. Himnusz.
8. Hazafias dalok.
9. Szavalat.
10. Hiszekegy.

- — — —
1. Tisztelgés a nemzeti zászló előtt.
  2. Hiszekegy.
  3. Radványi Kálmán: Levél az aradi várból. Szavalat.
  4. Bajkai Lajos: Feltámadunk. Szavalat.
  5. Ünnepi beszédet mond egy tanító.
  6. Alkalmi énekszámok.
  7. Molnár E.: Vértanuk álmodnak. Szavalat.
  8. Szózat.

9. Zivuska Andor: Arad magyar marad! Szavalat.
10. Himnusz.
11. Tisztelgés a nemzeti zászló előtt.

— — — —

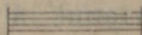
1. Himnusz.
2. Harsányi László: Fohász. Szavalat.
3. Hajdu István: Arad. Szavalat.
4. Alkalmi énekek.
5. Ünnepi beszéd.
7. Szathmáry István: Októberi könnyek. Szavalat.
8. Hiszekegy.
9. Móra László: Párbeszéd. Szavalat.
10. Kurucnóták.
11. Papváryné Sziklai Szeréna: Hitvallás.
12. Szózat.

— — — —

1. Tisztelgés a nemzeti zászló előtt.
2. Himnusz.
3. Kenessy Béla: Itt vagy október. Szavalat.
4. Kossuth Lajos azt izente... Ének.
5. Ünnepi beszéd.
6. Szomoru Árpád: Október hatodikán. Szavalat.
7. Alkalmi dalok.
8. Október 6. Székely (Nuszbek) Sándor. Szavalat.
9. Szózat.
10. Krüger Aladár: Dicsértessék. Szavalat.
11. Hiszekegy.
12. Tisztelgés a nemzeti zászló előtt.

— — — —

1. Szózat.
2. Péter Béla: A néma gyász. Szavalat.
3. Móra László: Október hatodika. Szavalat.
4. Alkalmi dalok.
5. Ünnepi beszéd.
6. Ábrányi Emil: Október 6. Szavalat.
7. Hiszekegy.
8. Vályi Nagy Géza: Októberi könnyek. Szavalat.
9. Szózat.

M E S E D É L U T Á N

Október

Olyan most a mező reggelenkint, mintha gyémántos fátyolrongyokkal volna behullatva. A kis mezei pókok hálói azok. A kis mezei pókok is érzik már a kegyetlen hónapok közeledését: nincs hajlék, nincs kályha, nincs éléstár!

A természetnek nyomorult kis mostohagyermekai érzik a közelgő telet: fölmásznak a legmagasabb fűszálak hegyére, föl a napbanéző fű kék virágaira, a bogáncs borzas fejére, a telegráf-oszlopok hideg porcellán-gombjaira és ott dermedeznek, töprenkednek, hogyan lehetne menekülni?

A mező csöndes. Sápadt-sárga a füország. Szomorúság van lenn, meg kétségbeesés. Fenn a felhők magasában panaszosan kiáltó darvak utaznak dél felé. Aki elmehetett, elment, aki el nem ment, mi lesz abból?

Ime, megborzolódik az erdő, suhogva száll át rajta egy láthatatlan óriás. Szárnyának nyomásai alatt meghajolnak a fák: ruhája végigsepri a mező fűszálait. Jön. Ez az északi szél.

A kis pókokat im reménység eleveníti föl: sietve szőnek hosszú, fehér selyemvitorlákat, két-három méter hosszúakat is. És vesd el magad pirinkó teremtmény: a szél erejével ők is égi utra kelnek.

Szegény kis balgák: a szél megkönyörül rajtatok, föl-emel és viszen benneteket a madarak országútján, de melyőtök juthat el a messzi Dél meleg országaiba?

Itt egy fagally, ott egy háztető fogja el a szálló fehér fonadékot, a templom tornya is megakaszt egypárt az utjában, meg a szél is bizony meg-megfárad és már a szomszéd határban aláhullatja minden pókutasát. Hiába szőnek uj, meg uj hálót, hiába minden törekvés: ez élet nem nyulhat tovább, csak az első hóharmatig.

Bezzeg ürge urék szerencsésebb fiai a természetnek: ők tőkepénzesek, hatalmas óriások a szegény pókhoz képest. A természet ellátta őket ésszel, meg erős ásókkal, ők még a nyáron elkészítették a föld alatt a téli meleg vackokat. Az emberek a föld felett gyűjtötték össze a gabonát, ők a föld alatt. Az emberek behúzódnak a hideg elől a náddal fődött kis házaikba, ők meg a föld mélyébe ásott, puhára bélelt vackaikba húzódnak be. Az emberek betömik az ablakokat mohával, ők is betömik a bejáratoikat mindenféle gazzal. Künn aztán hullhat a hó, tombolhat

a tél hideg orkánja, ürgéék rá se hederitének, alszanak, beszélgetnek. Meglehet, még mesélgetnek is egymásnak, mint a mi embereink a bubos kemence mellett, csak éppen hogy nem pipáznak a meshallgatásban.

Látjátok, milyen az ősz. Bizony, így van ez az emberek között is. Vannak, akik teli éléskamrával, meleg lakással örömmel várják a telet. És vannak, bizony sokan vannak olyanok is, akik félnek a közelgő téltől, mert se meleg ruhájuk, se meleg hajlékuk, se betevő falatjuk nincsen.

A gólyák, fecskék bizony nem is várják meg Tél-apó látogatását. Idejekorán bucsút vesznek tőlük és melegebb hazába szállnak.

Gárdonyi Géza.

Arad...

A magyar gyászok erdejében
Köd permetez, bús szél zokog:
Gyászfátyolos Arad tövében
Mártírok lelke fellobog,
S mint vérző láng libeg az Ég felé.
— Miénk e láng, miénk! — s az Istené.

Miénk e láng ott messze, messze...
Nekünk világít biztatást,
S ígér a meggyöltört testvérnek
A hosszú éjre pirkadást,
Egy édes hajnalt s új napot,
Minőt eddig csak álmunk ringatott...

Tizenhárom láng, szent bitók helyén:
Dicsőségoszlop mindegyik!
Nem gyászt, nem jajt repítünk arra most,
Esküt susognak szíveink.
— Tizenhárom láng, értjük fényetek!
Magyarok vagyunk, szólunk véletek!

Megyünk Aradra mind a négy felől,
Majd egyszer ott találkozunk:
Szabadságoltárt ott emel szívünk
S új hittel ott imádkozunk...
Tizenhárom láng, áldjuk fényetek,
Hogy hivatok, és értünk égtetek!

Móra László.

Aradon kilencven évvel ezelőtt...

Az aradi vértanuknak utolsó vigasztalást adó Sújánszky György, aradi minorita szerzetes szemtanuja volt a tizenhárom tábornok kivégzésének. A szomorú eseményt, amely éppen ma kilencven esztendeje játszódott le a most elszakított Aradon, a következőképpen írta le.

Október 5-én féltizkor jelentkeztem a vár parancsnokánál társaimmal, aki lelkészeket kért a haditörvényszék által halálra ítélt tábornokok mellé. A borzasztó hír mindnyájunkat levert. Vértől szívvvel léptük át a vár kapuját. Ott azonnal az elítéltekhez vezettek bennünket. Kezet szorítva és teljes bizalommal fogadtak bennünket, s miután mi az őszinte részvét után több órai barátságos beszélgetés közben felhívtuk őket az isteni gondviselésben való megnyugvásra, — ők egész nyugodtan bízták sorsukat arra, akinek kezéből jö minden.

Délután 5 órakor elhagytuk a szerencsétlen foglyokat s másnap, — a kivégzés napján, — reggel 2 órakor újra visszatértünk közéjük, a legnagyobb szívfájdalommal. Virrasztottak és szeretteiktől vettek bucsut gondolatban. Majd a legszükségesebb rendelkezéseket megtéve, példás buzgósággal meggyóntak és megáldoztak. Félőt lehetett, amikor kolostorunk meghagyásából az annyira ismeretes lábtörés miatt ágyban fekvő Damjanichot látogattam meg. Kezet szorítva fogadott s a brünni hóhért, — aki éppen szobájában kémlelődött, — valamint az őrt is kipurancsolva, barátságos beszélgetésbe kezdtünk.

Többek között így szólt hozzám:

— Tisztelendő barátom. Nem félek a haláltól, — hisz ezerszer néztem én szemébe, ámde mégis fáj, hogy még csak azt a kegyelmet sem kaptuk meg, hogy katonához méltón — golyó által végeznének ki. — Ezután átadta annyira szeretett neje megnyugtatóására irt imáját, hogy azt imádott Emiliájának kézbesítsem. Amikor távozni akartam tőle, így szólt:

— Most már nyugodtan halok meg, mert magyar pap áldott meg.

Utolsó szavai ezek voltak hozzám:

— Tisztelendő barátom, ha nem utál, csókoljon meg engem.

Hogy utálnám a hősök leghősebbikét s mi öt percig egymás nyakába borulva zokogtunk keservesen. Én Istennem, ne adj számomra több ilyen jelenést...

Végre elérkezett az idő az indulásra.

Tompa moraj között érkezett meg a kísérő katonaság és negyed hatkor a négy golyóra ítélt tábornok: Kiss Ernő, Schweidel János, Lázár Vilmos és Dessewffy Arisztid a

sáncok között agyonlövetett. Kiss Ernő az első lövés után nem esett el, mire három katona közvetlen közléről lőtte agyon.

Holttesteiket a sáncok hantjai földik, mert elszállításukat nem engedték meg hozzátartozóiknak. A Hazában a hazáért elhunytak fölött virraszt a béke angyala.

Végrehajtva a négy tábornok véres ítéletét, a bitófára ítelt kilenc tábornokot fogta közre ugyanaz a kíséret.

Minden arc az elvonuló csapaton. Ők nagylelkűen és látható nyugodtsággal indultak az utolsó utnak. Fél óra múlva elértük az Újarad felé vonuló térséget, ahol akkor már kilenc bitófa állott. Az ítéletet mégegyszer felolvasták... és megkezdődött a borzalmas gyilkolás! Pöltenberg volt az első, — akit Török Ignác, ezt Lahner György, Knezich Károly, Nagy Sándor József, Leiningen Westenburg Károly gróf, Aulich Lajos, Damjanich János és gróf Vécsey követett. Mindegyik hős lélekkel halt meg. Egyik a másikat bucsujukban azzal biztatta, hogy nemsokára ismét együtt lesznek. Hogy mennyire bátran néztek a halállal szembe, bizonyítja az, hogy amikor mi, papok sirunk, Nagy Sándor József így szólt hozzám:

— Eddig ön vigasztalt engem, — s jelenleg ön sir. Jobb, ha imádkozunk. És akkor Leiningen gróf, noha evangélikus hitvallású volt, hozzánk csatlakozva fennhangon ismételte az imát.

Leiningen gróf utolsó szavai ezek voltak:

— Odafent igazságosabban ítélnék felettünk...

Damjanich látva, hogy sirok, így szólt:

— Tisztelendő barátom, hisz akit kezében tart, az is az igazságért halt meg.

S reá kerülve a sor, miután hét bajnok társa halálának már szemtanúja volt, így szólt:

— Azt gondoltam, hogy utolsó leszek, ki mindig első voltam a csatában!

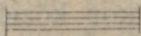
Azután kocsijából kiszállva, nyakkendőjét kezembe adta, hogy mint örök emléket, nevének adjam. Azután fellépett a zsámolyra és mégegyszer megszólított, hogy ne felejtsem el a reám bizottakat. Majd miután még előbb a hóhért figyelmeztette, hogy szakállát össze ne kuszálja, — Éljen a haza! — kiáltással befejezte nemes életét.

Miután őt Vécsey is követte, a borzalmas művelet megszűnt, vagyis inkább csak most tűnt fel a borzalmas, szívet repesztő látvány. Kilenc oszlopon kilenc tábornok! Velük annyi család öröme örökre eltemetve. Nem volt szem, mely a borzasztó látványra nem könnyezett s mi több — maga a nap, hogy ne lássa, mi történik, elrejté arcát s csak kilenc óra után hintette le a bús fellegek közül sápadt sugarait. A kivégzettek holttestemeit nagyobb-

részt a helyszínen elásták. Damjanich Mácsán, Leiningen jószágán, Monostoron nyugossza örök álmát. Nyugodjanak a haza szent ügyéért elvérzett bajnokok.

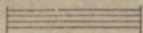
Eddig az írás. Mióta e sorok papírra kerültek, kilencven esztendő szárnyalt el felettünk. De minden október visszahozza újra hozzánk ezt a rettenetes tragédiát, hogy emlékezzünk azokra, akik életüket áldozták hazájukért, annak szabadságáért: érettünk!

A hű madár...

<i>Hallod-e te, cinkemadár,</i>	<i>— Napkeletnek minden kincse</i>
<i>Miért nem mentél el</i>	<i>El nem csalna innen!</i>
<i>Messze, messze a daruval,</i>	<i>Majd csak ád az Isten.</i>
<i>Gólyával, fecskével?</i>	<i>Egy-egy szemet, egy-egy morzsát</i>
<i>Most valahol szép virágos</i>	<i>Jobb nekem itt, hol fészkemre</i>
<i>Napkeleten volnál:</i>	<i>Borul a fa lombja...</i>
<i>Nagy, terített asztalánál</i>	<i>Jobb nekem itt szegényen is!</i>
<i>Vigan lakmároznál!</i>	<i>— A szívem azt mondja.</i>

Pósa Lajos.

Arad magyar marad!

Egy mostanában megtörtént dolgot mondok el nektek a vértanuk városáról, Aradról.

A vértanuk bitófáinak helyén a hálás utódok emlékművet emeltettek. Ott állt ez az emlék az aradi vár mellett jó sétányira, az ujaradi sikon. Ameddig magyar volt az ur Aradon, arrafelé vezetett a legkedvesebb sétája az aradi magyaroknak. És mindig volt az emlékmű alatt virág, ha több nem, néhány szál. Legtöbbször az is csak olyan színes, mezei virág... Ott szedték valahol a vesztőhely körül, mert ott mindig virágos volt a rét, azóta a szomorú nap óta.

Ahány virágszál került oda, az mindmegannyi egy-egy fájó visszaemlékezés volt azokra a vértanukra, akik ott áldozták fel életüket a magyar szabadságért.

Hej, azóta más világ járja Aradon is!

Igy október táján, amikor a szomorura vált idő erősen közeledik a mi legszomorubb emlékezetű napunkhoz, oláh katonák őrzik szigoruan a veszthely környékét is. Mintha félnének tőle! Mitől félnek? Azoktól a kis piros és fehér virágoktól, amiket odahintettek magyar kezek a — zöld füre... Ettől félnek bizonyosan!

De hiába őrizték, mert a csoda mégis megesett!

Néhány évvel ezelőtt történt a következő eset, amelyet Aradról jött magyarok hoztak magukkal s mondtak el.

Az egyik évben, mikor közeledett október 6, öröket állítottak megint a veszthelyi emlékhöz is az oláhok. Két oláh katonát küldtek oda, akik nagy haraggal szedték le onnan, az emlékmű talapzatáról a magyar színekkel viritó kis virágokat. És őrizték rendületlenül minden nap és minden éjjel.

Az egyik reggelen aztán megtörtént a csoda! Ott járkáltak az örök egész éjjel, semmit sem láttak, semmit sem hallottak, mégis a reggeli hajnalhasadáskor rémülten veszik észre: ott díszelgett megint a magyar virág az emlékmű lábánál! Még hozzá nem is egy vagy kettő, hanem megszámlálhatatlan!

A zöld füben fehér és piros virágok voltak!

Az őrtálló oláhokat előbb kimondhatatlan félelem, azután nagy düh fogta el ezek láttára, s ezentul megkétszereztek az öröket minden éjjel az emlékműnél. De mindjárt az első reggelen, — hiábavaló volt a megduplázott őrség! — megint csak ott viritottak a piros és fehér virágok!

Hamarosan híre ment a dolognak az egész városban s nagyon boldogok lettek a szegény, rabságban élő magyarok. Hát mégis csak lesz virág október 6-án a veszthelyen, — mondogatták egymásnak nagy örömmel az aradi magyarok, — magyar virág!

Ettől kezdve sokkal nagyobb reménységgel várnak az aradiak, várnak a felszabadító magyar honvédekre!

És mit csináltak dühükben az oláhok?

Kivágattak, kitépettek a veszthely körül minden fűvet, minden virágot, de nemcsak annak közeléből, hanem még a messzebb rétekről is. Hiába való volt azonban minden! A virágok továbbra is ott díszlegtek minden reggel a veszthelyi emlékmű lábánál...

Honnan kerül oda? — A Jó Isten tudja!

Ott van minden reggel, mert Arad magyar volt és az is marad!

Az oláhok pedig jöttek és — elmennek megint, csak lássák meg a magyar honvédeket!

A világnézet-nevelésről

Az összeomlással vége lett annak az optimizmusnak, mely a múlt század végén eltöltötte a lelkeket, mely minden emberben a korlátlan lehetőségek forrását látta, amely bizott az emberben, sőt talán csakis az emberben, s aki előre megállapított egyensúlyban viszi a világot a kultura és civilizáció útján, s akinek csupán a szabadság kell, hogy bebizonyítsa: az Isten képmására van teremtve. Ennek az eszmének uralma alatt annyira elanyagiasodott a világ, hogy nagy földhözragadottságukban már a háboru előtt egyre többekben nőtt a kétely, valóban az emberiség aranykorában élünk-e s vajjon az egyén felszabadításával nem feledkeztünk-e meg magáról az emberről?

Azóta lázas nyugtalanság az életünk, váratlan fordulatokban bővelkedő gazdasági és szellemi válságokkal küzdünk. Ezt az állapotot mindenki átmenetnek tekinti, amely után egy jobb, szebb jövődőt vár, remél, sőt követel. Nem ide tartozik annak megállapítása, hogy ezt a válságot a világháboru okozta-e vagy már maga a világháboru is csak eredménye volt egy már előbb megindult bomlási folyamatnak, szellemi áramlatnak, lelki válságnak, mely a világot hatalmába kerítette. Mindenesetre erre mutat az, hogy a háboru után ugyanazon erők és eszmék érvényesülnek s ugyanazon szellemi áramlatok működnek tovább, melyek már a háboru előtt megindultak: mint a racionalizálás, a szociális eszme térfoglalása, a szövetkezés és szolidaritásra való törekvés, a nacionalizmus és a világgazdaságnak racionális alapon való rendezése.

A gazdasági válság azután magával hozta az *értékelés változását*, amikor a materiális értékek lettek uralkodóvá, így az ideális javak mindjobban háttérbe szorultak. Bekövetkezett, amit *Nietzsche* már jóval a háboru előtt indított meg és megjósolt: az értékek átértékelése, de nem az általa megkívánt irányban, az »emberfeletti ember«, hanem ez a folyamat inkább a *nyájember* felé orientálódott. Az értékelés relatív lett, s az értékmérő pedig változó. A relativizmus azután megingatta a világnézet szilárd alapjait s ingadozóvá tette az embert. (Az emberek különböző értékeket helyeztek az első helyre legfőbb értéként s így nemcsak a világnézetnélküliek szaporodtak el, hanem a sokféle és a változó világnézetűek is.)

Ez a küzdelem azóta is tart egyre veszedelmesebben. E küzdelem fegyvere a toll, szó, olykor erőszak lett. E páratlan küzdelme az új művelődési korszak vezérlő eszméinek tisztázásáért azt mutatja, mennyire győtrő és kínzó egy-egy nemzedékre a világnézet és életszemlélet

egységének hiánya. De mutatja azt is, ha megbomlik az egyedül helyes értékrangsor, mennyire bizonytalan lesz minden tájékozódás, a célok és utak megtalálása. A zavarok idején mindenki okosabb, bölcsőbb akar lenni másoknál és a tömeg az új kivezető utak keresésében lázasan figyel minden avatatlan, nagyképű szóra.

A mai élet gyötrő világnézetek, életszemléletek harcai nyíltan vagy leplezetlenül megtalálhatók a *pedagógiai felfogások* rengetegében is. Összeütközni látjuk az egyéni és a közösségi nevelés kérdését, illetve ezek gyakorlati mérték arányának problémáját; harcot vívnak egymással az egyetemes emberi és a népi, a faji és nemzeti művelődés igényei; az egyik nevelő a régi értelmi és fogalmi utakon jár továbbra is, a másik már a gyermeki érzületnek és kedélyvilágnak titkos zárait is szeretné felpattantani, a harmadik pedig a jellemképzés akarati oldalán keresi a célhoz vezető legjobb és legeredményesebb utakat. Vannak, akik mindent a tanuló magamunkájával akarnak elérni, mások az élmények síkjára tolják át tevékenységüket, ismét mások egyszerűen a maguk felfogása, életszemlélete és tekintélye alá szeretnék gyűrni mindent. Mit mutat e lázas mozgalom? Azt, hogy e kavargó, nyüzsgő nevelői munkásságnak háttérében is valójában világnézetek és életszemléletek vívják a maguk harcát. Ez teszi számunkra szükségessé, hogy e vajdó korban tisztázzunk egyes pedagógiai elveket, mert csak a célok és módok helyes felismerése és alkalmazása útján fakadhat ifjúságunk lelkében új és erős magyar szellemi és lelki élet.

A nevelőnek látnia kell az eszmék kavargását, de látnia kell azt a magasabb célt is, melyet nemzetnevelésnek nevezünk. Nagy segítségünkre vannak ebben a tájékozódásban az örök és változatlan eszmék, amelyek mint állócsillagok utbaigazítanak. Az eszmék halhatatlanok, mivel a dolgok lényegét tartalmazzák, megvalósulásuk azonban új és új formában jelentkezik. A nevelőnek éppen azokat a folyton változó új formákat és utakat kell felkutatni és megmutatni a tanulóknak, amely azokon át a magasabbrendű lelki élet, az eszmék megvalósulása felé vezet.

Aki nevelésre vállalkozik, annak teljes egészében át kell éreznie azt az igazságot, hogy lelki életet irányítani, formálni csak lélekből és lélekkel lehet. A nevelés tehát lelki munka, amelyet csak lélekkel végezhet az ember.

Mivel az is régen köztudomású, hogy mindenki csak olyanná nevelhet, amilyen ő maga, nem lehet közömbös, hogy a világnézetek és életszemléletek e harcában milyen világnézetet vall magáénak a nevelő s milyen életszemlélete. Ezzel áll, vagy bukik nemzetnevelésünk.

A világnézet és életfelfogás irányadó és döntő hatása az ember magatartására nézve. Ettől függ, miként fogjuk fel életfeladatainkat s hogyan akarjuk azokat megvalósítani. Nálunk, nevelőknél ettől függ az, hogyan fogjuk föl a nevelést s hogy milyen világnézetet és életszemléletet akarunk adni a jövő nemzedéknek.

Mi a világnézet s mi az életszemlélet?

Nem térhetek ki ennek filozófiai fejtegetésébe, elfogadom a neveléstudomány állásfoglalását, amely szerint világnézet az a kép, melyet magunknak a világegyetem szerkezetéről, s benne az emberi életről kialakítunk. Felelet ez az élet legnagyobb kérdéseire. Honnan jövünk? Hogyan jött létre minden, ami van? S miért jött létre? Mi a mi célunk? Honnan jöttünk, mi a célunk a földön, hová megyünk? Miért kell küzdenünk, s mit kell akarnunk?

Ezek életünk legnagyobb kérdései s ha ezekről a tudományt akarjuk megkérdezni, csak töredékes választ kapunk. Megnyugtató választ egyedül a hit adhat rájuk.

A világnézet elsősorban világkép, mely a tudomány adalékain épül föl. De egyuttal világmagyarázat is, amely azonban már meghaladja rendesen a pozitív ismereteket: metafizika, de nem a képzelet szabad csapongásán, hanem a pozitív tényeken elinduló, s e tények utmutatása mellett a természeti tényeknek *továbbgondolásán* alapszik.

Ha mindezeket vonatkozásba hozzuk a saját életünkkel, s a tényeket az emberi élet szempontjából értékeljük, akkor jutunk el az életszemlélethez, életfelfogáshoz.

Röviden a világnézet objektív világkép, az életfelfogás, életszemlélet szubjektív iránya az életben való tájékozódásnak.

Világnézetünkől függ az az életfelfogás, mely szerint életünket berendezzük. Ebből és életszemléletünkéből következik az a mód is, ahogyan életfeladatainkat megoldani akarjuk. A világnézettel és életszemlélettel van kapcsolatban emberi állásfoglalásunk a világgal szemben, vagyis az a beállítás, melyet az étellel s az emberekkel szemben tanúsítunk.

Minden ember élete bizonyos életsíkon mozog, ha ez nem is tűnik fel az első pillanatra. Egyiknek alacsonyabb, másiknak magasabb az életszintje. De minden cselekvése azon síkra szorítkozik, amely életeszményből élete táplálkozik.

Az emberek nagyrésze az anyagi világban keresi boldogulását, hiszen mindenkit rákényszerít az élet, hogy anyagi kérdésekkel foglalkozzunk. Mégis nem minden ember elégszik meg ezzel az életformával. Az élet boldogságot követel. Hol találjuk az örömet? Legközvetlenebbül az élet

anyagi, nem ritkán szennyves élvezeteiben. Ez a »tömegember« és a kisgyermek életszínvonala.

Vannak azonban felsőbb javakat keresők és felsőbb javakért dogmozók is. Ezek elhagyják az anyagot s vagy annak szépségeiben, vagy valamilyen igazságban, annak keresésében oldják fel életüket. Előbbihez tartoznak a művészek, utóbbiakhoz a tudósok, a tudományos igazságoknak, azok kutatásának élők. Mindkettő megegyezik abban, hogy jót akar, nemes törekvés hatja át lelkét. Bizonyos, hogy életük az előző anyagi életet előhöz mérten felsőbbrendű, mert az anyagi élet, illetve a külső harmónia élvezése mellett a dolgok belső viszonylatának, rejtett igazságainak megismerésére és ezen alapuló kultúrértékekre törnek, s ezen alapon egy felsőbb életsíkot építenek fel. De mégis azt kell mondanunk e két magasabb életszínvonalra is, hogy bizonyos fokig egyoldalú mindkettő, mert nem elégíti ki a lélek minden irányu szükségletét.

Az élet annál elmélyedőbb, minél inkább fordul a belső élet felé. A lélek mélyén erkölcsi alaptételek állanak. Ezek pedig irányítják és lendítik az életet. Társadalmi megítélésben, jogi, politikai viszonylatokban is az erkölcs mértékével mérnek, legalább is azzal kellene mérni. A modern irodalomban ugyan sok guny éri az erkölcs törvényei szerint élő embert, de még ezek a támadások is »társadalmi félszagségek« címén nyulnak a kérdéshez. Ha nem is érvényesül minden cselekedetben, de teljes belsőséggel minden tettet átjár. Az sem állítható, hogy korhangulatszülte ítéleten alapul. Minden kort átjár, minden időben érvényesül. Gyakorlati megnyilvánulásában nagy kötelezettségeket ismer önmagával, embertársaival, hazájával szemben. Mindenki jogait tiszteli, érdekeit előmozdítja. Az önzés nem áll mindenek felett. Az ösztönös világ szét-húzása, szétesése helyett erőt, összefogást akar. Belső harmóniát azon titokzatos törvények szerint, amelyek a lélek mélyén gyökereznek. Ehhez a természetes életsíkhhoz szorosán hozzátartozik a fajnak, a hazának szeretete, amely érzés erősen belekapcsolódik az erkölcsi életfelfogásba. Lendítő ereje gyakran akkora, hogy a legnagyobb önfeláldozásra és a legkeményebb lemondásra képesít. De még ez sem a legteljesebb, a legfelsőbb életszínvonal. A legfelsőbb és az élet minden igényét kielégítő és összhangba foglaló életsík a vallásos élet síkja. Csak az él egész életet, aki a lélek minden igényét kielégíti.

Az a kérdés, élík-e ezt az emberek? Talán kevesen, de mégis minden kornak bölcselője ezen az alapon gondolkodik. Goethe szerint minden nagy gondolat mélyén vallás lappang. Igaza van. Anaximandros, Heracleites,

Parmenidés életelveket keresnek (levegő, víz, tűz), de e nevek csak jelképek s mögöttük az a gondolat rejtőzik, hogy van valami felsőbbrendű valóság, amelyből, vagy akiből minden kiindul.

Minden ember egyik vagy másik életsíkon mozog. De nem olyan formán, mintha ezek az életszínvonalak teljesen el volnának szigetelve, a legtöbb esetben össze-vissza keverednek. Szellemi életet élni anélkül, hogy a természetfeletti életből ne merítsünk, maajdnem lehetetlen. A szépet, jót és igazat kívánni természetfeletti élet nélkül is lehet, de teremteni, alkotni csak a végtelenbe való kapcsolódással lehet. A legnagyobb művészek gondolataikat, tárgyukat a végtelenből merítik. A legnagyobb szellemek a tudás végét az Istenben keresik és találják. Pauler mondja, hogy a transzcendens kitekintés, a teljes, az érzéki világban nem valósítható meg, örök élet után való szüntelen vágyódás pedig, ha reflektív hajlammal párosul, elkerülhetetlenül a bölcselkedés felé tereli a művészt.

Magyar fellámadás

Aradi sáncárok,
Benne vér szivárog,
Ha leszáll az este;
Megmozdul a mélyben,
Sötét siri éjben
Vértanuink teste.

Sötétség hullt rájuk,
Még szent bitófájuk
Oszlopa is lázad:
Öklük összeszorult:
Sirjukra ráborult
Megint a gyalázat...

Távolról mennydörög...
Knezics, Aulich, Török,
Pöltenberg, Nagy Sándor
Nem nyughatnak békén:
Főnt az örök égen
Haragos fény lángol.

Magyar vértanuknak
Teleme nem nyughat,
Mint oláh rög rabja.
Sirból kél szabadon:
Főlsüt még Aradon
Az igazság napja!

Jászai Horváth Elemér.

Magyar buza

Irta: KOVÁCS SÁNDOR ÁRPÁD közs. tanító, Pótharasztl.

Szereplők:

Nagyanyó.
Nagyapó.
Péter (a fiuk).
Anya (Péter felesége).
Péterke (Péter fia).
Klepiscsák.
Klepiscsákné.
Panna (cigányasszony).

I. FELVONÁS.

Szin: egyszerű falusi szoba, székek, lóca, asztal.

Péterke: (Az ajtón kikiált.) Nagyapó! Nagyapó!
Jöjjön már be!

Nagyapó: (Jön.) No, mi baj, te kis ördög? Nem hagyod az embert dolgozni.

Péterke: Ne haragudjon, édes Nagyapókám. (Cirógatja.) No, mondja már, ugy-e nem haragszik? Mondja már no!

Nagyapó: Dehogy haragszom, dehogy haragszom. Lehet is rád haragudni, te... te kis rab magyar. (Sir.)

Nagyanyó: (Jön.) Mi az apjok? Mi baj? Miért sir kend?

Péterke: Én nem bántottam Nagyapót. Ő mondta nekem, hogy kis rab magyar. És erre sirvafakadt.

Nagyanyó: (Cirógatva.) Bizony az vagy Péterkém. (Sir.) De a jó Isten majd csak megsegít még minket is.

Péterke: (Hizelegve.) Ne sirjanak már édes jó Nagyanyókám! Inkább dalolják el nekem azt a szép nótát, mely a Kárpátokról szól.

Nagyanyó: Eldaloljuk szivem, el. De előbb nézzen csak ki apjuk, nincs-e a közelben valaki.

(Ének alatt *anya* bejön s ő is dalolja.)

*Kárpát felett sötét az ég,
Ruszin földön árva a nép.
Nincsen neki édes anyja,
Nincsen neki édes apja,
Tán még az ég is elhagyja.*

*Ne sirjatok már jellegek,
Igazságot én majd teszek,
Megmentem a ruszin népet,
Adok nekik lágy kenyeret,
Szabad földet, magyar földet.*

*Kárpát felett a jellegek,
Sűrű könnyet permeleznék,
Siratják e szegény népet,
Kiket a cseh üthet, verhet,
Szabadságra mikor lelhet?*

*Ne sirj, ne sirj ruszin népem,
Horthy Miklós jön elébem.
Van már anyám, van már apám.
Magyarország édes anyám,
Horthy Miklós édes apám.*

Péterke: Tanítsanak meg rá majd engem is édes Nagyanyó.

Anya: Péterkém, Nagyanyóék eldalolták neked a nótát, amit kérték, most te is mondd el azt az imát, mire az esle tanítottalak! Hadd örüljenek, hogy mily derék gyerek az ő unokájuk.

Péterke: Ha örömet szerzek vele, szívesen elmondom.
[Hiszek egy Istenben... stb.]

Nagyapó: Ugy van! Ugy! Hiszünk, bizunk benne, hogy feltámad.

Nagyanyó: Adja Isten, hogy minél előbb!

Anya: Majd meglátják anyám, nem sokára teljesülni fog mindannyiunk álma, vágya s mi is megyünk testvéreink után haza, édes anyánkhoz, Magyarországhoz!

Péterke: Édes apám már meg is tanított egy szép versre, hogy

Magyar vagyok, magyar!

Nagyapó: Pszt! Jön valaki!

Nagyapó és Nagyanyó: Te vagy az, Péter?

Péter: Én! (Bejön, arca kendővel van bekötve.)

Anya: Péterem, mi van veled?

Nagyanyó: Mi van az arcoddal?

Nagyapó: Mi történt veled?

Péter: Nagy sora van annak. (Közben leül.)

Anya: Beszélj már Péter! Mi történt veled?

Péter: Amint vágom a fát az erdőben, látom, hogy egy nagy medve kitor a vadaskertből s egyenesen nekem tart.

Péterke: Miért nem szaladt haza édes apám?

Péter: Nem lehet az elől elfutni, fiacskám. Szaladás helyett védekezésre készen, egy nagy fa mögé huzódtam, gondolva, hát ha elfut mellettem. De nem tette.

Nagyanyó: Édes fiam!

Péter: Mikor odaért, megérezte az emberszagot, mancsát ütésre emelve jött nekem, csattogtatva hatalmas fogait. De én nem vártam meg, hogy leüssön, hanem fejszémet fejem felett megforgatva, úgy sujtottam a fejére, hogy az rögtön kettéhasadt. De még úgy is megsebesített a karmával.

Nagyapó: Ez derék munka volt, édes fiam!

Anya: Csak hogy megmenekültél, édes jó apjukom!

Nagyanyó: Csak el ne mondd senkinek, drága jó fiam!

Péter: Miért édes anyám? Nincs semmi titkolni való, hiszen az életem védtem. És az életét védeni szabad mindenkinek.

Nagyapó: Szabad fiam, mindenkinek és mindenhol, csak nekünk, ruszinoknak és testvéreinknek, a magyaroknak nem. Ha megtudják, még meg is büntetnek érte.

Péter: Ugyan, édes apám, ne lásson rémeket.

Nagyapó: Nem látok rémeket, fiam, sajnos ez a valóság.

Nagyanyó: Minket, magyarérmű ruszinokat üldöznek, mindenért büntetnek és minden lépésünket figyelik. De mi azért kifogunk a cselákon, mert Péterkét igazi magyarnak neveljük. Mondd csak el Péterkém azt a verset, mire tanítottalak.

Péterke:

*Istenem, Teremtőm,
Ki lakozol mennybe,
Tekints le e sokat
Szenvedő, rab népre.
Szállj le trónusodról
S tegyél igazságot,*

*Add vissza minékünk
Szép Magyarországot.
Dörgesd nyilaidat
Rabló csordák felett,
Adjad, hogy magyarul
Dicsérhessük neved! Amen!*

Péter: Édes kicsi fiam, tudom a jó Isten meghallgatja a te könyörgésed s visszasegit minket a magyar hazába.

Nagyanyó: Hanem te biztosan éhes vagy, fiam, hát gyerünk vacsorázni. (Indulnak, csak Péterke nem, aki játszik.)

Péter: Hát te kis fiam nem jössz?

Péterke: En nem, mert nagyanyó főzés közben nekem adta a legjobb falatokat. (Péter el. Kis idő múlva kopognak.) Ki az? Szabad!

Klepiscsák: Jó estét meg kívánunk nekednek Péterke.

Péterke: Kezeiket csókolom Klepiscsák bácsi.

Klepiscsák: No, hol meg van tied Nagyapád?

Péterke: Mindjárt szólok neki. (El.)

Klepiscsákné: Csak vityázz, meg natyon letyél te ovatos! Nehéz meg van ezeket a kutya matyar érmű ruszinokat szólaltatni meg.

Klepiscsák: Bizd meg csak rám. Vatyok én meg ravasz, mint meg van ety róka.

Nagyapó: Adjon Isten Klepiscsák szomszéd! Isten hozta szomszédasszony! Foglaljanak helyet. (Leülnek.)

Klepiscsák: Köszönöm, natyon rám meg fér. Natyon elfáradtam, ma sok fát megvágni erdőbe.

Klepiscsákné: Hát magunk meg van, Pétere még nem jötte haza?

Péter: (Feleségével jön.) Már régen, szomszédasszony.

Klepiscsákné: Jézus Mári! Mit megcsinálta tied árcával?

Péter: Mit csináltam volna? Hát egy gally megkarcolta!

Nagyanyó: (Jön.) Mily ritka s kedves vendégek. (Mennyihez.) Az ördög hozta ezeket most ide.

Klepiscsákné: Kedves szomszédasszony, éppen most meg sajnáljuk enyim jó uracskámmal tied Pétert. Igaz-e meg van Klepiscsák?

Klepiscsák: Igaz! Igaz!

Nagyanyó: (Fiához sugva.) Csak nem mondtad el nekik, fiam?

Péter: Nem anyám, nem. Csak nem tudom miért ez a nagy aggodalom?

Klepiscsák: Tied maga Péter azt mondani, gally volt karcolta meg. Ez meg van nem naty baj. Etyyszer engem megkarcolta ety naty meg van medve.

Nagyanyó: (Félre.) Óh, mért nem csapott agyon.

Péter: Igazán? És mit csinált Klepiscsák szomszéd?

Klepiscsák: Hogy mit megcsináltam? Hát fogtam enyim puska, puff, atyon meglőttem fenevad.

Klepiscsákné: Enyim meg van uracskám, natyon meg van bátorság.

Péter: És nem büntették meg érte, Klepiscsák szomszéd?

Klepiscsákné: Még meg is dicsérték enyim Klepiscsák. Medvét is neki megadták.

Klepiscsák: Maga biztosan még nem találkozta medvével?

Péter: De hogy nem!

Anya: Péter, vigyázz!

Klepiscsákné: Péter biztos nem megmer ölni medvét?!

Péter: Mit? Hogy én nem merem megölni? Menjenek csak az erdőbe, majd meglátják mily hatalmas dög volt, mit a fejszémmel vertem agyon.

Klepiscsák: (Örömmel.) Gratulálok neked magának Péter, tied meg van bátorsághoz! Ember meg van talpán!

Klepiscsákné: Nehéz meg volt munka, ugy-e Péter? Menjünk is enyim uracskám, Péter meg van fáradt medve csatától. (Elköszönnék.)

Nagyanyó: Jaj, jaj! Mit csináltál Péter?

Anya: Péterem, minek mondtad el?

Nagyapó: Péter! Péter!

Péter: Nem tudom miért van ez a nagy riadalom. Ne féljenek! Klepiscsákék nem rossz népek! No, meg a törvény is megengedi az önvédelmet. Hiszen édes apám maga is mesélte, hogy fiatal korában hány medvével végzett, mikor megtámadták, és semmi baja se lett belőle.

Nagyapó: Igen fiam, mondtam, de az ott volt a mi régi szép hazánkban, ahol mindenkinek egyforma a törvény, nem úgy, mint itt, külön törvény van a cseheknek, külön a ruszinnak és magyarnak a mi rovásunkra, hátrányunkra.

Függöny.

II. FELVONÁS.

Szin: az előbbi.

Nagyapó: Hej! szegény Péter, de megfizet érte, hogy nem hallgatott az intő szóra.

Nagyanyó: Szegény, szegény jó fiam, most börtönben ülsz, mert merted az életed védeni. Édes lányom, meséld el még egyszer, hogy is volt a bíróságnál? Tegnap oda sem tudtam figyelni.

Anyá: Hát, úgy volt, hogy először Pétert, az én Péteremet fölvezették a fogházból. (Sir.)

Nagyapó: No, ne sirj lányom, majd csak haza segíti a jó Isten.

Anyá: Aztán felolvastak egy feljelentést, melyben le volt írva, hogy favágás közben megölt egy medvét. Fejszével ütötte agyon. Aztán megkérdezte a bíró, hogy nem tudja, hogy a vadaskert vadjait nem szabad bántani?

Nagyanyó: És Péter nem mondta, hogy nem a vadaskertben történt?

Anyá: Dehogy nem. Meg a bíró is tudta, de azt mondta, hogy az igaz ugyan, hogy az erdőben ütötte agyon, de a medve a vadaskertből jött s így csak a vadaskert vadját bántotta.

Nagyapó: És azt nem mondta, hogy a medve támadta meg s ő csak az életét védte?

Anyá: Azt is mondta! Meg azt is, hogy ő kerülte a medvét és még el is bujt előle, de a medve mégis megtámadta. Erre meg azt felelték, hogy az mindegy, itt csak urnak szabad vadat elejteni. És kimondták rá a két évet. Még csak be sem számították a vizsgálati fogságot. (Sir.)

Nagyanyó: (Sirva.) Két év? Mily hosszú idő! Istenem! élek-e addig?!

Nagyapó: Hej! csak jönnének már a mi honvédeink, hogy kiüznék innen a bitangokat!

Péterke: (Beszól.) Vigyázzanak Nagyapó, jönnek Klepiscsákék!

Nagyapó: Itt van ni! Már ez a kisgyerek is tart tőlük. És nekünk is alakoskodni kell.

Klepiscsák és Klepiscsákné: Jo napot! Jo napot! (Klepiscsák mellén répából készült kitüntetés.)

Nagyanyó: Jaj! mily ritka vendégek!

Nagyapó: Isten hozta, Klepiscsák szomszéd! Ezer esztendeje, hogy nem láttuk.

Klepiscsák: Jaj, enyim szomszéd, nekem meg van fene sok dolga.

Klepiscsákné: Mióta enyim uracska bátor oroszlásáért detektívőnöknek megtették, azóta van meg rém sok dolga.

Nagyapó: Azért néha, néha mégis csak átnézhettek volna!

Klepiscsák: Nem értem rá, nem értem rá. Most is meg van csak kis idő. Most is enyim bolond szív hozott át, hogy megtudjam mi meg van szegény tied Péterrel.

Klepiscsákné: Még azt a meg van szép kitüntetést sem érte rá átjönni megmutatni, mit megkapott reggel.

Nagyapó: Jé, milyen szép! Biztosan a jó szívéért kapta ezt a szép ordót!?

Klepiscsák: Nem! Nem! Ezt jó szív meg vanért nem meg adják! Ez meg van benesi lovagrend naty érdemkereszt.

Klepiscsákné: Ezt csak meg van naty bátorság, naty meg van hőstettért adják.

Nagyapó: Szóval szomszéd is a cseh hősök közé tartozik?

Klepiscsákné: Igen, enyim Klepiscsák hősiesen védeni e szép meg van hazát alattomos meg van emberektől, kik nem meg mernek jönni elő.

Klepiscsák: Bizony! No de nem meg van dicsekedni átjöttem, hanem mondani meg, hogy mivel meg lehet menteni tied Péter sok évi börtöntől.

Nagyapó: (Félre.) Tehát már tudja. (Klepiscsákhoz.) No ez kedves magától szomszéd.

Nagyanyó: Mentse ki Pétert szomszéd, nem leszünk hálátlanok. Tudjuk, hogy a maga szava sokat segíthet.

Klepiscsák: Én megtenni mindent. Már szoltam is tied Péter érdekében. Meg is ígérték mienk urak, hogy Péter mindjárt haza meg jön, mihelyst alá meg írja tied nevét szomszéd.

Klepiscsákné: (Nagyanyóhoz.) Ugy-e milyen áldott meg van ember enyim jó uracska?

Nagyapó: Adja hamar azt az írást szomszéd, hogy mielőbb jöjjön Péter szabadulása.

Klepiscsák: Tessék! Itt meg van! (Klepiscsáknéhez.) Tudtam! Tudtam, hogy írja meg alá. Enyim meg lesz Háha lovagkereszt.

Nagyapó: (Az írásra.) Mi ez szomszéd?

Klepiscsák: Hát írni való alá! Tied Péter szabadság.

Nagyapó: Ezt alá nem írom szomszéd! Inkább a hálalos ítéletem írnam alá, mint ezt?

Nagyanyó: Mi az apjuk? Miért nem írja már kend?

Nagyapó: Itt van! Olvasd!

Nagyanyó: (Olvassa.) Nyilatkozat. Alulirott, minden kényszer nélkül saját akaratomból kinyilatkoztatom, hogy Csehszlovákiához, szeretett édes hazámhoz; szívem utolsó dobbanásáig ragaszkodom s a magyar elnyomás alá még csak gondolatban sem kívánkozom. (Klepiscsákhoz.) Hát ez volna Péter szabadságának az ára?

Klepiscsák: No, látja enyim szomszéd, meg van semmi az egész.

Nagyapó: Lehet szomszéd, hogy maguknak semmi az egész, de nálunk a ruszin becsületről van szó. És tanulják meg végre, hogy a ruszin becsületes nép, amely ha kell tűr, nyomorog, szenved, de becsstelenségre, árulásra nem vetemedik soha!

Nagyanyó: Igaza van apjuk! Én is azt mondom, alá ne írja semmi kincsért. Tudom, Péterünk se fogadná el az ily áron megvásárolt szabadságot.

Klepiscsák: De akkor tied Péter rab marad!

Nagyapó: Rab marad; de büszke rab, mert az apja nem lett áruló!

Klepiscsákné: Klepiscsák, hisz ezek is meg vannak lázadók.

Nagyapó: Mi az szomszédasszony? Mi baj van?

Klepiscsák: Semmi. Semmi. Csak enyim barika azt mondani, siessünk meg haza, ha már tied szegény Péterem nem meg lehet segíteni, mert még meg van sok dolgom. Jó éjtszakát!

Nagyapó: Jó éjtszakát!

Nagyanyó: Hogy az a jó Isten nem tud tőlük már megszabadítani!

Panna: Ágyon ázs Isten serencsés jó estét!

Nagyapó. Nagyanyó: Neked is Panna.

Nagyapó: Ül le Panna! Egész ki vagy fáradva! Honnan ily sielve?

Panna: A mieinktől jövök! Egyenes ide siettem.

Nagyapó: Talán bizony valami jó hirt hozol?

Panna: Ást bizony! De még milyet!

Nagyanyó: Talán már készülnek?

Panna: Mit, hogy készülnek-e? Már azs este át is lépték a határt. A Huston levő magyar foglyokat hazsa is engedték. Péter izs itthon les nem soká.

Nagyanyó: (Kikiált.) Lányom! Édes lányom! Gyere csak! Hallgasd csak, mit mond a Panna.

Anyá: (Bejön.) Mit? Mit? Talán valami jót?

Panna: De mit ám?

Anyá: Mondja hamar Panna néni! Talán beszélt Péterrel? Talán rájöttek, hogy igazságtalanul ítélték el s haza engedik.

Panna: Hazsa ám! Mert a mi katonáink, a magyar honvédek kiszabadították azs ártatlanokat és nem soká felsabadítanak minket izs.

Anyá: Ha igaz, amit beszél, ugy a jóságos Isten is megáldja!

Nagyapó: Attól a naptól kezdve, mikor katonáink bejönnek, nálunk örökös szállásod lesz.

Nagyanyó: Az uram szállást ígér, én meg kosztot adok.

Panna: Köszönöm! Nagyon köszönöm! Holnap jövök a szállásomat elfoglalni! Nyugodalmas jó éjszakát!

Nagyanyó: Óh, ha igaz lenne amit Panna mond, mily nyugodalmas volna az éjszakánk!

Nagyapó: Én hiszek benne, hogy álmaink felett nem sokára a mi derék honvédeink fognak örködni. Panna husz év óta nem hazudott nekünk, mert ő velünk tart és érez.

Nagyanyó: Már megint jön valaki. Biztosan Klepiscsák. (Kopogás.)

Nagyapó: Szabad!

Péter: Adjon az Isten jó estét!

Anya. Nagyanyó. Nagyapó. Péter! Péterem! Fiam!

Függöny.

III. FELVONÁS.

Szin: az előbbi.

Péter: Igy volt az édes szüleim.

Nagyanyó: Csakhogy itthon vagy Drágaságom!

Anya: Én édes jó uram!

Péterke: Nagyapó! Nagyapó! Megint jönnek Klepiscsák bácsiék!

Nagyapó: Jóformán még meg sem tudtál melegedni fiam és máris hozza őket a kíváncsiság.

Klepiscsákné: Óh! hát csakutyan itthon meg van Péter? Mennyire meg örülünk! Ugy-e Klepiscsák?!

Klepiscsák: Igen! Natyon meg örülünk! De, hoty meg előbb jött haza? Na, persze enyim meg van szóra engedték szabadon így hamar!

Péter: Hamar? Klepiscsák szomszéd?! Elég volt abból ennyi is! No, de csakhogy végre itthon vagyok!

Klepiscsák: Ugy-e milyen jó meg van szíve mienk uraknak, elypár jó szóra mindjárt engedik meg haza.

Péter: Jó szívük az, mondhatom, van! Még most is érzem a szívük helyét a hátamon!

Anya: Istenem! Tán még meg is mertek, én édes jó uram?

Péter: Pszt! a gyerek! Neki nem szabad semmit tudni. No Péterkém, neked is hoztam ám valamit! (Fehér kenyeret vesz elő.)

Klepiscsák: Ugy-e, milyen jó dolguk meg volt? Fehér kenyeret meg ettek.

Péter: Az ám! Megettük volna mi szívesen a fekete kenyeret is, csak adtak volna azok a jó szívü urak. Ezt drága pénzen vettem a városban.

Péterke: Jaj de szép, jaj de jó kalács ez! Miből készül?

Nagyapó: Kicsi unokám, mi azelőtt mindig ilyen ka-

lácsot ettünk. Te még ilyet nem ehettél. És buzából sütöt-tük, buzából!

Péterke: Milyen az a buza? Hol terem az a buza?

Nagyapó: Hol terem? Ott lenn a szép Alföldön, ahol a Tisza kanyarog. Ott, ott szép Magyarországbán, igazi hazánkban, amely nekünk kalácsot adott.

Klepiscsákné: Hallod ezt Klepiscsák! Ez meg van lázadás!

Péterke: De szeretnék én olyan buzát látni.

Péter: Mutassa meg neki édes apám.

Nagyapó: (Zacsót vesz elő a kebléből s nagy szere-tettel kibontja.) Kis unokám ilyen a buza, a magyar buza! Ezt a pár szemet husz esztendeje rejtegetem, melengetem a szívem felett.

Klepiscsákné: Siess Klepiscsák policáj! Fogsz te meg-kapni Háha lovagkereszt ezért a jó meg van fogásért.

Klepiscsák: Megyek! Sietek! De lesz most ne mulass meg van lázadó népség!

Péter: Mondja csak Klepiscsák, mondja! Beszélhet már amit akar.

Klepiscsákné: Mit meg mondani? Klepiscsák! Enyim uracskám van urrr Klepiscsák! Főnök detektiv urrr!

Klepiscsák: Lesz tíz esztendő nehéz meg van mun-kával nekednek, meg tied apádnak is. (Kikiált az ajtón.) Policáj! Policáj! No, mindjárt jön. (Kint lépések hallat-szanak.) Ah, már itt is van!

Panna: Ággyon ázs Izsten jó napot! Ah, kezseiket csó-kolom náccságos Tetiszsák ur!

Nagyanyó: No, mi az Panna? Mi ujság?

Panna: Gyűvök a sálásé, meg a kosté! No, meg jö-vendőt szeretnék mondani á náccságos vitézs Tetiszsák urnak.

Klepiscsák: Ah, áh! Ritka meg van szőke cigányasz-szony. Szerencsét hoz. Igazat mond!

Panna: Bizsony igazsat. Ugy-e akkor izs megjósol-tam, mikor Pétert beárulta, hogy ávánzsálni fog. Kitün-tetést kap!

Klepiscsák: Hallgass meg el cigány asszony! Jövőről cmeg beszélj!

Panna: Besélek jövőről is, csak mutassa á tenyerit Tetiszsák uram.

Klepiscsák: No! De igazat meg mondj!

Panna: Igazsat mondok! Ezs á görbe vonál ast je-lenti, hogy magának van egy házsisárkánya.

Klepiscsákné: Hallod ezt meg Klepiscsák?

Klepiscsák: Ühüm!

Klepiscsákné: És te meg van tűröd ezt?

Panna: Ha mindig zsavarnak, ugy nem tudom ázs

igazsat megmondani, pedig itt látok egy nágy örvendetes dolgot.

Klepiscsák: Mondd csak hamar enyim örvendetes dolgot cigányasszony.

Panna: Hát ezs á hosszú vonál itt azst jelenti, hogy á megérdemelt nágy kitüntetést nem sokára megkapja.

Klepiscsák: (Örömmel.) Mikor meg kapom?

Panna: Mikor? Lehet, hogy még ma!

Klepiscsákné: Hát én mit meg kapok, Panna?

Panna: Mutassa a maga tenyerit izs. Ahá, maga izs kap magas kitüntetist.

Klepiscsákné: (Örömmel.) Hallod meg ezt Klepiscsák? Végre milyenk urak rájöttek, hogy én meg vagyok tenekednek jó segítség! Én is megkap Háha lovagkereszt!

(Ezalatt a többiek előszedik az elrejtett nemzetiszín szalagokat, és keblükre tűzik.)

Panna: Ázst káptok, ázst! A rég megérdemelt kötelel kapjátok!

Klepiscsák: Mit meg mondassz, te vén meg van banya! No megállj, majd lesz nekednek is nemulass!

Panna: Nem félek én attól, mert ázs igazsat mondtam! Nem hállja ázst a nágy lármát?

(Künn éltetik a hadsereget.)

Klepiscsák: Pszt! Csakutyan! Mi meg lehet ez?

Panna: Mi? Hát éltetik a mi hős katonáinkat!

Klepiscsák: Hát akkor én is metyek, hoty engem is megéltessenek. Én is meg vatyok hős! (Kinyitja az ajtót s visszahököl.) Ha, mi meg van ez! Egész falu meg van tiszta matyar ronty.

Péter: (Ökölbe szorított kézzel megy Klepiscsáknak.) Ki ne merd még egyszer mondani! Meg ne merd sérteni azt a szent háromszint, te bitang!

Anyá: Péter, ne!

Klepiscsákné: Ez meg van árulás! Ez meg van nyilt lázadás! Hol a policáj! Megtizedelni egész falu!

Klepiscsák: (Észre veszi a nemzetiszín szalagokat.) Ha! Itt is mindenkin meg van ez a...

Péter: Ki ne mond!

(Panna is ledobja a nagykendőt, az őt diszítő nemzeti szalag így látható lesz.)

Klepiscsák. Klepiscsákné: Policáj! Policáj!

Panna: Kiabálhatnak azsoknak! Hol vannak már ázsok! (Kivülről hallatszik: Éljen a magyar hadsereg! Horthy! Horthy!) Hallják, hogy éltetik a bevonuló magyar honvédeket, meg a mi nagy urunkat!

Klepiscsák. Klepiscsákné: Jaj! Jaj! Hová meg szaladjunk!

(Ki akarnak szaladni, de Panna elébük áll.)

Panna: Megálljatok! Innen egy tápodtat sem mentek! Nem felejtettem ám el, hogy azs én uram izs ti küldtétek a másvilágra.

Nagyapó: Tudjuk azt Panna mi is. De azért csak engedd e hitvány népet futni. Hiszen a ruszin mindég jó szivü volt és sohase bosszuálló. (Panna ajtótól elmegy, Klepisesákék kiszaladnak.) Inkább adjunk hálát az Istennek, hogy végre szabadok lettünk. Imádkozzunk. (Mind letérdelnek, Nagyapó mondja az imát, a többi utána mormolja.)

Édes jó Istenem,
Magyarok Istene,
Tehozzád fordul most
Minden ruszin szive.
Hálát rebeg ajka
Minden testvéremnek,
Hogy a ruszin népet
Rabságból kimented.
Szomorú, gyászos volt
Husz évi életünk,
De e nagy kegyedért
Mindent elfelejtünk.

Hallgasd, hogy száll feléd
Mi hála énekünk,
Magyar testvérinkkel
Amint ölelkezünk.
S felcsendül ajkunkon
A ruszin nép szava,
Hogy rabok nem leszünk
Mi már többé soha!
Arra esküt teszünk,
Hogy magyar hazánkat,
Jó édesanyánkat
Nem hagyjuk el soha!

Mind: Nem! Nem! Soha!

Nagyapó: Édes kis unokám, szabad lett, boldog lett Ruszinszkó! Ezután te is ehetsz ilyen kenyeret! Áldott magyar buza kenyeret!

Függöny.

Kárpát felett sötét az ég

Lassan.

Kovács István zenéje.

Kárpát felett sötét az ég Ruszin földön
árva a nép Hincsen neki édesanyja,
Hincsen neki édesapja, főmég az ő is elhagyja.

Kiadásunkban megjelent művek:

BESZÉD- ÉS ÉRTELEMGYAKORLATI MINTA-TANÍTÁSOK tekintettel az értelmi és akarati nevelésre (60 mintatanítás) 300 oldal	3.60
EGÉSZSÉGTANI MINTATANÍTÁSOK (50 mintatanítás)	2. —
MAGYAR MEDENCE	1.20
NÉPMŰVELŐDÉSI ELŐADÁSSOROZAT I., II., III. (170 előadásra). 536 oldal. A három kötet csak	5.60
ELŐSZÖR IGAZSÁG, AZUTÁN BÉKE, 340 oldal	2. —
IDŐSZERŰ NÉPMŰVELÉSI ELŐADÁSOK (40 előadás). A magyarság legujabb kérdéseit részletesen tárgyaló, egyedülálló mű, amely szociológiával, közgazdasági kérdésekkel, a falu egészségügyével, légoltalmi előadásokkal foglalkozó tartalmas könyv, melyet a kritika is nagyjelentőségűnek ismer el	4.80
MAGYARSÁG TÖRTÉNETE I. rész: Ósidőktől a mohácsi vészig	6. —
MAGYARSÁG TÖRTÉNETE II. rész: Mohácsi vésztől napjainkig. (A két kötet 800 oldal, térképekkel és grafikonokkal)	6. —

A Magyar-medence földrajza (Tájegységekben)

Ez a mű több mint vezérkönyv, mert nem köti meg a tanító kezét, hanem a példák és felhasználható alkalmazások egész sorát mutatja be, amelyből mindenki azt választhatja, amit egyéniségének, a tanulók értelmi fokának és a környezetnek legmegfelelőbbnek talál. **Ára 3.20 P**

Hárombeosztású elemi Iskolai Értesítő 100 drb-ként 12 P.

Könyvmegrendeléseket csak a pénz előzetes beküldése vagy utánvét mellett intézünk el.

Minden számunkban alkalmi színdarabot is közlünk !